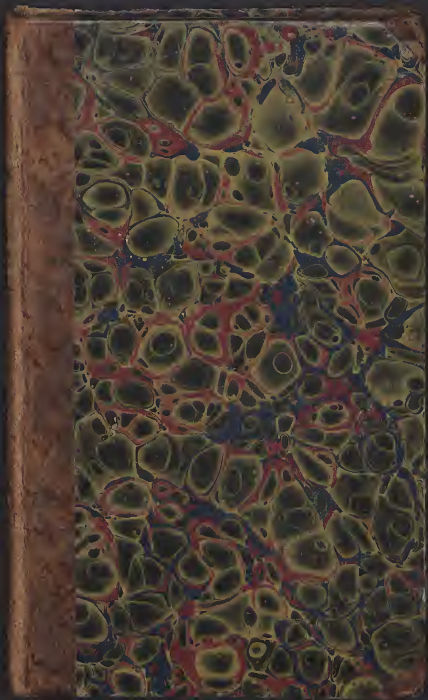

Varnarræða móti biskupum

ANECDOTON
HISTORIAM SVERRERI
REGIS NORVEGIÆ ILLUSTRANS.

E Codice membranaceo Bibliothecæ
ARNA-MAGNÆANÆ

cum versione latina et commentario

edidit

M. ERICUS CHRISTIANUS WERLAUFF, Prof.
e Seviris Arna-Magnæanis.

HAVNIÆ.
Typis THORST. E. RANGEL.
MDCCCXV.

ANECDOTON

HISTORIAM SVERRERI

REGIS NORVEGIÆ ILLUSTRANS.

Sumtibus Legati Arna-Magnæani

Edidit E. C. WERLAUFF.

MANIBUS

SCULII THEODORIDÆ THORLACII

ET

JOHANNIS OLAVII

inter Seviros Arna-Magnæanos
olim meritissimorum,

in Antiqvitatis Septentrionalis adyta
Mystagogorum,

pia et grata mente

consecrat
Editor.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

PROLEGOMENA.

En! lector benevole, tractatum, in Nor. Kon. SS. T. IV. Præf. p. IX. jam prænuntiatum, de cujus autographo, ætate et valore uberior hic dabitur notitia.

Mihi qvondam cimelia bibliothecæ Arna-Magnæanæ perscrutanti, obtulit sese Codex membranaceus No. 114. A. 4to præter qvædam juridici et computistici argumenti et designationem limitum Norvegiam inter Sveciamqve et Rutheniam *a*), tractatum hic publici juris factum, complexus.

Contentum arguit universum istum Codicem in Norvegia exaratum fuisse. Singula manus diversas, nullam tamen Sec. XIVto antiqviorem, præferunt. Sententiam de his talem codici adscripsit Joh. Olavius Grunnavicensis: "Orthographia et ductus literarum satis clare indicant codicem hunc in Norvegia post A. D. 1300 seu Sec. labente XIV. exaratum esse, qvando scil. Norvegi corruptam tunc temporis Orthographiam Danorum

a) cfr. Schöning Norges gamle Geographie p. 132.

"et Germanorum (scil. æ pro e, et h post d et g, "w etc.) imitari inciperent." Tractatus præsens duodecim Codicis paginas, viginti qvatuor columnis distinctas, occupat. Literaturæ specimen sistit tabella sculpta, fronti libelli præfixa. In ectypo adornando, authographi orthographiam sat singularem adhibens, Palæographiæ norvegicæ studiosis, rem gratam me fecisse confido. Hocce anecdoton, semel modo allegatum *b*), meam statim excitavit attentionem. Exscripsi illud, qvatenus visum haud fefellerunt literæ fugientes, temporisve injuria huc et illuc omnino exesæ; exscriptum diligenter examinavi. Deprehendi illud sistere apologiam pro regia Majestate et qvidem pro Rege qvodam Norvegiæ contra clerum ferocem, res novas molientem, jus patronatus privatis subtrahentem, patria excedentem, regnum deniqve anathemate ferientem. Bis novimus tales inter Regem clerumqve Norvegiæ graves controversias obtinuisse, nimirum sub R. Sverrero et sub R. Erico Cleriosore (F. Johannæi Hist. eccl. Isl. Tom. I. p. 401-446). Cum autem ultima vice, tantas turbas movere Clero haud contigit, qvam priore, cumqve filiorum Haraldi Gillii memoriam adhuc suis diebus viguisse auctor refert, hunc Sec. XIImo exeunti adeoqve ævo Sverreri adscribere, nullus dubitavi. Credo igitur operis me fecisse pre-

b) Suhmii et Schöningii *Forbedringer* p. 414.

tium, publici juris reddendo monumentum, Theodorico Monacho et Speculo Regali coævum, historiamqve Norvegiæ Sec. XIIImi exeuntis illustrans.

Ut vero hoc meum judicium, tam de ætate qvam de pretio hujus anecdoti, firmis qvodammodo argumentis superstruam, auctoritatem cleri Norvegicæ primævam tam de jure qvam de facto, ejusdemqve cum Sverrero controversias præmissa dissertatiuncula exponere conabor. Sit ea symbolæ instar, ad historiam Hierarchiæ Norvegicæ, in multis adhuc obscuram incertamqve, illustrandam et augendam.

Fontes, ex qvibus hic nobis hauriendum est, inprimis adsunt Historiæ (Heimskringla, Sverrissaga) Diplomata et Leges.

I.

Legum præceptis cum historiæ testimoniis collatis efficitur, nunqvam auctoritatem regia Majestate superiorem Clero competiisse, nec hanc sibi talem, ante imperium Magni Erlingi fil. unqvam vindicasse. Nulla enim leges antiqvæ Hierarchiæ prævalentis vestigia exhibent, contrarium potius indicantes (Speculum Regale Præf. p. LXIII). Episcopum futurum, qvem Rex velit, præcipit Jus eccl. Heidsivic. (Coll. Paus. II. p. 291.) c) et

c) Illud jus eccl. Magni Leg. Emend. Leg. Heidsivicæ præfixum ex mente J. Olavii (Synt.

Noster docet (infra p. 74.) jus Episcopos constituendi, usqve ad Archiepiscopatum fundatum penes Regem fuisse d); imo Eysteinus Archiep. inaugurationem Episcopi, absqve regio consensu, recusavit (Thorlaks Biscups S. c. XII. MSS). Dicta Lex mutuas obligationes Episcopi populiqve sistit (l. c. p. 292). Insuper leges modum præscribunt, qvo Episcopus ejusve procurator actiones circa munus suum instituent (Haqv. Adalst. L. Gul. ap. Paus. I. p. 51), Episcoposqve ad officia qvædam vel sub pæna obligant (Jus eccl. Heids. l. c. p. 291). Eadem servat principia Jus eccl. Island. vetus ad normam legum Olavi sancti maxima ex parte compositum: "Si Episcopus officium sibi iure in-"cumbens deneget, illi (quorum interest) decimas "episcopales retinere possunt" (p. 63).

Juris patronatus, qvatenus privatis competebat, primam originem ab ethnicismo inde repetere licet. Qvivis tum, delubri (hof) a se ipso exstructi dominum se gerens, vectigal (hoftoll) ad ejus con-

de Baptismo. Proleg.) Sec. XII. ineunte compositum est, ab Erici vero (Holbergii Staat. p. 499) Sverrero vel Haqvino Haqv. f. tribuitur.

d) De Haraldo Imperioso constat, Episcopos eum constituisse, vel refragante Archiepisc. Bremensi. vid. Suhm, et Schöning Forbedringer p. 395.

servationem ab omnibus qvi ibidem sacris adfuerunt, exegit. Similis, primo Christianismi tempore, ratio obtinuit. Loqventem afferre lubet F. Johannæum (Hist. Eccl. Isl. T. I. p. 291): "Ditiores plerique templa . . . ædificare certarunt iisqve campanas, vestes sacras etc. suis sumptibus comparaverunt . . . . Nonnulli et ipsum "fundum totum, dimidium . . . . legarunt. "Sed singuli ea conditione et cautione adhibita, ut "ipsi, eorumqve posteri, has in res tam mobiles "qvam immobiles, patronatus jure semper gauderent, "omniumqve bonorum usum fructum caperent." Id vero jus ordo ecclesiasticus dicto tempore nihilo magis sibi asserere sustinuit. Evincunt id ipsa legum præcepta: "Ef gera einkamenn kirkiu, lendr-"madr eda bonde eda huerr sem gerir kirkiu, þa "skall þeim upphallda oc alldri tuft öyda. o: Cuivis "privato, sive satrapæ, sive colono, sive cui demum "ecclesiæ ab ipso exstructæ conservatio incumbit, "destructio interdicta est." (Jus. eccles. Sverr. cap. XV. MSS. cf. Haqv. Adalst. L. Gul. ap. Paus. I. p. 18). Auctoritas Episcopi circa ecclesias ita definitur: "Nu er þat þvi næst, at biskup var skal "kirkium ráda e), sem Olafr hiun helge iáttadi

e) Biskup skal ráda kirkium ok kristindom öllum ok kennimenn þá tilsetia er hann vill etc. Jus eccles. Biarköense (filiis Magni Nudipedis

"Grímkeli biskupi á Mostrarþingi, oc sva sem "ver vordóm ásáttir sidan. Biskup var skal presta "til kirkna sá alla þá sem hann veit at rettar tidir "kunnu at veita mönnum oc hann hefir oss þvi "heitit, at ver skulum þa kennemenn hafa sem oss "þikkaz. Þat er forn rettr." "Episcopus ecclesiis "consulat, qvemadmodum ab Olavo sancto Episc. "Grimkelo in foro Mostrensi indultum fuit, et dein- "ceps inter nos convenit. Episcopus noster sacer- "dotes, sacris administrandis idoneos nobisqve accep- "tos, ecclesiis præficiat. Id antiqvis legibus recep- "tum." (Jus eccl. Sverr. c. XVIII). Ex aliis vero legibus ecclesiasticis, vel minor qvoad hæc auctoritas Episcopis tributa videtur. Sic Jus eccl. Island. vet. p. 56. cuivis permittit puerum, propria cura edoctum, ecclesiæ suæ præficere; imo ex Jure eccl. Vicens. (filiis Magni Nudipedis adscribendo) cap. XII. Episcopus sacerdotem a colonia templo toparchiali præfectum removendi jus non habuit, nisi testes de ejus inhabilitate ignorantiæ causa, adessent.

Eysteino inprimis, forsan adscribendum) in Coll. Paus II. p. 267. Eadem occurrunt in Jure eccl. Frostensi (ex mente Erici, Holbergii, Staat p. 498, vel Sverrero vel Haqvino Haqv. f. tribuendo) ap. Paus. I. p. 216. Plura de his vide Jus eccl. Heidsiv. ap. Paus. II. p. 292.

Tam arctis finibus circumscripta fuit auctoritas Cleri, de facto usqve ad Sec. XIImum exiens, de jure usqve ad Archiep. Johannem sub R. Magno Leg. Emend., licet indicia qvædam obscura innuere videantur, Clerum filiis Har. Gillii qvasdam indulgentias, auctoritatem regiam in rebus ecclesiaticis restringentes, extorsisse. cfr. Literæ Haqv. Sverr. Thorkel. Dipl. II. p. 19. Magni Erl. Lit. 1174. ib. p. 10. Apud Islandos vero Hierarchia maturius vires cepit, ab A. nimirum 1053, qvo, occasione electionis Episcopi Isleifi, plene et solenniter constitutum fuit, ut Juri divino ɔ: canonico, seculare ɔ: civile cederet: (þar sem á greindi Guds lög og landz lög, þa skyldu Guds lög ráda; Jus eccl. Arn. p. 54). Idem statutum jam A. 1080, ut videtur, confirmatum, Ep. Thorlacus circa 1180 et Episc. Arnas Sec. XIIItio in eorum cum laicis de jure patronatus controversiis, sæpius allegarunt. (F. Johann. H. E. Isl. T. I. p. 133. 263).

II.

A. Chr. 1152 constituebatur Archiepiscopatus Nidrosiensis. Ex historia fundationis, qvalem nobis reliqvit Heimskringla (T. III. p. 362. cf. 434), nec leges S. Olai hocce novo instituto abolitas, nec

regiam auctoritatem detrimentum passam fuisse *f*), apparet, Nosterqve refert (p. 78) R. Ingium primo Archiep. Johanne Birgeri f. A. 1157 defuncto, Capellanum suum Eysteinum sedi vacanti præposuisse, Canonicorum posthabito suffragio, licet inauguratio ejus usqve ad A. 1161 dilata, de impedimentis objectis suspicionem tamen moveant (Heimsk. III. p. 429). Sedi vero Archiepiscopali redditus "ingenti "popularium omnium favore et gratia florebat, ipse "qvippe ad res gerendas strenuus, et claritate ge-"neris insignis."

Jam ab A. 1136 Haraldo Gillio emortuali, regni, inter plures imbecilles sibiqve invicem inimicos principes, divisio, gentis in diversas partes studia, turbæqve a variis sive competentibus sive incompetentibus regni æmulis motæ, bella civilia, per integrum seulum Norvegiam vexantia, excitarunt. In medio

f) Anastasius IV. in Litt. ad primum Archiepisc. Johannem datis Laterani 1154 ei mandat: "Curæ tibi sit magis hominibus prodesse qvam præesse. Non in te potestatem ordinis, sed æqvalitatem oportet pensare conditionis." Addit tamen: "super omnia studium tibi sit, Apostolicæ sedis decreta firmiter observare, eiqve tamqvam matri et dominæ tuæ obedire." Thorkelini Diplom. Arna-Magnæan Tom. II. p. 6. Juramenta Eysteini, Sigurdi et Ingii literæqve Eysteini, hac forsan occasione datæ allegantur in literis Haqv. Sverr. fil. de compositione cum Archiep. inita, ibid. p. 19.

relinqvendum est, qvalem hæc exitum habuissent, ni vir, tali, qvo Eysteinus, ingenio, tali Hierarchiam promovendi studio præditus, munus archiepiscopale sustinuisset. Haud latuit ipsum, tali rerum statu, regia auctoritate labefacta, Ecclesiæ potestatem facile augeri posse. Qvod propositum, ut sensim sensimqve se accommodando attingeret, et de Thrandorum, gentis partis præcipuæ, a qvibus perlubenter exceptus fuerat, animis certior evaderet, "colonos sollicitans, Cathedræ primum inopiam edocebat, monstrabatqve, qvantis egeret incrementis, si tanto "jam, qvam olim, esse deberet lautior, qvanto nova "honoris accessione, Archiepiscopum scilicet nacta, "nunc esset augustior. Rogabat ergo populares, ut "sibi debitas pensiones (mulctas), Oris argenteis solvere vellent, qvas prius pro mulctarum Regi pendendarum valore taxatas accipere erat solitus.... "Eo autem necessitudinum amicorumqve in Archiepiscopum studia, et industria ipsius auctoritas valuere, ut res optatum sortita effectum, per universam Thrandhemiam, tractusqve reliqvos, archiepiscopali ipsius sedi addictos, legitimo populiscito "irrogata fuerit." (Heimsk. III. p. 429. IV. p. 198.) Eodem forsan tempore ferebatur lex penna aurea (Gullfiödr) dicta, ab ipso Archiepiscopo literis mandari curata (Hmsk. IV. p. 204). Mox vero latior ejus ambitioni campus pandebatur. A. 1161 post

obitum R. Ingii Haraldi fil. Erlingo Skakkio, viro ingenio et virtute bellica insigni, Sigurdiqve Hierosolymipetæ genero, contigit filium Magnum a factione jam Regem salutatum (Hmsk. III. p. 411), ad totius dein Norvegiæ imperium evehere (p. 420), Archiepiscopo cæterisqve Episcopis suffragantibus, ipsoqve vicissim Erlingo fidem dante, se jus divinum o: canonicum, pro virili fore promoturum (p. 435). Duobus æmulis, jure propiori regnum postulantibus, profligatis, secum constituit filii imperio, inauguratione apud alias gentes usitata, divinam qvasi addere sanctionem. Ea vero absqve Archiepiscopi suffragio obtineri non poterat. Conventum igitur Bergis habendum indixit, cui præsentes adfuere Romanæ sedis legatus, Archiepiscopus pluresqve Episcopi. Crebra tum Eysteini Archiepiscopi cum Erlingo et sine arbitro colloqvia fuere. Post mutuam altercationem, qva Erlingus Archiepiscopum de mulctarum augmento, hic vero Erlingum de filio Magno, dignitatem regiam, licet ipso non Regis filio, contra leges et exempla ursurpante, compellavit, colloqvium utrinqve mitescere incepit. "Tu Magnum in regno," subjecit Erlingus, "prout pollicitus es, confirmato; ego tuam potentiam qvibusvis emolumentis augebo et fulciam . . . . . Qvod si "Magni R. electio pristinis hujus regni institutis "minus est congrua, licet tibi pro potentia et auc-

"toritate muneris Regem ipsum inaugurare, qvem-"admodum Regem ad imperium inungi leges divinæ "præscribunt. Mater R. Magni Regis Reginæqve "filia legitima est; ipse adeoqve . . . . . a te modo "Rex solenniter inauguratus, regno postea nullo jure "dejici poterit . . . . . Jam patriæ nostræ Archiepi-"scopatus prælustre decus accessit; huic igitur aliud "salubriter adjiciamus: illud scil. ut, non minus "qvam Dani Angliqve, Regem habeamus corona-"tum." Votis Erlingi morem gessit Eysteinus. Legato in sententiam ejus facile pertracto, Episcopis suffraganeis cæterisqve ordinis ecclesiastici viris unanimi consensu Archiepiscopi postulatis subscribentibus, inaugurationi regiæ nil obstitit, qvæ rite peracta fuit. (Hmskr. III. p. 434—36. IV. p. 198. cf. Suhms og Schönings Forbedr. p. 419) g). Exhinc Archiepiscopus Regi Magno addictissimum se præbuit (Hmskr. IV. p. 6). Eysteinum tamen Regis auctoritatem, vel in negotiis ecclesiasticis, vene-

g) Juramentum tunc a Comite Erlingo et filio præstitum fuisse affirmat Hmskr. III. p. 437, idemqve confirmavit Haqv Sverreri f. in literis reconciliationis 1202: "so sem eidar þeirra vatta, er svorner varo firer. Legato Fidentio þa er Jallen hof deilu vid Öystein Erkibiskup um heilaghrar kirkiu frelsi." Thorkelini Dipl. II. p. 19. cf. Torfæi Hist. Norv. IV. p. 243. 247.

rabundum suspexisse, exinde probatur, qvod A. 1177 Episcopi ordinationem, ante Regis Comitisqve consensum impetratum, abnuit (Thorlaks Biskups S. MSS. c. XI XII.). Interim Erlingus adversarios, e domu regia oriundos, fortiter oppugnare perrexit. A. 1174 orta est factio, initio qvidem tenuis et misera, mox vero viribus aucta omnes cæteras oppressura, Betulopedum nimirum, qvorum Dux primus et Rex Eysteinus Meila ex filio Eysteino nepos Haraldi Gillii, post infausta qvædam molimina A. 1177 cecidit. Licet iste Erlingo filioqve Regi adversarius haud admodum formidabilis esset, veri tamen simile est, hunc eventum Archiepiscopo occasionem dedisse, famosam illam capitulationem et apud Norvegos antehac inusitatam, a Rege Magno obtinendi, qva hic ita: "me cum regno in perpetuum et glorioso "Martyri Regi Olao: cui integraliter speciali de"votione secundo post Dominum regnum assigno "Norvegiæ, et huic regno, qvantum Deo placuerit, "velut ejusdem gloriosi martyris possessioni hæredi"tariæ, sub ejus dominio, tanqvam suus vicarius et "ab eo tenens præsidebo . . . . In perpetuæ "qvoqve subiectionis testimonium, hoc pro me et "pro omnibus meis catholicis successoribus privi"legium, huic metropolitanæ ecclesiæ concedo et "literis meis sigillatis confirmo, ut post vocationem "meam regale diadema et meum, qvod hodierna die

"sacro altari in confirmationem offero, et omnium "mihi succedentium, præsenti delegetur ecclesiæ . . " . . . . . Præterea dignitates et privilegia, huic "Ecclesiæ propter honorem pallii concessa et legibus "confirmata, et præter hoc de electionibus faciendis "et Ecclesiis disponendis, in qvibus olim regius con- "sensus abolitus est et abjuratus scilicet Regibus "irreqvisitis et Episcopatus darentur et Ecclesiæ, et "reliqva tunc concessa . . . . . his literis et annuo "et confirmo." (**Thork. Dipl. II. p. 8—16**) *h*).

h) Hæ literæ summi momenti actæ 1276 (?) X. Cal. Apr. in vestiario Eccles. Nidrosiensis impressæ extant in **Suhmii et Schöningii Forbedringer** p. 428, et **Thorkelini Dipl. II.** p. 8 sq. Pro 1276 substituendum esse 1174 jam vidit et probavit **Arnas Magnæus** et **Schöning** l. c. p. 431. Nec vero hicce scribæ error, nec Snorrii de hac transactione silentium, copiam dat easdem cum V. Cel. **Thorkelino** l. c. Ind. p. 2. pro figmento Cleri seqvioris ævi habendi. Allegantur enim partim explicite, partim implicite in **Lege Gulensi** ant. (ap. **Paus.** I. p. 3), ab Archiep. Erico circa 1193. (**Scr. Rer. Dan.** VI. p. 20), in Cælestini III. Bulla protectoria 1194 (**Thork. Dipl.** II. p. 13), in literis de compositione inter Haconem R. et Ericum 1202 (ibid. p. 19), in controversiis inter R. Haqvinum Haqvini f. et Episcopos Cardinalemqve de coronatione (**Torfæi H. N.** IV. p. 243, 247), in transactione Tunsbergensi inter R. Magnum et Archiep. Johannem 1277 (**F. Johann.** I. p. 386), deniqve in Brevi Honorii Papæ ad R. Ericum Clerio sorem (ibid. p. 405)

Qvæ in his literis de successione regia et electione modo leviter adumbrantur, in capite Leg. Gulensis ant. R. Magno, Archiep. Eysteino et Com. Erliugo adscripto, fusius exponuntur. Coll. Pausii T. I. p. 2—4. Ibi enim inter alia præscribitur, ut Rex Norvegiæ sit Regis filius legitimus major natu, eoqve ob apostasiam inhabili, frater ejus genuinus, qvem Archiepiscopus cum Episcopis suffraganeis et viris delegatis idoneum censeant; filiis vero deficientibus proximus hæres legitimus, vel, eo inhabili, Regis deinqve nomine is salutetur, qvem viri delegati, inter qvos Archiepiscopus et Episcopi, idoneum declarent; his vero in diversa euntibus, Archiepiscopi et Episcoporum suffragia prævaleant. Insuper, Rege defuncto, omnes Episcopi, Abbates, aulæ modera-

et fotsan a Nostro p. 72. In dicta transactione Tunsbergensi, qva fuse inprimis commemoratur hæc capitulatio, sive ut vocatur privilegium (frelsisbref), nulla imposturæ suspicio occurrit, cumqve asseritur (p. 387) "Regem habere raciones si super his coram justo judice duceret contendendum, et maxime contra electionem, subjectionem et oblacionem corone de qvibus vix vel nunqvam possit probari Nidrosiensem possessionem habuisse, et novûm genus exactionis videri poterat, illud ab eo exigi, qvod non fuerat hactenus attemptatum vel consvetum," indigitatur modo, Archiepiscopos nunqvam pleno et inturbato hujus privilegii exercitio usos fuisse. cfr. Spec. Reg. Præf. p. LXIV.

tores (hofstiorar) cæteriqve aulici cum XII viris ex qvavis diocesi delegatis, intra mensem Nidrosiam petant, cum Archiepiscopo consultaturi; Regis vero defuncti corona Ecclesiæ Nidrosiensi, pro salute animæ ejus, offeratur. Ego certe credo, Archiepiscopum hac lege motus intestinos inhibere voluisse, simulqve cavere ne qvivis imperium pro lubitu capesseret *i*). Insuper hæc constitutio legibus recentioribus videl. Magni L. Gulensi. Tit. de Christian. c. VI. et Ejusd. Juri Aulic. c. III. inserta est.

Dubitare non licet, qvod nimis prævaluisset Cleri Norvegicæ auctoritas, Regis sensum decrescente, ni brevi post prodiisset vir magni ingenii, cui hierarchiam, si non deprimere, tamen certis limitibus circumscribere, contigerit. De Sverrero loqvimur. Is circa A. 1151 in Norvegia natus, in Færöis dein educatus, juventutem ibi transegit usqve ad A. 1176, cum a matre Gunhilda de natalibus suis edoctus ad imperium Norvegiæ adspirare incepit. Regisne Sigurdi Bronchi ex Gunhilda filius revera fuerit, necne, in medio relinqvere cogimur *k*).

i) Ea sane spectasse videntur Optimates in coronatione Magni Erl. vid. Hmskr. IV. p. 430. ex Gvil. Neubrig.

k) Ultimum jam suspicatus est Suhmius H. D. VII, p. 476.

Qvæ nobis de ipso constant, partim scriptoribus islandicis, ipsi et domui ejus addictis, partim exoticis, qvibus exules Norvegi adversæ partis materiam suppeditarunt, debentur, adeoqve neutri qvovis respectu fidem merentur. Attamen vel in ipsius Vita plura occurrunt indicia, qvæ de natalibus ejus dubitandi saltem ansam præbent. Ne loqvar de dissensu inter Historiam ejus a Carolo Abbate conscriptam, et Joh. Martinum P. Claudiumqve antiqviores certe relationes secutos, tam qvoad genus ejus a matre proditum, qvam qvoad ipsius sacerdotium, obtinente *l*), ipsius Sverreri effata suspicionem qvodammodo movere videntur. Palam qvidem se filium R. Sigurdi, illegitimum licet, nuncupavit *m*), sed nunqvam assertionem suam probavit, imo genus paternum pariter omnes nescire, nisi qvantum

l) Torfæi H. N. III. p. 583. Suhmii H. D. VII. p. 475. Dansk Literaturtidende 1814 p. 253. Etiam dubitatum fuit, an sacerdotali dignitate unqvam revera inauguratus fuerit. Epp. Innocentii III. ed. Baluzio Tom. I. p. 226: "ipse qvondam ecclesiastico (sicut dicitur) functus officio." cf. Lagerbring Hist. Svec. II. p. 198.

m) Heimskr. IV. p. 111, 176, 231. cfr. Epp. Innoc. III. p. 226: "secundum etiam suam assertionem illegitime natus." p. 227. "in matris infamiam se asserens de regali progenie descendisse."

ipse profiteretur, haud inficias ivit (Hms. IV. p. 14). Qvinimo milites licentia morum incompositos, prolixa declamatione qvondam reprehendens, et ipsis et colonis præsentibus jus suum in regnum Norvegiæ his argumentis demonstravit: "Qvo qvæsito "argumentorum colore Episc. Nicolaus regnum a "me abjudicet, mihi certe non liqvet. Nomen re-"gium usurparunt multi vel ex ancillis nati; me "autem pro vero R. Sigurdi ex Gunhilda filio ha-"bendum censeo: qvo autem illa orta sit genere, "multis jam vulgo pernotum. Qvod si vero hic "qvidam adfuerint, de qvo nec ipse dubito, qvibus "ista res parum hactenus cognita, illius aliqvalem "me docente notitiam adipisci nunc poterunt." (ibid. p. 231.) Addit insuper Auctor: "Matris deinde "prosapiam per singulas familiæ propagines eundo "coram universa concione recensuit, qvo facto multi, "rem prius ignorantes, sibi vel a patre vel a matre "propinqvos, qvi Regem simul certo necessitudinis "vinculo attingebant, cognovere. Nec prius loqvendi "finem Rex fecit, qvam demonstratum dedisset, ho-"minum tunc temporis, qvantum sibi constaret, in "Norvegia degentium neminem reperiri, qvi ex di-"vino humanove judicio, justiore, qvam ipse, titulo "regnum obtineret" Ecqvis hæc legens, haud agnoscit plebis credulitatem simulqve astutiam Sverreri, qvi vanitatem illius, necessitudinis demonstra-

tione, permulcens, ortum maternum deducere studeret, paternum vero, de qvo unice qvæstio, ne verbulo qvidem probatum iret. Notatu omnino dignum est, eum nec suos natales, ex tot hominum sententia ambiguos, explorationi legitimæ, qva adversariorum conatibus finem faceret, unqvam subjecisse, nec magis ferri candentis examini, qvod ab Erico fratre exigebat, qvodqve mater nepotis ejus Haqvini posthac sustinebat, se ipsum matremve, qvæ post ejus in Norvegiam adventum penitus disparet, unqvam obtulisse, unde porro non omnes coævi prosapiæ ejus regali fidem habuerunt; id qvod evincit vel ipsius fratris Erici, cum ferrum gestaret, effatum: "Ad asserendos alienos, præterqvam meos "ipsius natales paternos, ferrum periclitari nolo." (ib. p. 107). Si vero ne regio qvidem stemmate ortus fuerit, sceptrum tamen qvod ipsi ingenium, audacia et fortuna porrexerat, valida manu, contra iteratos æmulorum insultus propugnare sustinuit, usurpator felix, virtutibus et vitiis æqve insignis. Ejus imperium tanqvam Norvegiæ salutare minime laudandum est. Bellis intestinis, qvæ post obitum Magni Erlingi f. integrum sesqviseculum Norvegiam afflixerunt, hic facilius forsan finem imposuisset. Factionem Betulopedum plebs infima pro parte constituisse videtur. (ibid. p. 178. 205.) Verbo: Ipse Sverrerus descriptione sui regiminis ab Archiep. Erico

facta (p. 205), se strictum agnovisse videtur, ideoqve ne verbum qvidem ad Archiepiscopum refutandum attulisse.

A. 1176. R. Sverrerus ex Færois Norvegiam venit. Ibi statim comperiens, qvam infestum ipsius fratribus, qvamqve inimicis studiosum se præbuisset Archiep. Eysteinus, parum ab eo rebus suis emolumenti exspectare ausus est. Tempestive adeo illud, qvo posthac clerum superiorem prosecutus est, odium, ipsius, ab ordine sacro transfugæ, animo insitum fuit. A. 1177. Betulopedum f.ctio, morte patruelis ejus Eysteini Meilæ, principe orbata ipsum, reluctantem licet, rebus suis præfecit, moxqve in comitiis Eyrensibus regem salutavit. Seqventi anno, post incursiones qvasdam et in Norvegiam et in Sveciam vario successu factas, Nidrosiam, ex arbitrio militum, invitus aggrediebatur, pugna navali ab oppidanis, qvibus et consiliis et navi instructa opem ferebat Archiepiscopus, devictus (p 48 sq.). A. 1179 hoste perniciosissimo liberatus fuit, cæso nimirum Comite Erlingo Skakkio, qvi tam in toga qvam in sago filium æqve superaveret ac hic patri amore popularium præstiterat. Archiepisc. Eysteinus res Magni Regis pro virili confulcire perstitit, uterqve copias iterum coegit; verum anno seqventi in Ilævallis victi in diversa se contulerunt, Magno scilicet in Daniam, qva Rex Waldemarus I, ejus propinqvus

imperavit, se recipiente, Eysteino qve Angliam petente n). Hic ibidem per tres annos commoratus, Sverrerum excommunicavit, easqve certe de eo relationes divulgavit, qvas Gvil. Neubrigensis cæteriqve Anglorum Historici Chronicis suis deinceps inseruerunt. A. 1183 post triennii absentiam ex Anglia reversus o) a R. Magni partibus, prælio Bergensi, ultima vice stetit; de rebus enim Magni victi iterum et Daniam petentis desperans et exilii partæsus, cum Sverrero facile in gratiam rediit sediqve Archiepiscopali restitutus fuit (p. 139—35). Qvibus conditionibus Sverrero

n) Hmskr IV. p. 139, 432. A. 1180 adscribit qvoqve Suhmius H. D. VII. p 601. literas Papæ Alexandri III. ad Archiep Nidrosiensem cæterosqve Episcopos suffraganeos et Abbates per provinciam Nidros: de sacerdotibus, qvi cum concubinis degebant, munere tantisper removendis.

o) Hmskr. IV. p. 86, 139. Annales Island. Regii (S. R. Dan. III. p 65) reditum ejus minus recte ad A. 1182 referunt. Qvæ de Eysteino A. 1181 Stafangriæ cum R. Magno commorato, habet Torfæus H. N. III. pag. 616, et ex eo Schöningius (Forbedringer p. 440—41.) Suhmiusqve H D. VII. p. 641. revera de Erico tum Episc. Stafangriensi et posthac Eysteini successore tradit Hmskr. p. 102. Verisimile igitur Torfæus in suo Codice pro Eirik biskup legit Erkibiskup ejusqve auctoritas et Schöningium et Suhmium fefellit. Sic — dulcius ex ipso fonte bibuntur aqvæ.

reconciliatus fuerit, haud constat; forsan inter eos modo convenit, de se invicem non infestando, nusqvam enim reperitur, eum Sverrero opem tulisse. Anno seqventi Magnus Norvegiam repetens, pugnaqve navali victus et cæsus, Sverrero universæ Norvegiæ imperium reliqvit (p. 178). Qvatuor annos, qvibus Magno supervixit Archiepisc. Eysteinus, ab omni republicæ cura remotus, exstructioni et ornatui ecclesiæ cathedralis Nidrosiensis unice intentus, exegisse videtur (Suhmii et Schöningii Forbedringer p. 445). Semel modo publico negotio se immiscuit, matrimonio Ceciliæ sororis Sverreri cum Bardo Guttormi f. se opponens, eandemqve ad maritum priorem Folkvidum Vermiæ legiferum redire jubens; ea vero regerente, se Folkvido non uxoris sed concubinæ loco invitam fuisse sociatam, illico consensit (Torfæi H. N. IV. p. 3). Autumno 1187 morbo correptus post festum natalitium viribus jam fere defectus, a Sverrero, eum invisente, eorum qvibus ipsi offenderat veniam rogavit; qva potitus d. XXVI. Jan. 1188 decessit. Aliqvanto post Sverrerus in choro templi Christi concionans, palam exposuit Archiepiscopum confessum fuisse, "qvod in exercendis secum inimicitiis, ultra, "quam quod recti justique præscriptis optime con-"gruere putarot, progressus fuisset, certis insuper, "quæ a deserendis R. Magni partibus illum prohi-

buissent, rationibus eo vel maxime inductus." (Hms, IV, p. 188—89.) A. 1229 Eysteinus in numerum Sanctorum relatus est. (Schönings Forbedringer p. 449.)

Eysteini mandatum de ritibus in Comitiis Frostensibus observandis, allegatur in Lege Frostensi Hak. Hakon. (Coll. Paus. II. p. 15). Indulgentiam (miskun ok linan) eidem a Papa Alexandro concessam refert Jus eccl. Sverr. MSS. c. LIII.

Expositis Eysteini pro Hierarchia in patria stabilienda conatibus, haud abs re duco penitius inqvirere in merita ejus de ecclesia Islandica, in qvam vel a Pontificibus romanis aliqvod juris et imperii obtinuerant vel sibi ipsis dudum arrogaverant Archiepiscopi Nidrosienses, et in qva talis, qvalem in Norvegia deprehendimus regiam inter et clericalem auctoritatem, collisio extare neqvit. Hinc igitur veram Eysteini rationem clarius forsan dignoscere liceat.

Adsunt tres Eysteini ad Islandos datæ literæ, negotia ecclesiastica spectantes, qvæ abunde monstrant, Eysteinum, ut habet F. Johannæus H. E. Isl. I. p. 2 6, "res islandicas non neglexisse, sed multo magis pravos incolarum mores corrigere, variaqve qvorum illa ætas satis ferax fuit, scelera et ecclesiæ scandala exstirpare, pro virili tentasse." In prima A. 1176 Episcopis cæterisqve Islandiæ incolis inscripta, sacerdotes homicidii reos, eosqve

qvi sacri ordinis viros injuria afficiunt et qvi delicta carnis committunt, reprehendit et excommunicari jubet. Scribit inter alia: "decet sacerdotes laicis "magnopere parcere; et qvanto majus malum, si "lædantur, hos exinde manet, tanto magis caven-"dum est sacerdotibus, ne occasionem suppeditent "damni æterni in utrosqve redundaturi; est enim "qvisqve, qvi sacerdotem vi violenta lædit, a Deo et "Papa excommunicatus." (l. c. p. 236—39.) Secunda, anni incerti, eos qvi sanctitatem templorum violant, vel peregrinatores ad loca sacra spoliant, anathemate dignos pronunciat (ibid. p. 239—43). Tertia an. inc. eos, qvi fæminas invitas rapiunt, anathemate itidem percutit. (ib. p. 243—44.)

Inprimis vero Thorlaci sancti, Episcopi Scalholtensis gesta ævum Eysteinianum mire illustrant, adeoqve, qvæ propius inspiciantur, digna sunt. Ille enim Eysteino coævus, ejusqve vestigiis, licet passibus haud æqvis, incedens, statum patriæ ecclesiasticum ad mentem Archiepiscopi componere totis viribus allaboravit *p*). Natus est A 1133. A prima inde juventute literarum amans, in Eyulfi sacerdotis Oddensis contubernium ephebus adhuc receptus fuit, qvod tandem doctior reliqvit. A Magno Einari f.

p) Mihi ad manus fuit Saga af hinum heilaga Thorlake Biskupe. MSS. ex qva etiam plurima sua hausit F. Johannæus H. E. Isl. I. p. 287—97.

Episcop. Scalholtensi Diaconus, a Biornone Episcop. Holensi sacerdos consecratus est. Ut majorem eruditionem acqvireret, iter ad exteros suscepit, primumqve in Schola Parisiensi, qvamdiu ipsi opus visum (var þar i skola lengi, sva sem hann þottist þurfa til þess nams, er hann vildi þar nema) dein Lincolniæ Anglorum, literis operam dedit. Post sexennii absentiam patriæ restitutus, nutui divino, ut credidit, obtemperans vitam cælibem voluntarie amplexus est. Cænobii Thyckvabæiensis circa id tempus fundati, 1168 Priorem et 1172 Abbatem eum Klangus Episc. Scalh. consecravit. Hisce muneribus tanta cum sapientia præfuit, ut Klangus senex jam et valetudine infirmus, venia ab Archiepiscopo Eysteino sedis Apostolicæ Legato impetrata, successorem eum designaret. Debilitate Klangi increscente, administrationem dioceseos mox capessere necesse habuit Thorlacus; Norvegiam vero, qvam inter et Islandiam ob cædes et bonorum occupationes inimicitia obtinuit, haud ante triennium elapsum petere ausus est. Klangus obiit A. 1176; morte vero ejus apud Norvegos nondum cognita, Eysteinus inter alia per literas monuit, ne electionem Episcopi differrent, electumqve seqvente æstate ad se ablegarent (F. Johann. I. p. 239). Tandem A. 1177 q)

q) Secundum chronologiam F. Johann. I. p. 289; verum ex mente Schöningii (Forbedringer etc. p. 436, 478) 1178.

in Norvegiam veniens ab Archiepiscopo honorifice exceptus est, qvi tamen inaugurationem, absqve Regis consensu ei conferre abnuit. Ipsum Vitæ Thorlaci Auctorem loqventem audiamus (Cap. XII—XIII): "Þa red fyrir Noregi Magnus Konungr oc Erlingr Jarl. fadir hans, oc toku þeir tungliga hans máli; komu þar hot fyrir hægindi oc ad huorugu mundi ohætt se ne mönnum, enn Thorlakur let ser þat eigi nær falla .... Enn Erkibiskup þottist vera i vandamálum, þviat hann villdi til huertueggia vel gera ..... Bar þa Erkibiskup bod imillum þeirra, oc adrir godgiarnir menn, kom sva at þeir fedgar samþyktu þat at Þorlakur væri vigdr til Biskups, oc gerdiz þá vinátta þeirra imillum, oc gafuz giafir adr þeir skilduz, oc þat hafdi Sverrir Konungr uppi iafnan sidan, at þeim fedgum hefdi þa allir hlutir lettast gengit, er vingan þeirra Þorlaks var, bædi i soknum oc vm vel flest annat. Þorlakur var vigdr til Biskups af Eysteini Erkibiscupi ..... Vid þa vigslu var Eirikr Stafangurs Biskup, er sidan vard Erkibiskup eptir Eystein; þridie var vid vigslu Þorlaks Biskups, Páll Biörgvinar Biskup, skörungr mikill, oc var vinr Þorlaks alla æfi sidan. Þorlakr var skamma stund med Erkibiskupi, sidan hann var vigdr." o: "Tunc in Norvegia penes Regem Magnum patremqve ejus Comitem Erlingum summa rerum

"erat. Hi postulatum ejus ægre excipientes, multo "magis et bonis et hominibus mala qvævis minati "sunt. Id Thorlacum ipsum minus vexavit qvam "Archiepiscopum, utriusqve studium sibi conciliare "gestientem. Intercedentibus dein et Archiepiscopo "et aliis viris benevolis, inaugurationem Thorlaci "episcopalem suo assensu comprobarunt. Exinde "iidem amicitia juncti, discessu dona sibi dederunt. "Sæpe deinceps asseruit Rex Sverrerus, patri filio-"qve tum, cum eos inter et Thorlacum amicitia "floreret, omnia et gesta bellica et alia optime suc-"cessisse. Thorlacum Episcopum inauguravit Ar-"chiepiscopus Eysteinus, præsentibus Erico Episcopo "Stafangriensi Eysteini successore et Paulo Ep. Ber-"gensi, viro gravi, Thorlaci per omnem dein vitam "amico conjunctissimo. Thorlacus consecratus mox "Archiepiscopo valedixit." Probari neqvit, Thorlacum jus ecclesiasticum Eysteini G u l l f i ö d r dictum Islandis qvoqve obtrusisse (F. J o h a n n. H. E. J. I. p. 225). Verum jam primo post reditum anno (1179), perplura in statu Islandorum ecclesiastico, excommunicationem et cælibatum introducendo, mulctasqve ob varia delicta Episcopis addicendo, Eysteino instigante mutare cæpit, qvorum inprimis ecclesiarum patrocinium a laicis ad clerum translatum, graves excitavit controversias. Visitavit tum qvadrantem orientalem, in qva prædium Svinafell tenuit vir generosus

et opulentus Sigurdius Ormi fil. Episcopum perbene excipiens. (Cap. XVIII.) "Enn sakir þess at bondi "villdi láta kirkiu vigia, þa let Þorlakur Biskup "hann kalla til tals vid sik um morgninn eptir, "oc bar fram bodskap Herra Eysteins Erkibiskups, þann er hann baud honum vndir sitt "valld at heimta allar kirkiur oc kirkiufe i sinu "biskupsdæmi. Sigurdr tok þessu fiærri oc sagdist "eigi mundu jata undan ser þvi sem hann hafdi "halldit adr frialsliga. Biskup sagdi at skipan sialfra "Postulanna gefa honum valld yfir öllum Guds eig"num, fyrir utan alla greiu. Heilagir kennifedr "kirkiunar ok Pafanner, Postulanna eptirkomendur "hafa oc þetta sama bodit oc skipat i kirkiunar"logum vm alla kristnina. Sva hefur Pafen nu oc "bodit Eysteini Erkibiskupi at flytia þetta "sama eirindi fram i Noregi *r*), oc þat hefur þar "yfir gengit, oc þat er eigi rett edr þolanligt, at "þetta hit fatæka land standi eigi undir sæmilegum "logum med allri kristni. Sigurdr sagdi á moti at "Norrænir edr utlendir menn megu eigi játa undan "oss vorum rettindum. Þa sagdi Biskup at sá

r) Extant literæ P. Alexandri III. Stephano Archiep. Upsal. (+ 1185) et Episcopis suffraganeis Sveciæ datæ, qvibus laici de ecclesiis ecclesiasticis*ve* beneficiis ulla ratione disponere prohibentur. Örnhielm Hist. Sveon. eccl. p. 503.

"skildagi, er enn hafa ofrodir menn giörvenu, at "skilia ser valld yfir þeim hlutum, sem þeir hafa adr "Gudi gefit er af sialfum logunum omaltuligr, oc "á eigi at halldaz, oc þar sem þetta mál verdr log- "liga kært af Biskupinum, eru eigi i þeirra manna "tolu sem hialpar eigu von af Gudi, sidan þeir "halldaz i þeirri þriosku, oc hverier sem tiundir oc "heilagra manna eignir hallda med þrá eru bann- "setiandi eptir logligar áminningar, ef þeir vilia eigi "sættaz oc afláta sinum rangindum . . . . . Leid þa "á daginn sva at bondi sa at kirkian mundi eigi "vigiaz, utan hann leti af sinu máli . . . . . . oc "leggia allan máldaga kirkiunar oc sialfa hana í Bi- "skups valld. Vigdi þa Biskup kirkiu oc syngur "messu, oc eptir hana sungna, skipar hann Sigurdi "stadinn i len um stundar sakir oc hann játar hon- "um at hallda." ɔ: "Colono templi a se exstructi "conservationem petenti, Episcopus mane seqventi "mandatum Eysteini Archiepiscopi de templis et "rebus sacris per suam diocesin Ecclesiæ addicen- "dis, exposuit. His offensus Sigurdus juri legitime "comparato renunciare abnuit. Regessit Episcopus "bona ecclesiastica, nullis exceptis, juxta constitutio- "nes apostolicas, sibi et successoribus suis convenire; "id etiam a sanctis patribus Pontificibusqve roma- "nis Apostolorum successoribus, per universum chri- "stianum orbem in leges relatum esse. Cumqve

"nuper auctoritate Pontificis romani studioqve Ey-
"steini Archiepiscopi accedente, idem per totam Nor-
"vegiam receptum fuit, nec justum nec æqvum esse,
"regionem tam inopem leges, qvibus reliqvus orbis
"Christianus parebat, detrectare velle. Negavit
"Sigurdus vel Norvegos vel qvosvis extraneos pote-
"statem habere juri Islandorum deregandi. Objecit
"vero Episcopus, actum illum, qvo laici rerum Deo
"consecratarum dominium sibi arrogaverant, de jure
"irritum esse, eosdemqve, ab Episcopis super hæc
"in jus vocatos et contumaciter resistentes spe omni
"gratiæ divinæ excidere, et tanqvam cæteros, qvi
"decimas pendere recusarent, resve ecclesiasticorum
"invaderent, excommunicandos esse, si admonitione
"spreta, ab inceptis haud desisterent. Die vertente,
"Colonus intellexit templum haud consecratum iri,
"ni victas daret manus, ideoqve jus patronatus in
"templum prædiaqve eidem addicta, Episcopo tradi-
"dit . . . . Consecravit tum ædes Episcopus sacra-
"qve celebravit, qvo facto ecclesiam, feudi instar
"tenendam, Sigurdo commisit." Qvod exemplum
plures, in qvadrante orientali, templorum patroni
secuti sunt. Tunc temporis prædium Oddense tenuit
Jonas Lopti fil. Sæmundi multiscii nepos, illustri
genere ortus, opibus pollens, eruditione insignis
(hinn visasti á klerkligar listir), Diaconus et præ-
tor (godordsmadr) pluriumqve insuper ecclesiarum

patronus. Qvas inter templum Hofdabrekense tempestate dejectum et sumptuose dein refectum ab Episcopo initiari voluit, cujus igitur in adventum convivium splendidum paravit. (Cap. XIX.). "Um "morguninn bioz Biskup til kirkiuvigslu, enn Jon "oc þeir menn, sem i rádi varo med hanom, gengi "till hans oc var talat um eptir sidvana, huor kir- "kiu máldagi skylldi vera. Biskup spurdi sva sem "fylgiari rettinda, hvert Jon hefdi heyrt Erkibi- "scups bodskap um kirkiu eignir. Jon svarar, "heyra má ek Erkibiskups bodskap vera lesin, enn "radinn er ek at hafa hann at öngvo, oc eigi hygg "ek at hann viti betr ne vili betr enn minir for- "eldrar, Sæmundr hinn frodi oc synir hans; mun "ek oc eigi fyridæma framferd Biskupa vorra her i "landi er sæmdu þann laudsins sid, at leikmenn "redi þeim kirkium sem þeirra foreldrar gafu Gudi, "oc skilldu ser valld yfir oc sinum afkvæmi. Bi- "skúp svarar slikum skynsemdum sem fyrr varo les- "nar oc mörgum ödrum . . . . . . Jon svarar, þer "megit kalla þann bansettann sem þer vilit, enn "eigi mun ek játa i ydart valld minni kirkiu . . . . "Enn um hina fyrra grein hellt hverr á sinu máli, "oc leid miök á daginn. Enn þeir sem letust vera "beggia vinir badu Biskup láta af sinu máli . . . . ". . . . . Þorlakur Biskup fann at alþydan "fylgdi Joni um kirkiumálin, vægdi hann þvi at

"sinni, at hann sá öngvan ávöxt ávera, þott hann "helldi fram, enn mikinn skada á marga vega, oc "ætladi sidan med Erkibiskups fulltingi at kirkian "mundi fa sin rettindi. Enn þadan sem hann vonadi "huggun at. fá, komu hormungar tidindi, þviat litlu "sidar var Eystein Erkibiskup landflæmdr fyri "kirknamál; þottust allir her á landi mega þar eptir "gera sem menn gerdu fyrir i Noregi. Þennan dag "vigdi Biskup kirkiu oc söng messu, þótt þar yrdi "eigi hans vilia framgengr, undi hann litit vid "þessi mála lok, gerdu oc allir adrir at dæmum "Jons sidan, at öngvir villdu gefa kirkiur i valld "Þorlaks Biskups, oc þvi fell nidr su kæra um hans "daga." ɔ: "Mane Episcopum, templum consecrare "aggredientem Jonas et qvi ab ejus partibus stabant, "convenientes, de patrocinio ecclesiæ, cuinam com- "peteret, solitum sermonem instituebant. Episco- "pus justi reetiqve studiosus, Jonam qvæsivit utrum "de Archiepiscopali mandato ipsi constaret, nec ne. "Ille respondit: mandato Archiepiscopi lubenter qvi- "dem aures porrigam, licet persvasum habeam nec "ingenium ejus nec mentem præstare majorum "meorum Sæmundi dico multiscii ejusqve filiorum. "Nihilo magis consilium Episcoporum terræ nostræ "damnare audeo, jus patronatus, qvo ex more an- "tiqvo laici posteriqve eorum in templa a majori- "bus suis Deo consecrata, gaudent, suis suffragiis

"corroborantium. Qvæ omnia Episcopus exceptionibus jam allatis et longe pluribus refutare conatus "est . . . . . . Jonas vero: "licet vobis pro lubitu "anathema pronuntiare, mihi vero propositum est "ecclesiæ meæ patrocinium nunqvam abalienare." "Inter mutuas de hoc altercationes dies vergebat. "Thorlacus vero Episcopus populum a partibus Jonæ stare suaqve pertinacia nullum emolumentum, "multifariam vero jacturam emersuram intelligens, "pro tempore ab incepto desistere secum constituit, "spem tamen fovens, ope Archiepiscopi, Ecclesiæ "deinceps jus suum vindicatum fore. Verum ex "terra unde solamen exspectavit, fama tristis paulo "post nunciavit, Eysteinum Achiepiscopum ob controversias ecclesiasticas patria excessisse; exinde "omnes nostrates (Islandi) vestigia Norvegorum legere "haud dubitarunt. Eodem igitur die ecclesiam consecravit missamqve celebravit Episcopus, licet hic "eventus proposito ejus contrarius ipsi haud parum "displicuit. Cæteris deinceps, ad exemplum Jonæ "jus patronatns Thorlaco denegantibus, nulla hac "de re qvæstio, ipso superstite, amplius mota est." Decessit Thorlacus A. 1193, ejusqve veneratio late se diffudit, licet ab ipso Pontifice romano nunqvam in numerum sanctorum receptus sit (F. Johann. H. E. Isl. Tom. I. p. 298) Qvi eum in sede Scalholtensi excepit, Paulus Jonæ f., vestigia

Thorlaci premens nil tamen contra laicorum jus patronatus tentare ausus est (ibid. p. 303).

Qvemadmodum contra R. Sverrerum post Magni Erlingidæ obitum universæ Norvegiæ imperio potitum, complures æmuli surrexerunt, qvibuscum, dum vixit, ipsi continuum certamen fuit, sic etiam ejus cum Clero controversiæ, demum sub Eysteini successore flagrare cœperunt. Ericum jam 1178 Episcopum Stafangriensem *s*), cujus dotes insignes animumqve cedere nescium Eysteinus sine dubio perspectum habuerat, successorem hic, a se haud degeneraturum, nominatim designaverat (Hmskr. IV. p. 189). Ille, jam A. 1184 forsan electus (Suhmii H. D. VIII. p. 98.), in comitiis Bergensibus anno Eysteino emortuali 1188 habitis, omnium suffragia reportavit. Sverrerus vero, studii qvo ille Magnum A. 1181 prosecutus fuerat (Hmskr. IV. p. 102), haud immemor, qvodammodo refragabatur, Ericumqve, utpote indolis hominum profusioris, qvi opibus administrandis præficeretur, minus idoneum asserebat (ibid. p. 189—90). Nihilominus decretum fuit, ut Archiepiscopus eligeretur Ericus, qvi eadem æstate Romam petens, Anno seqventi 1180 pallio accepto

s) Eo forsan svasore civitatem Stafangriensem S. Svithuno obtulit R. Magnus Erl. f. vid. Confirm. Privileg. Haqv. Haqvin. f. Thorkel. Dipl. II. p. 24.

redux sedem adiit (ib. p. 196). Ad sedem Stafangriensem omnium suffragia poscebant Nicolaum fil. Reginæ Ingeridæ ex Arnio Stodreimensi, qvi R. Magno 1180 Nidrosiam petenti, inter alios comes fuerat (p. 77) et in colloqvio Reges inter A. 1181 habito ejusdem nomine verba, prolixe æqve ac diserte, fecerat (pag. 109). Ideo Sverrerus, neminem R. Magni asseclarum sibi unqvam addictum iri persvasus, ejus qvoqve electioni se opposuit (p. 195). Tunc vero Nicolaus, literas ad Reginam Margaretam, qvadam cognatione sibi junctam, et in his multa et ad eam et ad Regem blande et speciose perscripsit, qvæ tum maritum sollicitans, damnaqve bello civili cæde propinqvorum accepta, Nicolao dignitatem episcopalem optime compensaturam, nec perfidiam aliqvam ab eo, post arma deposita, sacris initiato, metuendam esse ostendens *t*), demum effecit, ut Sverrerus ejus precibus, reluctanter licet, morem gereret. Impetratis dein regiis literis Nicolaus Episcopus con-

t) Cogitavit forsan bullam Clementis III. ad Clerum Norv. dat. 27 Jan. 1189 (Thorkelini Dipl. II. p. [illegible]) in qva prohibet, "ne quis, nisi forte ut tribuat penitentiam et sacramenta ecclesiastica morientibus et prava opera dissvadeat, in expeditionem ire aliqua temeritate presumat, alioqvin sententiam qvam propter hoc Vener. frater noster Nidros. Archiepisc. in vos tulerit nos . . . ratam habebimus."

secratus est. Id vero circa tempus, Helgio Episcopo Osloensi defuncto, Nicolaus, qvi verisimiliter in vicinia Vikiæ, cujus incolæ inimicis Sverreri addictos se dederant, itidemqve Daniæ, ubi et auxilium et refugium ipsis patuit, degere præoptavit, veniam in sede Osloensi succedendi ab Archiepiscopo facile obtinuit, Stafangriensem Nialo cuidam cedens (p. 196—97) z).

Verum de simultatibus Regem inter et Archiepiscopum, statim post hujus ad cathedram Nidrosiensem adventum, exortis seqventia refert historia (Hms. IV. p. 197 fq.): "Palam in choro concionans "Archiepiscopus multa in Birkibeinos durius est locu-"tus, adeo ut militum haud paucorum, istiusmodi "indigne ferentium, animos confestim exasperaret, "qvibus brevi etiam accesserunt alia controversiarum "semina, qvæ R. Sverrerum et Archiepiscopum in "diversa traxere. Nimirum R. Magnus et Comes "Erlingus, dum rerum potirentur, non antiqvave-"rant legem ab Archiep. Eysteino rogatam et a co-"lonis receptam, qvæ mulctarum pensiones Archiepi-"scopo solvendas ora argenti signati æstimari præ-

z) Diversam de Nicolai electione narrationem referre videtur Epistola nomine Archiepisc. Erici sub hujus exilio ad Papam Cælestinum scripta. vid. Wilhelmi Abbatis Epistolæ in Scr. Rer. Dan. VI. p. 20.

3*

"cipit, cum prius ora mulctarum vulgari, qvales "fisco regio pendi moris erat, taxatæ fuissent .... "Igitur ab Archiepiscopo, ut circa debitas tam Ar- "chiepisc. qvam Regi pensiones ratam haberet juris "antiqvi regulam, R. Sverrerus postulabat; fatusqve "porro est: "Erlingo Skakkio haudqvaqvam inte- "grum, imo nefas fuisse, S. Olavi leges eo consilio "violare, qvo regium filio citra jus natalium conse- "crationem conciliaret.", ... "Illud omne, in- "qviebat R. Sverrerus, ex compacto utrinqve utili "inter Archiep. Eysteinum et Com, Erlingum con- "venit, ut hujus ille filium Regem inauguraret, illi "vicissim Comes, ut colonos, qvibuscunqve per po- "tentiam et auctoritatem, vel invitis patriæ legibus, "posset modis, vexandi atqve opprimendi licentiam "concederet; id qvod divini pariter atqve humani, "qvod hoc in regno valet, juris injussu factum esse "præsumo. Alioqvin, qvando tua jura tantopere "adaucta cupis, ipse vicissim expeto ut jura Regis "per me pariter extendi permittas, hoc facto rec- "tene an secus publica civium res administretur, "rationem Deo populoqve tutemet redditurus. Ab- "nuit conditionem Archiepiscopus, et nihilo tamen "minus suum sibi jus sartum tectum habere con- "tendit, divina qvidem jura semper amplificanda, "nusqvam minuenda dictitans; atqve porro: 'tuum "esto Domine, eo jure, iis uti legibus, qvibus ob-

"aeqvium juratus promisisti; hujus qvidem jurisjurandi religio tibi incumbit servanda, utpote cujus "rationem Deo et civibus reddere teneris: etenim "debitæ fisco regio pensiones auctiori ornrum pretio "nunqvam sunt solutæ." Biennio post (1191) Regem inter et Archiepiscopum litigia magis magisqve gliscere cæperunt (ibid. p. 203—6): "Suæ Rex "causæ in legibus patriæ, a divo R. Olavo latis, "patrocinium semper qværens, ad legum Codicem "Thrandiæ, qvi Gragasa vocatur . . . . provo-"cavit v). Archiepiscopus contra ad codicem Gullfiödur dictum, qvem Eysteinus Archiep. literis "mandari curaverat, appellans, jus ecclesiasticum "Romanum, nec non diplomata qvædam a Papa data, "ejusqve munita sigillo, allegavit x). Erat et inter "reliqvas hæc illis invicem diseptandi materies: "nimirum et legibus antiqvis, et longo temporum "usu fas erat Regi et colonis, templa, modo vel-"lent, suis in prædiis fundare et propriis sumtibus "ædificare, in qvæ et patronatus et investituræ jure "deinceps gaudebant. Verum Archiepiscopus in "ædes qvascunqve consecratas, et in qvibus sacra

v) cf. Heimskr. III, p. 23. Torfæi H. N. III, p. 239.

x) cf. Literæ Erici in F. Johann. H. E. Isl. I, p. 253.

"cani ipse permisisset, sibi jus et dominium arroga-"bat. Hac de re judicum Rex sententiam postulavit, "secundum leges ferendam, ferri autem intercedendo "vetuit Archiepiscopus. Tum Rex in foro publico "ex legum Codice palam recitari fecit verba, qvæ "Archiep. provinciam obeunti, comites XXX viros, "clypeosqve XII et eos omnes albos, adesse præci-"piebant. Ex legum igitur præscripto judices hac "de re pronuntiare Rex jubebat, hæc subjiciens: "Nullis vel corporis stipatoribus nec militibus, vel "navi clypeis per totum exornata indiget Archiepi-"scopus *y*) . . . . . Ad hæc ita respondit Archiepi-"scopus: "Huic me cathedræ antistitem, ejusqve "opibus moderatorem Pontifex romanus constituit; "meum igitur est et erit horum reditus pro arbitrio "dispensare, et qvidem ex majori jure, qvod Dei "ejusqve indigetum hæc sunt bona. Illud vero, "Domine, non inficiabor, plerisqve qvi frugi fue-"rint, pacatum meum contubernium injurioso tuo, "qvod paucis jam qviescendi facit copiam, commi-"litio anteferendum videri. Siqva autem meis sunt "arma vestesqve meliores, sua ipsorum hæc sunt, "justeqve vel pretio parata, cujus ne obolus qvidem a "nullibi non pacificis rapto qvæsitus. Rem relatu

y) cf. Capit. Magni Erling. Thorkelini Dipl. II, p. 10.

"parum decoram judicabunt exteri, Archiepiscopo "de suo, qvos velit, cibandi aut vestiendi arbitrium "non permitti, cum pagis a te procurandis præfecti, "qvæ tu corpora ab imo mendicitatis erratitæ gradu "extulisti, qvanta ipsis libuerit comitum caterva sti- "pati colonos adoriantur, eosqve cibis et cerevisia "impune spolient, rerum qvin etiam possessoribus, "qvod graviorum illorum rapinis non fecerint jac- "turam, lætari coactis." Rem deinde jure decerni "postulabat Sverrerus, colonosqve, qvot stipatoribus "uti Archiep. fas esset, secundum leges patrias pro- "nuntiare jubebat. Mox etiam Rex (Archiepiscopi "comitibus) diem dixit qvinarium, denuntiavitqve, "exacto V. diarum spatio futuros bonorum et salu- "tis jacturæ obnoxios, extorres, ac qvocumqve de- "prehensi loco fuerint, impune occidendos, qvot- "qvot ultra numerum in Codice præfinitum Archiep. "apparuerint. Hoc ubi rescivit Archiep. abitum ili- "cet maturans . . . . austrum versus in Daniam ad "Archiep. Absalonem contendit." Tali modo ortum et progressum hujus controversiæ exponit Auctor Historiæ Sverreri. Tametsi vero utriusqve partis exceptiones candide satis nobis impertivit, plurima tamen, qvæ Archiepiscopus litem a primordio compositurus tentaverat, reticuisse videtur, qvocirca et alteram partem audiri necesse ducimus, dum ipsum Archiepiscopum de his loqventem faciamus.

Exstat nimirum inter Wilhelmi Abb. Epistolas, Epistola in persona Erici Archiep. Nidrosiensis Papæ Cælestino III. certe A. 1192 (cf. Suhmii H. D. VIII. p. 274) scripta (Scr. Rer. Dan. VI. p. 20—21) in qvā ille dissidii primam originem hunc in modum refert: "Anno præterito, pallio a vestra "Sanctitate suscepto, cum fuissemus in terram no"stram regressi, ille (Sverrerus) qvi de regio nomine "et usurpata regni plenitudine gloriatur, ad suam "nos fecit præsentiam evocari, et coronam capiti suo "petivit a nobis imponi regalem. Cujus petitionem, "qvia reverentiæ vestræ et animæ nostræ saluti vi"dimus obviare, eam minime duximus admittendam, "donec, emissis nunciis a nobis, et ab apostolica "sede revertentibus, plene cognosceremus, qvid inde "tenendum nobis diffiniret vestræ Sanctitatis examen. "Igitur contra nos turbatus est Princeps, et omnis "exercitus ejus cum illo: asserens favorem apostoli"cum in tali negotio non esse consulendum, cum "habeant cæteri Reges libertatem, ubi et qvando, "et a qvo voluerint, inunctionis accipere sacramen"tum: Iterum cum per Ecclesiam (Stafangriensem), "cui præfuimus die denominata, haberemus acces"sum, in unam personam et vita et scientia ido"neam, qvi eis præesset in episcopali officio, pari "voto unoqve consensu et clerus convenit et popu"lus. Huic autem electioni qvia prædictus Princeps

"non interfuerat et primam in electione vocem non "emiserat, eam cassandam duxit: cum hanc consve-"tudinem a prædecessoribus suis Norvegiensium Re-"gibus præstitis sacramentis abrenunciatam: et Ec-"clesiæ nostræ instrumentis, nominum suorum cha-"racteribus consignatis, indultam noverimus, fel. "mem. Adriani P. et vestræ Sanct. privilegiis robo-"ratis. Qvia vero clamabat Regiæ Majestati nos "super hoc intulisse læsionem, nobis inconsultis, "nobis reclamantibus, in personam aliam, qvæ bi-"gamam in ipsa, si dici debeat, electione ducebat "uxorem, clerum et populum coegit consentire, et "nobis obtulit consecrandum. Qvia vero prædic-"tus . . . Adrianus P. bigamam in clero in nostra "regione apostolica auctoritate damnaverat, non præ-"sumpsimus in factum procedere, ne videremur in "irritum ducere, qvod Sanctus prædictus observan-"dum in Clero præceperat. Lege fori modo com-"muni clerum vult in causis agendis contra sanc-"torum patrum decreta et omnem consuetudinem "Ecclesiæ Dei in suam curiam trahi et a suis satel-"litibus judicari. Ecclesias baptismales sive parochia-"les suis villulis adjacentes, capellas vocat regales, "et cui et qvando voluerit dare sine nostra licentia "in sua vult obtinere potestate. Qvod qvantum sit "ab ecclesiastica consuetudine dissonum S. V. relin-"qvimus providendum. Super his omnibus, qvid

"nobis sit agendum, rogamus humiliter S. V. literis "proseqvendum. Nec nobis est — silentio conte-"gendum, qvod in his omnibus, qvia ejus non obe-"dimus mandatis, ira et indignatione succensus bona "nostra et omnes reditus nostros usqve ad qvadran-"tem novissimum confiscari præcepit, et omnibus "nobis sublatis ad vestram nos præsentiam evocavit, "videns et recogitans, qvia deficientibus expensis, "deficeremus et nos iter aggressi, et sic videremur "incurrere contemptum Apostolicæ sedis. Verum "nesciebat, qvod in astutia sua malitiam prudentia "vestra comprehendere novit, et defectibus oppres-"sorum paterna clementia exhibere compassionis af-"fectum. Nos vero ne impossibilitas forte videretur "occasionem ministrare contemptus, si appellationis "termino ad vos minime venires, a latere nostro "responsales emisimus viros boni testimonis, qvos a "sanctitate vestra benigne suscipi supplicamus et "veritati testimonium perhibentes paternitatis vestræ "gremio confoveri: ut et concepta malitia a nostris "finibus exstirpetur, et Ecclesiæ nostræ libertas Apo-"stolicæ sedis privilegiis firmata illæsa servetur." Tota hæc narratio qvoad summam rei cum Vita Sverreri probe conspirat. Qvæ Archiepiscopus de coronatione Sverrero denegata, tanqvam litis causa primaria affert, confirmant testimonia Gvil. Neubrigensis et Rog. de Hoveden (Hmskr. IV,

p. 431—32) insuperqve per se admodum credibile est, Sverrerum, licet silentio id prætereat Vita ejus, integro qvinqvennio a morte Magni Erling. jam elapso, inaugurationem expetiisse. Reticet itidem Vita Sverreri legem ecclesiasticam a R. Sverrero, Archiepiscopo Erico et Episcopis ante Archiep. exilium latam, primamqve ex norvegicis, de cujus ætate nulla justa habetur dubitandi ratio. Exstat eadem in unico Codice membranaceo inter Mspta Arna-Magnæana No. 78. 4to, hanc rubricam præferens: "Her "hæfir vpp Cristinsdomsbolk þæn sem skipade Sver"rir Konongr oc allir Biskupar." ɔ: "Incipit jus ecclesiasticum a Rege Sverrero et Episcopis sancitum." Inscriptionem excipiunt seqventia: "Suerrir "Magnus Konongr, sun Sigurþar Konongar. Eirikr "Ærchibiskup oc Poll biskup. Hælgi biskup oc "Niall biskup oc þorer biskup, oc aller bodorda"men i Noreghe, senda quædiu allum Guds uinum "oc sinum er þetta bref höyra, Guds oc sina. Ver"uilium at men uiti uarnad þæn oc þyrmslir þær "er men æigu Gudi at væita oc os, oc at varaz "vid þau stórmæle er bann fylgir. Nu ero þæir men "banzætir er raska hælgum kirkium oc kenne"monnom, oc renna á hendr konom oc brióta þær "till svæfnis. þeir ero oc i banne er vopn bera i "vlydni til kirkiu eda i frá oc til þinga. etc." ɔ: "Sverrerus Magnus Rex, filius R. Sigurdi, Ericus

Archiepiscopus, Paulus, Helgius, Nialus et Thorerus Episcopi et universæ Norvegiæ Clerus omnibus Dei suisqve amicis, hanc epistolam audituris, salutem Dei et suam mittunt. Volumus ut omnes cognoscant observantiam et abstinentiam qvam Deo debent et nobis, caveantqve a delictis qvæ seqvitur anathema. Anathemati vero obnoxii sunt qvi templa vel sacerdotes violant, fœminas rapiunt stuprantve, itemqve qvi armati ædem sacram vel forum adeunt." Proemium seqvitur Elenchus Capitum CI, qvorum primi idem est exordium ac Tituli de Christianismo Legis Gulensis antiqvioris (Coll. Pausii I. pag. 4): "þat er nu þvi næst at ver hafum fund "varn mæltan á Gulá huert ár, sua mergir þing- "menn sem nu ero ver ásattir etc." Constitutiones speciales laudantur: R. Olavi sancti et Ep. Grimkelli in foro Mostrensi latæ Cap. X. XVIII. XLIV. LVIII. Archiep. Jonæ Cap. XXIX. LXXIII. Cardin. Nicolai Cap. LXXIII, itemqve Indulgentiæ a Papa Alexandro Archiep. Eysteino datæ Cap. LIII. Cæteroqvin diffiteri haud licet, commemorationem Ep. Helgii et Nialis simultaneam anachronismum qvendam involvere, Helgio qvippe Ep. Osloensi, statim post Erici a Roma reditum, decedente, cui Nicolaus Ep. Stafangriensis electus successit, hanc cathedram Nialo relinqvens (Hmskr. IV. p. 197. Torfæi H. N. IV. p. 12). Si igitur oscitantia scriptoris Helgii

nomen non positum sit pro Nicolai, statuere licet breve temporis spatium, qvo hæc lex rogata fuit, obitum Helgii et electionem Nicolai intercessisse, et pro Niale hic legendum Nicolaum; historicos certe islandicos in chronologicis titubantes haud semel deprehendimus. Hoc qvoqve respexisse videtur Arnas Magnæus, dicto Codici adscribens: "A. 1190 "editum esse, hoc jus ecclesiasticum, ex Episcopo-"rum Synchronismo liqvet." Et qvoad numerum Episcoporum et qvoad negotia tractata, hic conventus eum refert qvem Archiepiscopus in literis Thorlaco Brandoqve Epp. Islandiæ ejusdemqve magnatibus inscriptis, ita commemorat: "Terra nostra aliqvan-"tisper admodum afflicta fuit, cujus rei nos maxime "in causa esse novimus, non autem Dei volunta-"tem, cum absqve necessitate et reatu nos minime "afflixerit. Cum autem nos Episcopi synodum (fund) "habebamus, et causam sciscitabamur, neutros, nec "clericos nec laicos penitus insontes reperimus, alios "qvidem temeraria in Deum audacia, alios vero si-"lentio et negligentia curæ, qvæ clericis cæterorum "est gerenda. Cum autem laicorum permulti magis "ignorantia causarum excommunicationis in gravia "prolapsi sint delicta, qvam malo, si periculum "præscivissent, peccandi proposito, tum qvinqve "simul Episcopi et Abbates et permulti sacerdotes, "ea in qvibus maximos defectus, et in Deum mini-

"me decentia, deprehendimus, promulgabamus, et "excommunicationem infligebamus, qvæ excommuni"catio, tam late ac nostrum patet imperium, omnes "premit adversus facientes. Harum causarum una est "violatio asyli templorum sive inde res sacræ, sive "profanæ auferantur, sive qvis in templo vel intra "cæmeterium animo nocendi lædatur, aut etiam rap"tus fæminarum, aut læsio corporis clerici vel mo"nachi, ita ut scriptum (skráin) habet, qvod pere"gre istorsum, et per totam nostram provinciam mi"simus." (F. Johann. H. E. Isl. I. p. 253—54.) Certe Archiepiscopus suàm cum Rege controversiam subobscure hic indigitare videtur, nisi qvis dictas literas ad tempora post ejus de exilio reditum ejusqve cum Haqvino Sverreri f. reconciliationem, æqvo jure referri posse credát. Tres insuper exstant Epistolæ ab Archiepisc. Erico A. 1189—91 ad Islandos scriptæ, (F. Johann. l. c. p. 244—53), qvibus inter alia modum procedendi in causis connubialibus præscribit, clericis armorum gestationem interdicit, eosdem ne laicos injuriis afficiant, commonet, "laici enim si sacèrdotes lædant, graviorum delic"torum reatum sibi contrahunt," mores Magnatum islandicorum dissolutos, libidinem inprimis, reprehendit, et sacerdotibus deniqve injungit abstinentiam a causis forensibus: "Si autem actio fuerit "necessarii cujusdam istius clerici, vel hominis ino-

"pis, auxilium ad justum, nec amplius (clericus) "ferat, et a Deo retributionem exspectet."

Archiepiscopi vero fata perseqvamur. Daniam ille petens ab Absalone, Hierarchiæ strenuo itidem propugnatore, tanqvam vir "propter iustitiam exulans" bene exceptus et liberaliter habitus diu ibi degit (Hmskr. IV. p. 206. Scr. Rer. Dan. VI. p. 21). Eodem Anno 1191, XXVI. Oct. consecrationi templi Gumlosani in Scania præsens adfuit (S. R. D. V. p. 377). Mox oculorum morbo correptus visu deinceps caruit (Hmskr. IV. p. 206). Anno seqvente Wilhelmus Abbas, nomine Archiepiscopi literas Papæ Cælestino III. misit, supra allegatas. Dubites hanccine an diversam et uberiorem forte relationem intellexerit Auctor Vitæ Sverreri, dum tradat "per nuntios Romam Ericum et Absa-"lonem literas ad Pontificem dedisse, in qvibus de "R. Sverrero, prouti ea Archiep. Ericus et comites "tradiderant, nec non universæ mutuæ, qvæ prius-"qvam cathedram Archiep. reliqvisset, ipsum inter "et Regem agitata fuerat, controversiæ series, ordine "perscripta fuerunt." (p. 215.) Verisimilius vero hæ literæ Anno demum 1193 vel 1194 datæ sunt z), utpote qvæ ultimo anno duplicem habuere effectum. Cælestinus III. enim Bulla, Romæ d. XV. Jun.

z) cf. Suhmii H. D. VIII. p. 338.

Heirico Nidr. Archiep. et ejus successoribus data, personam ejus et Nidrosiensem Ecclesiam sub B. Petri et sua protectione suscepit (Thorkelini Dipl. II. pag. 13—17). Ex ipsa bulla seqventia digna sunt, qvæ hic inserantur: "Libertates et im-"munitates, qvas de concessionibus Regum, præ-"cipue R. Magni Norvegiensis, Ecclesia — hactenus "obtinuisse dinoscitur, tibi et Ecclesiæ ipsi auctori-"tate apostolica confirmamus, et perpetuam habere "decernimus firmitatem. Licitum qvoqve sit tibi et "successoribus tuis in Capellis, a regia libertate fun-"datis vel dotatis, sicut in aliis Ecclesiis vel Capellis "provinciæ tuæ, idoneus instituere sine ipsorum "assensu vel præsentatione personas, secundum re-"nunciationem, qvam de jure patronatus per pu-"blica instrumenta et per privilegia sua constat eos-"dem Reges fecisse. Statuimus insuper ut in elec-"tionibus Episcoporum et Abbatum provinciæ tuæ "nulla vis, nulla potentia, nulla auctoritas vel con-"sensus Regis seu principis interveniat, nec favore "ipsorum qvisqvam officium ecclesiasticæ prælationis "obtineat, nisi qvem concordi electione illi ad qvos "electio pertinet, vacanti Ecclesiæ scientia et mori-"bus judicaverint aptiorem." . . . . . ; "Nulli etiam "Regi vel Principi licet aprobatas patriæ leges et "scriptas, absqve consensu Episcoporum et sapien-"tum consilio, et pecuniarias pænas, tam in clericis,

"qvam in laicis, contra antiqvam consvetudinem et "ecclesiarum seu clericorum dispendium immutare, "vel ab aliquo Episcopo seu Abbate, regalia non "habente, ante consecrationem seu benedictionem, "aut post, fidelitatis eligere sacramentum . . . . . "Si qva igitur in futurum Ecclesiastica secularisve "persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, "contra eam temere venire tentaverit, secundo ter- "tiove commonita, nisi reatum suum congrua satis- "factione correxerit, potestatis honorisqve sui digni- "tate careat, reamqve se divino judicio existere de "perpetrata iniqvitate cognoscat, et a sacratissimo "corpore ac sangvine Dei et Domini redemtoris no- "stri J. C. aliena fiat, atqve in extremo examine "divinæ ultioni subjaceat." Hæc certe bulla intelligitur per responsum illud Papæ, qvo Sverrerus, ni Archiep. in integrum restitueret, graviori Ecclesiæ censura publice obnoxius damnabatur, qvoqve palam in Dania recitato, Archiep. die qvavis dominica in templorum choris anathema in ipsum vibrabat (Hms. IV. p 216). Qvæ ubi rescivit Sverrerus, in publicis sæpe comitiis, hoc super negotio, verba faciens, Danorum se hic commenta, non Pontificis interdicta agnoscere, sed nec Erici Cæci mendacia dignitatem sibi regiam ademtura se vereri, asseruit *æ*);

æ) Ad A. 1194 Suhmius H. D. VIII. p. 343. ex conjectura refert R. Cælestini Rescr. ad Episc.

"Me vero," addidit, "leges a divo R. Olafo latas "in sui gratiam transgressurum frustra sperabit, qvan-"tascumqve anathematum diras intentaverit." (ibid.) Eodem A. 1194, legatus a Papa missus (Cynthius forte?) Norvegiam advenit, a qvo Sverrerus, ut Regem se coronaret, petiit. Ille primum petenti facile annuit, mox vero de Regis cum Archiepiscopo inimicitiis hujusqve exilio, a clericis, plures insuper in Regem culpas impingentibus, edoctus, consecrationem denegavit, Regem commonens, ut cum Archiepiscopo, cujus esset eum inaugurare, prius in gratiam rediret; qvo natus ille legatum regno confestim excedere jussit (ibid. p. 217. Suhm. VIII. p. 339—40). Mox Sverrerus Nicolaum Ep. Osloensem ad se deductum, tanqvam factionis Eyskeggorum nuper exortæ auctorem, perduellionis postulavit et gravissima qvævis comminatus ita terrefecit, ut ille officiis et obseqviis qvibusvis Regi gratis, qvicqvid ante deliqvisset, in posterum se emendaturum sponderet. Regem deinde Bergas versus comitabatur. Convenerunt ibi a Rege vocati Thorerus Ep. Hamarensis et Nialus Ep. Stafangrensis, de Episcopo in locum Pauli Bergensis defuncti constituendo, deliberaturi. Designatus fuit Marti-

qvendam Norvegiæ, qvi de qvodam consangvinitatis casu ad Papam literas scripserat, Ant. Augustini Ant. Coll. Decret. p. 207.

nus, aulicus Sverreri sacerdos, qvem proinde Episcopi tres prædicti, ex auctoritate Regis, officio episcopali inaugurarunt. Præcipuum jam in gratia Regis locum obtinuerat Ep. Nicolaus. Decretum deinceps fuit ab his Episcopis Regem consecratum et coronatum iri; qvæ qvoqve solennitas rite fuit peracta, Ep. Nicolao primariis consecratoris partibus fungente. His gestis Episcopi, eximiis a Rege donis ornati, haud sine luculenta mutuæ amicitiæ significatione, discesserunt (ibid. p. 218—19). ö)

Simulatqve inauguratio Sverreri Romæ innotuit, Papa Alexander III. d. 18. Novemb. 1794 vel 1795 prædictos Episcopos in Ecclesia S. Petri, excommunicavit (Wilh. Abb. Epp. S. R. D VI. pag. 34). "Hi autem viri mendaces et iniqvi," "addit Epistolographus ad Papam literas mittens, "ad fraudem toti conversi, cavillationes et iniqva consilia contra justum prædictum, videlicet "Archiepiscopum, fabricaverunt in incude men-"dacii, ut vos capiant in sermone, qvod longe sit "a vobis. A seculo autem non est auditum, qvod "in christiana religione sacerdos excommunicatus "fuerit in Regem inunctus." Dum hæc gereban-

ö) Relationes Gvil. Neubrigensis et Rög de Hoveden de inauguratione Sverreri, licet qvoad summam cum Vita Sverreri conspirantes, in qvibusdam tamen discrepant. H m s. IV. p 431-32.

tur, Paulus Jonæ f. in locum Thorlaci 1194 Ep. Scalholtensis electus, Norvegiam, consecrationem adepturus, petebat. Is Archiep. Ericum in Dania exulare comperiens, R. Sverrerum tertio consangvinitatis grudu sibi junctum, Uplandis tum commorantem, convenit. Rex eum benigne excipiens, a Thorere Ep. Hamarensi sacerdotem inauguratum, literisqve commendatitiis omnium, qvi tum in regno adfuere, Episcoporum instructum, in Daniam 1195 ablegavit. Ibi inaugurationem, qvam Archiepiscopi, Norvagus et Dånus, versimiliter ob Regis excommunicati necessitudinem, primum distulere, intercedente R. Canuto VI. per Absalonem, consensu ut et nomine Archiepisc. Erici Cæci, demum obtinuit; dein per Norvegiam reversus, iterum Regem adiit, comitiisqve, eadem æstate Bergis celebratis, interfuit (Páls biskups S. post Hungrv. p. 156 sq. Hmskr. IV. p. 219. F. Johann. H. E. Isl. I. p. 301—2). Hisce comitiis, qvibus omnes regni Episcopi interesse jussi fuerunt, occasionem dederant literæ Archiep. Erici, qvibus eosdem omnes ad se in Daniam exciverat. Episcopi et optimates in commune consultarunt, placuitqve demum legatos ad Papam amandare, literas Sverreri omniumqve Episcoporum sigillis munitas, qvibus, ut mox apparet, de absolutione Regis supplicarunt, secum ferentes. Legatorum partes susceperunt Thorerus

Ep. Hamarensis et Richardus Nigræ scholæ magister (Svartameistari) (Hmsk. IV. p. 219—20. Suhm, VIII p. 363). Sverrerus vero Episcopos, priusqvam discederent, admonuit, ut ditionem qvisqve sibi a Deo concreditam sapienter administraret, nec cogitarent eam, relicti instar a parentibus patrimonii, hæreditariam esse, simulqve caverent, ne auctoritas Erici cæci eos ad munera sua linqvenda seduceret; cæteroqvin se causæ communis patronum et tutorem futurum spospondit. Illi se Regis negotia et societatem minime deserturos polliciti sunt (Hmsk. IV. p 222). Hæc vero promissa non obstiterunt qvo minus Episc. Nicolaus eodem autumno, ut scilicet anathemate solvetur, in Daniam ad Archiepiscopos profectus eos sibi amicos reconciliaret (ibid. p. 223. Suhm. VIII. p. 366). Æstate seqvente 1196, nundinas Haloranas adiit Nicolaus magna Norvegorum, inprimis Vikensium, multitudine stipatus. Adduxerunt hi secum puerum Ingium a se nominatum, qvem R. Magni Erlingidæ filium salutarunt. Horum adeo auspiciis surrexit famosa Baglorum factio, a bagall ɔ: lituo episcopali ita dicta, qvod Episcopi ejus antesignani fuere. Huic factioni se addixit Arch. Ericus, qvo comite hæc rebellium turba in Norvegiam tendens, Ingium Regem renunciavit (ibid. pag. 224, 229). Archiepiscopus bellum differri intelligens, mox in Daniam se recepit, Ni-

colaus vero in Norvegia remanens et interdum Daniam visitans (p. 229), consilia et incepta Baglorum moderatus est. Belli hujus intestini Baglos inter et Betulopedos summa cum atrocitate gesti, Auctor noster p. 12. mentionem facere videtur. Odium internecinum qvo se invicem prosecuti sunt utriusqve factionis antesignani Sverrerus et Nicolaus, testantur asperrima convicia, qvibus se invicem lacessiverunt (ibid. p. 227, 231, 237, 265, 275), et indignatio qva Sverrerus, vel moribundus, Nicolaum commemoravit (p. 330). Post pugnam vero Strindsæensem 1199, ex qva victor decessit Sverrerus (p. 287) Nicolaum haud amplius, hoste superstite, Norvegiam repetisse, ex silentio Auctoris Vitæ Sverr. colligere licet.

Ad Sverrerum ut redeamus, ille, jam ante reditum legatorum, Pontificem romanum, per Archiepiscopum Danicum et Norvegicum de statu rerum edoctum (S. R. D. VI. p. 34), voto suo, anathema tollendo, haud morem gesturum prævidens *aa*), in-

aa) Pontificem romanum in Norvegia, cujus Rex et Episcopi tum excommunicati erant, Archiepiscopusqve exul absens, nihilominus solitam in rebus ecclesiasticis auctoritatem sibi arrogasse testatur Bulla Cælestini III. Nidros. Capitulo XVI Kal. Apr. 1196 data, in qva, iis conqverentibus, "per laicos jurisdictiones ecclesiasticas exerceri et eis in spiritualibus indebitam potestatem concedi,"

sidias struxisse videtur. Ineunte A. 1197. *bb*) legati prædicti Thorerus et Richardus Roma reduces comite Cardinali romano (Fidentio?) in Daniam pervenerunt, ibiqve morbo subito simul correpti perierunt. "Post aliqvantum inde temporis Danorum "qvidam venientes, literas, appenso Pontificis si-"gillo munitas, R. Sverrero tradiderunt, has se ab "Ep. Thorero et Mag. Richardo in pignus pecuniæ, "ipsis mutuo datæ, accepisse perhibentes. Rex ar-"gento, qvantum ipse volebat, latoribus numerato, "literas receptas in choro templi, sigillo Pontificis "palam monstrato, publice recitari fecit. Literis "hisce rescriptum erat, qvod Pontifex, ubi de causa, "Regis qvam Archiepiscopi, justiore, vera comper-

inhibet "ne aliquis laicus ecclesiasticam iurisdictionem exerceat, vel causas audiat aut definiat, qvæ judicio exigunt ecclesiastico terminari." Innocentius III. qvoqve VIII. Cal. Jun. 1198. Ep. Bergensi permisit, ut mercatores in Islandiam transfretantes decimas persolvere cogerentur. Epp. Innocent. III. ed. Baluz. T. I. p. 117. Archiep. Ericum qvoqve in exilio negotia ecclesiastica curasse evincit Ep. Innocentii III. 10. Oct. eod. An Archiepisc. data, in qva consultationi ejusdem de qvibusdam excommunicatos tangentibus et de Presbyteris qvi naves ad pugnam gubernabant, respondetur.

bb) Vita Sverreri p. 223 hæc ad A. 1196 refert. Fidentius Lundæ obiit d. 19 Febr. ibiqve sepultus est. cf. Suhmii H. D. VIII. p. 385. 396.

"tus esset, Regem cum universo regno anathemate "prorsus liberum et absolutum esse juberet. Re- "tulitqve porro Rex, nuntio se accepisse, Cardi- "nalem et Ep. Thorerum cum sociis, apud sacer- "dotem qvendam coenantes, potu venenato simul "peremtos exspirasse." (ibid. p. 223) Licet duplex illud facinus, cædis nimirum legatorum et chartarum papalium suppositarum, Sverrero haud diserte tribuat Auctor, ex tota tamen relatione manifestum est, talis atrocitatis suspicionem aliqvam Sverrerum pressisse (H ms. IV. Præf. p. XXI). Innuit idem pro parte ipse Papa Innocentius III. Ille jam d. 30 Juli 1198 in Epistolis ad Islandos scriptis, eosdem vituperavit, qvod excommunicatis communicare præsumserunt "et præsertim Suerro et excommuni- "cato et Apostatæ, Deo et sanctis ejus pro suis "actibus inimico." (Innocentii III. Epp. ed. Baluz. T. I. p. 178—79) Postqvam vero fraudem Sverreri resciverat, A. 1198 universum septentrionem contra eum excitare annixus est. Die h. A. VI. Oct. qvinqve scripsit Epistolas id negotium concernentes. Prima "Nidros. Archiepisc. universis "Episcopis et aliis Ecclesiarum Prælatis in "Norwagia constitutis" inscripta, seqvens præfert argumentum. "In vestrorum et totius populi Nor- "wagiæ criminum ultionem permittente Domino, cre- "dimus accidisse quod usque adeo in vos et totum

"regnum Norwagiæ tyrannica Sueri crudelitas et "violentia detestanda prævaluit ut et regnum nec "electione Principum, prout accepimus, nec ratione "sangvinis occuparit, et in viros ecclesiasticos ipse "quondam ecclesiastico (sicut dicitur) functus officio "debacchetur, Ecclesias opprimat, Clericos persequatur, affligat pauperes et sæviat in potentes: ita "ut divino credatur accidisse judicio, ut qui secundum etiam suam assertionem illegitime natus ad "sacros non fuerat ordines promovendus, contra "sanctiones canonicas assumptus ad eos, fortius in "illos desæviat qui in ordinatione ipsius statuta canonum non servarunt. Miramur autem . . . . "de his qui apostatam sacrilegum et nefandum "adhuc etiam sacrilegæ temeritatis ausu seqvuntur, "et ei præbent auxilium et favorem, cujus tyrannidem persequi potius pro viribus tenebantur. Licet "autem ad edomandam ejus versutiam frequens manaverit ab apostolica sede mandatum, nondum "tamen sic ejus potuit perversitas refrænari, quin "adhuc quibusdam eum seqventibus, in quadam "parte Norwegiæ dominetur, et in ea rabiem superet "aquilonis. Qui ut amplius vos et universum Norwagiæ populum circumveniret, et auctoritate apostolica regnum sibi ostenderet confirmatum, b. m. "Celestini Papæ prædec. nostri Bullam falsare non "timuit, quo varias literas sigillavit . . . Sed is cui

"manifesta sunt omnia, ejus falsitatem detexit. Ne "autem ejus perversitas desæviat diutius in insontes, "universitati vestræ per apostolica scripta districte "præcipiendo mandamus, qvatenus Norwagiæ popu-"lum diligentius moneatis ne ipsum ulterius sequi "præsumant, aut ei præstare auxilium vel favorem. "Alioquin universos sequaces ipsius, excommuni-"cationis nuncietis sententia innodatos *cc*), et clau-"dentes Ecclesias, et nullum in tota terra Norwa-"gica, qvæ ipsum seqvitur, sacramentum ecclesia-"sticum, præter baptisma parvulorum et præniten-"tias morientium, celebrantes, fautoribus ejus dece-"dentibus sepulturam ecclesiasticam denegetis. Ad "hæc, discretionem vestram nolumus ignorare, quod "cum nuntii ejus ad nostram præsentiam accessis-"sent, a nobis super facto ipsius nihil potuerunt "penitus impetrare. Vnde si quid pro eo se obti-"nuisse confinxerint, a falsariis id obtentum esse "noveritis, quorum multitudo in nostræ promotionis "initiis cum falsis bullis per nostram fuit solicitu-"dinem deprehensa." (ibid. Ep. 382. p. 226.) Ex Ep. eod. die **Nidros. Archiep.** data, seqventia, rem nostram mire illustrantia, hic, jure qvodam, inserentur: "Examinatam tuæ fidei puritatem et fer-

cc) Omnes Betulopedes excommunicatos fuisse testatur. Hms. IV. p. 233, 243, 245.

"voris constantiam, quam nec persecutio nec gla-
"dius nec fames nec exilium diuturnum a caritate
"Christi separare potuit, vel dejicere a statu liber-
"tatis ecclesiasticæ conservando, quem etiam nec
"terror coegit, nec minæ moverunt, nec demul-
"serunt blanditiæ, nec preces nec promissiones po-
"tuerunt inducere ut Suero sacrilego et apostatæ,
"qui regnum Norwagiæ per effusionem sanguinis
"et violentiam occupavit, in matris infamiam se
"asserens de regali progenie descendisse, vel laten-
"ter annueres, vel expresse faveres, dignis in Do-
"mino laudibus commendamus; et tanto amplius
"ex hoc tuæ fraternitatis fortitudini congaudemus,
"quanto in te potius persecutor exarsit, sed con-
"stantia tua ejus tyrannidem superavit. Vnde cum
"tibi contra tyrannum illum a tuis esset suffra-
"ganeis assistendum, nec eorum aliquis eidem ex-
"communicato deberet præstare favorem, utpote qui
"Ecclesias et ecclesiasticos viros servituti subjicere
"nititur, opprimere pauperes, et effundere sang-
"uinem innocentem, ferre non possumus non mo-
"leste quod Bergensis Episcopus *dd*), suffra-
"ganeus tuus, contra b. m. Cælestini P. mandatum
"et contra tuum etiam interdictum, castra ipsius

dd) Martinus scil sacerdos Sverreri aulicus in locum Pauli Ep. defuncti 1194 suffectus. Hms. IV, p. 218.

"sequi non dubitat, celebrans excommunicato di-"vina, et in ejus præsentia universa exercens eccle-"siastica sacramenta: qvi licet a te fuerit sæpius "evocatus, tuo tamen se noluit conspectui præsen-"tare. Quia vero tanta præsumtio severiori debet "animadversione puniri, fraternitati tuæ per apo-"stolica scripta mandamus, atque præcipimus, qua-"tenus Episcopum ipsum, si præmissis veritas suf-"fragatur, ab officio beneficioqve suspendas, nec "prius sententiam suspensionis relaxes, quam nostro "se conspectui præsentarit. — Quod si forsan sen-"tentiam tuam servare neglexerit, eum anathematis "censura percellas . . . . . . Sciturus quod nos præ-"dictum Suerum absoluere non proposuimus, nisi "taliter satisfaceret de commissis, quod ejus esset "satisfactio non irrationabiliter admittenda." (ibid. Ep. 384. p. 227.)

Porro Regem Daniæ (Canutum VI.) Sveciæ (Canutum Erici fil.) et Comitem Sveciæ (Birgerum Brosam) seorsim per literas eodem die datas monet, "quatenus ad defendendas Ecclesias, "Clericos in sua libertate tuendos, liberandos pau-"peres et potentes de manu persecutoris illius, im-"mo etiam ad dejiciendum monstrum illud, quod "his solis parcit quibus non potest, taliter accin-"garis, ut et a Deo retributionem æternam et no-"stram consequi gratiam specialius merearis: per-

"secutoribus tantæ iniquitatis assistas, resistas sequa "cibus; ita qvod membrum illud diaboli non possit "in regno Norwagiæ denuo debacchari, aut perse- "cutionem in Ecclesiis ulterius suscitare." (ibid. Ep. 383. p. 226. Örnhielm Hist. Eccles. Svec. p. 572.)

Attamen regnorum borealium principum nemo, Pontificis romani mandato obsecutus, contra Sverrerum arma tulisse deprehenditur; Danum qvippe Comes Holsatiæ mox bello aggrediebatur, Sveci sororem thalamo sibi junxerat Sverrerus (Suhmii H. D. VIII. p. 472—73). Cæteri vero Norvegiæ Episcopi Papæ comminationibus perterrefacti patria excessisse videntur, jam in Dania jam in Svecia commorantes (Hmskr. IV. p. 384). Saltem in Archiep. Absalonis testamento A. 1201 condito, omnes inter legatarios nominatim commemorantur (ibid. p. 433). A. 1200 in Capitulo generali Ordinis Cisterciensis statutum fuit supplicium Monachorum Ordinis in Norvegia, qvi Regi excommunicato missas celebrarunt (Martene Thes. nov. Anecd. IV. p. 1294). Hunc vero ultimum novimus Cleri in Sverrerum impetum. Discessit ille mox ex area nec victus nec victor. Bienno post A. 1202. d. IX. Mart. mortem obiit, et, licet anathemate vinctus, oleo tamen extremo opera sacerdotum perunctus ædeqve Christi Bergis conditus fuit (Hms. IV. p. 330, 330). Cum

mortis sibi horam instare sentiret, rogavit, ut vultum ejus, ubi decesserit, detectum sinerent amicisqve pariter ac inimicis inspiciendum præberent, qvo scirent illi, numqvibus corporis sui signis se proderent anathematum diræ, qvibus hostes eum devoverant (ib. p. 330). Nihilo secius Rex moribundus perspectum habuisse videntur nec se in his controversiis, ex qvibus tot regno suo calamitates redundaverant, modum servasse, nec filio Haqvino, ad tale certamen obeundum, vires sufficere, ideoqve eidem successori suo reconciliationem cum clero ineundam svasit (ibid. p. 336. cfr Suhmii H. D. VIII. pag. 663. 675). Haqvinus ergo, regno potitus, omnes Episcopos invitavit, ut se convenientes, in gratiam sêcum redirent. Ii vero exilii pertæsi, hosteqve internecino liberati, eadem æstate sedes episcopales singuli repetentes, Regi se amicissimos et deditissimos præstiterunt, Archiepiscopo regnum interdicto solvente (ibid. p. 336, 384. Suhmii l. c. p. 676). Extant literæ R. Haqvini, Archiep Erico, Episcopis, Clericis, Colonis etc. sine loco et anno, sed certe anno patris emortuali 1202 scriptæ, in qvibus, statu regni miserrimo post turbas intestinas vivis coloribus depicto, lites regiam inter et episcopalem auctoritatem ortas se depositurum, privilegiaqve ecclesiæ Norvegicæ sive ex jure canonico eidem competentia, sive a Regibus prioribus indulta

confirmaturum promittit, ea sub conditione, ut reverentiam sibi et obseqvium, tanqvam Regi legitimo, præstent (Thorkel. Dipl. II. p. 18—19). Qvæ reconciliatio, si bello civili per septem deinceps lustra ardenti finem haud imposuerit, effecisse tamen videtur, ut clerus norvagica eidem se haud amplius immiscuerit, licet Baglorum factioni præ Betulopedum semper addictior. Qvanta vero lætitia Pontificis romani animum affecit fama de obitu Sverreri, qvantumqve ipsi displicuit absolutio excommunicatorum, se inconsulto, facta, edocent literæ Innocentii III. Nidrosiensi Archiepiscopo et suffraganeis ejus Anagniæ IX. Kal. Febr. 1204. datæ, hic exhibendæ: "Exultavit cor nostrum in Domino et lætati sumus "gaudio magno valde, omnipotenti Deo dignas gra"tias referentes, quod post nubilum serenum, et "post tempestatem tranquillum induxit. Accepimus "enim . . . . . quod, defuncto Suero, qui regnum "Norwagiæ usurpaverat violenter, per quem toti "terræ imminebat confusio et turbatio generalis, ita "quod plures de majoribus, et melioribus, præter "infinitam stragem quam plurium aliorum, propter "hoc ab eo fuerant in exilium relegati, filius ejus, "in regno non in proposito succedens eidem, hiis "qui propter hoc exulabant ad propria revocatis, "Ecclesias et ecclesiasticas personas diligit, et hono"rat, terram ipsam, et populum in plena pacis tran-

"quillitate gubernans. Porro, non modica sumus "admiratione commoti, quod tu, frater Archiepi-"scopum ipsum (vel Sverrerum defunctum vel "Haqvinum?) et complices ejus ab excom-"municationis sententia, qua fuerant auctoritate "nostra ligati, usurpando quod tuum non erat, nec "ad te ullatenus pertinebat, absolvere, temeritate "propria minime dubitasti, et ad modum simiæ, "quæ simulat actus humanos, simulasti te velle "facere quod non poteras, nec de jure debebas, "super quo non solum tu incidisse dignosceris in "errorem, sed et ipsi, qui, cum ligati amplius te-"neantur, se falso æstimant absolutos. Quocirca, "fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus "atque præcipimus, quatenus absolutionem illam pu-"blice nuntietis irritam, et inanem, et postmodum "ab eis juratoria cautione recepta, secundum formam "Ecclesiæ, auctoritate nostra, illis absolutionis bene-"ficium impendetis, aliquot ex eis, tam pro se, quam "pro aliis, cum testimonio literarum vestrarum ad "nostram præsentiam destinatis." (Brequigny et du Theil Diplomata, literæ etc. P. II T. I. pag. 412.) Evanuit dein sensim sensimqve odium capitale, qvo Sverreri memoriam prosecuta fuerat clerus norvagica, adeo ut Rex Haqvinus A. 1227 Magni Erlingi f. privilegia S. Svituno et Episcopis Stavangrensibus data confirmaret, ea conditione, ut

Ep. Askelus nomina Sverreri avi sui, Haqvini patris, suumqve obituariis Ecclesiæ Stavangrensis inferri et pro iisdem, singulis diebus dominicis, preces fundi curaret (Thorkel. Dipl. II. p. 23—25).

III.

Qvicumqve præmissa rite perpenderit et cum ipso tractatu contulerit, in meam, qvoad scripti ævum, sententiam, spero descendet. Triplex jam restat qvæstio, cujus enucleatio hunc introitum claudet, scilicet de scripti contento, auctore et tempore.

Duplicem sibi scopum auctor proposuit, regiæ Majestatis vindicationem et arrogantiæ clericalis reprehensionem. In eo vero perseqvendo tali procedit ordine. Post succinctam consilii expositionem (p. 2), veram naturam et indolem ecclesiæ sub humani corporis imagine exhibet (p. 4—6), statumqve regni, ob insolentiam cleri turbasqve intestinas, miserrimum delineat (p. 6—14). Occasione anathematis a Pontifice romano in Regem vel reguum intentati, sententiam talem a Papa vel alio qvocunqve injuste latam, ex juris canonici principiis per se irritam esse fuse probat (p. 16—28). Officia sacerdotibus, qvoad laicos, incumbentia ex ipsa sacra scriptura deducit (p. 28—32). Regibus et secularem et ecclesiasticam potestatem Deum ipsum concessisse (p. 32—42), ideoqve cleri-

cos Regi et reverentiam et obseqvium debere, multis argumentis tam ex S. S. qvam ex jure canonico sumtis arguit (p. 42—55); Eo vero magis Regi curam ecclesiæ competere, cum vel privatis tale jus patronatus variis titulis acqviri possit (p. 56—70), et Reges nominatim Norvegiæ tali, in rebus ecclesiasticis, auctoritate semper usos fuisse, exemplis domesticis demonstretur (p. 70—80); indulgentias vero, his contrarias, si vel a Regibus ipsis impetratæ fuerint, irritas esse (p. 80—92). Exponit dein methodum, qvam in legibus canonicis allegandis secutus sit (p. 92—94), hæresinqve qvam plurimum ab Episcopis excitatam, a Regibus vero suppressam esse, exemplis monstrat (p. 94—104). *Tractatum admonitio* claudit (p. 104—6).

Argumentis ex sacra scriptura, legibus canonicis et patriæ institutis s. jure nonscripto petitis, Auctor asserta sua firmavit; ipsa vero legum canonicarum dicta, ut tam a laicis qvam a clericis intelligerentur, lingva vernacula, paraphrastice tamen magis, qvam ad verbum, simul exposuit (pag. 92). Scientia juris canonici, qvam Noster prodit, utpote tunc temporis haud adeo rara, neminem offendat *ee*).

ee) Decretum Gratiani s. Concordantia discordantium Canonum a Gratiano A. 1127-51 composita, mox legis vigorem absqve sanctione Papali tacite obtinuit, et in Academia tam Parisiensi qvam Bono niensi publicis prælectionibus explicata fuit. Cum

Confluxit inde a medio Sec. XIImi ad florentissimam Scholam Parisiensem qvicqvid universa fere Europa studiosorum hominum habuit, inprimis ut Theologiæ et Juri canonico operam darent (Suhmii H. D. VI. p. 103). Qvorum vestigia jam a dicto tempore permultos Danos pressisse testatur Arnoldus Lubecensis in Chron. Slavor. (ed. Bangerti p. 306) his verbis: "Scientia quoque liberali non "parum profecerunt (Dani): quia nobiliores terræ "filios suos non solum ad clerum promovendum, "verum etiam secularibus rebus instituendos, Parisios "mittunt. Ubi literatura simul et idiomate linguæ "terræ illius imbuti, non solum in artibus, sed "etiam in Theologia multum invaluerunt. Siquidem propter naturalem linguæ celeritatem non so"lum in argumentis dialecticis subtiles inveniuntur, "sed etiam in negotiis ecclesiasticis tractan"dis boni decretistæ sive legistæ comprobantur." Nil obstat, qvin statuamus, Norvegos æqve ac Danos, imo Islandos longe remotiores (inter qvos Thorlacum supra commemoratum nominare licet *ff*), scho-

citationes Nostri haud ubiqve cum Editionibus Decreti conspirant, loca ipsa versioni inserui ex Editione Decreti Gratiani Romæ 1584 4.

ff) Is Thorlacus Norvegus, qvem Grammius (Oratio de orig. et statu rei litt. in Dan. et Norv. Dænische Bibl. VII. p. 471—72) tradit Parisiis

lam Parisiensem freqventasse et exinde scientiam juris canonici ipsumqve Decreti Codicem secum in patriam reduxisse. Evincit id, præter Nostri auctoritatem, etiam Vita Sverreri (Hms. IV. p. 204) referens Archiep. Ericum in suis cum Sverrero controversiis jus canonicum (Gudslög rumversk) allegasse. Aliqvalem etiam, sed nec veram nec solidam, ut in annotationibus probatum ivimus, historiæ ecclesiasticæ cognitionem Auctor noster habuit, qvam pro parte forsan hausit ex usitato tum manuali, Cassiodori historia ecclesiasticæ tripartitæ Libris XII.

Auctoris nomen contemporaneis, ut locus p. 92 innuere videtur, notum, nos ignorare cogimur. Nemo tamen dubitet eum fuisse vel ordinis ecclesiastici hominem, vel alium qvendam rerum ecclesiasticarum scientia instructum. Conjectura igitur nostra vel in ipsum Sverrerum vel in alium clericum ipsi addictum cadet, necesse est. Rem ab utraqve parte propius inspiciamus.

Sverrerum novimus a prima inde juventute literis imbutum, sacriqve ordinis munere investitum

literis operam dedisse, idem est de qvo agit Pontoppidanus (Annales Eccl. Dan. I. pag. 463); utrumqve vero latuit hunc revera fuisse S. Thorlacum Islandum. F. Johann. H. E Isl, I. pag. 297.

fuisse. Licet huic jam anno æt. XXVto valedixerit, plura tamen sunt, qvæ arguant eum literarum qvandam tincturam semper dein servasse. Ne loqvar de cupiditate ejus veteres historias legendi (H n. s. IV. Præf. p. XIX.) ipsi cum pluribus forsan sui ævi regibus, cæteroqvin incultis, communi, constat eum linqvam latinam calluisse et sacra scriptura haud perfunctorie versatum fuisse; sæviente enim prælio hymnos latinos cantare consvevit (ibid. pag. 100, 165) *gg*) librosqve sacros haud semel in orationibus et sermone allegavit (ibid. p. 37, 174, 175. Scr. Rer. Dan. V. p. 375). Orationes Vitæ ipsius insertæ, qvas, saltem qvoad materiam, genuinas esse interna criteria haud refragantur, ingenium, sales et rerum humanarum acre judicium spirant; exempli ad instar perlustrentur ex qvæ exstant ibid. p. 37, 70, 174 et inprimis p. 184 de ebrietate vitanda *hh*). Cum igitur talis, qvalem hicce tractatus prodit, sacræ scripturæ, juris canonici et historiæ ecclesiasticæ scientia Sverrero neutiqvam abjudicanda sit, minus, me judice, a vero abhorret, ei, inter armorum strepitum motusqve intestinos ad opellam hanc apologeticam conscribendam, qvam ad vastum illud et tam

gg) Haud omnes tunc reges hymnos tenuisse colligere licet ex Spec. Reg. p. 600, 617.

hh) Vitium ebrietatis tunc invalescens reprehendit qvoqve Spec. Reg. p. 26, 358—59, 379.

multifaria lectione superstructum Speculum Regale elaborandum, otium superfuisse *ii*). Huic etiam sententiæ qvodammodo favet commemoratio Regis tum imperantis, nullo addito præconio (p. 2, 14, 92, 94) facta. Grammius qvoqve, ni fallor, hunc tractatum et cognovit et Sverrero tribuit, ideoqve ex ejus Oratione de orig. et statu rei lit. etc. (Dânische Bibl. VII. p. 472) hac de re insignem locum hic apponere juvat: "Annon arbitramini, quodam-"modo nefas fore si ipsum Regem Sverrerem

ii) In annotationibus infra subjunctis, qvædam ex Speculo Regali loca paralella attuli, qvæ sententiæ Ericii (Præf. p. LXIII. sq.) egregium hocce opus ævo Sverreriano, si non ipsi tanqvam authori, adscribentis, robur addunt. Huc qvoqve faciunt seqventia S. R. loca: pag. 332 sq. de malo reipublicæ metuendo, si tres qvatuorve filii regii in reges una cooptentur; p. 336, de subditis seditiosis ad extraneum principem fugientibus, a qvo, æmulatione et infenso animo permoto, excipiuntur (Waldemarus I. Canutus VI?). Descriptionem calamitatis regni, bellis civilibus lacerati, pag. 339—43 conferre juvabit cum loco Theodorici Monachi (S. R. D. V. p. 340) et cum literis conciliatoriis R. Haconem inter Episcoposqve (Thorkel Dipl II. p. 18). Pagg. 19, 349, 351, 354, Author manifeste Sverrerum cogitavit statumqve regni sub ejús imperio. Pag. 616 Rex admonetur, ut Deum de sobole legitima sibi successura imploret. Norvegiæ expressa mentio nullibi facta, probat etiam authorem sui temporis statum adumbrasse.

"prætermitterem, principem sicut literatum atqve a "primis adolescentiæ annis sacerdotio destinatum, "ita, postquam sceptrum ac diadema, natalium jure "sibi debita, vindicavit, multis ingenii admodum "doctrinis exculti, prorsus singularem? Nihil jam "dico de scriptis, quibus jus ille suum "ad regnum contra hostes, præsertim Ar-"chiepiscopum et ceteros, ipsumqve Pon-"tificem romanum, animose et graviter, et "argumentorum ex utroqve jure stupendo "apparatu atqve pondere, defensabat." Si probaretur hanc observationem, apud nullum alium authorem, qvantum mihi constat, obviam, Grammio suppeditasse amicum ejus, veterisqve septentrionalis literaturæ, omnium qvotqvot extitere, doctissimum æqve ac acutissimum arbitrum Arnam Magnæum, confecti hujus opusculi honorem Sverrero abjudicare, nemo, me judice, auderet.

Si vero qvendam ex viris ecclesiasticis Sverrero addictis, aliqvis pro authore libentius agnoscere gestiat, (et certe dictum ejus de Pontifice romano pag. 14 Clericum potius qvam Sverrerum prodit) adest nobis jam commemoratus Martinus, aulicus Regis sacerdos, genere Anglus et scientiis qvæ clericum ornant apprime instructus (forkunnar godr klerkr), A. 1194 Ep. Bergensis electus, dein castra Regis excommunicati secutus et sacra ipsi administrans,

1198 a Pontifice rom. sub pæna anathematis avocatus, et post dictum annum cum cæteris Episcopis Norvegia discedens.

Qvod tempus attinet, qvo hunc tractatum literis consignaverit Auctor, aperte tradit (p. 12 sq.) "sacerdotum tum aliqvos interdicta et excommunicationes "in terram procurasse, aliqvos turbas armatas cogentes bonis et securitate incolas privasse, homicidiorum deniqve freqventium auctores exstitisse," qvibus stringere videtur factionem Baglorum A. 1196 post Ep. Nicolai in Daniam discessum, emergentem. Si Martino auctori tribuendus sit, ætas ejus cadit inter A. 1196 et 1198, post qvod ille tempus Norvegiam liqvit; si vero ipsi Sverrero, ætas forsan infra A. 1198 deprimenda est, cum Episcopi revera "terram velut paganis habitatam, fugisse" (pag. 27), jure dici possent.

Qvæ præfatus, meos qvalescunqve conatus, periti candidiqve lectoris judicio, verecunde submitto.

Gud skipadi ser þau tvau hus á jaurdo, er hann kaus til síns embættis; oc er annat kallat Kyrkia enn annat Dómhus. Enn til þessara tveggia husa þá hefir Gud setta tva menn til giætzlo, er annar Kongur, enn annar Biskup.

Kongs-skugg-sio, p. 784-85.

Vere þat vphaf rödo varrar, at Gud allzualldande se med oss ok gæfue monnum goda skilningh till þeirra orda er ek vill rött hafwa. En sua mykill siukleikr er [á] landi varo, at huerium manne er full naudzsyn at henda þau ord saman, er allþyda mætte dræga till skilningar, ok þo være mæst af sannyndum ok med skynsæmd; ok vilium nu her þa luti framföra ok firir ydr röda, eptir þeirri syn ok tillnisan er Gud hæfuer lett oss ok oss þikkir nu vera aat komet, at ver hafim glatat því er kristni var er. Ek bidia þess, at menn skili ok skyni huadan þat tion kæmir er aat tion værdr, med þui at þeir er varir læref ædr ero oc þeir er oss skilldu leida till rettrar truar, kænna Kononge at þadan tapezst kristni var, sem hann er oc hans menn *a*).

a) cf. infra Ann. (k)

Sermonem nostrum inchoantes precamur, ut Deus omnipotens nobis adsit, omnibusqve, eorum qvæ hic profero, rectum sensum impertiat. Tam gravi vero morbo patria nostra laborat, ut unicuiqve pro officio incumbat, ea literis mandare qvæ populum veri sensu imbuere valeant. Qvocirca pro scientia et cognitione nobis a Deo concessa, sermonem coram vobis hic instituimus, insuper enixe rogantes, cum in præsenti rerum statu fides christiana pæne interiisse videatur, ut omnes mali hujus veram originem intelligant, eo qvod doctores nostri, qvi nobis ad veræ Religionis scientiam viam pandere debent, Regem eiqve addictos fidei christianæ perditæ insimulant.

Enn þetta er vphaf skillningar þessarar, at Kristr oc heilogh kirkia fullgera i likam algorfnan vskaddan med allum heilum limum. Kristr sialfur er hafud þessa likams, kirkia er bulrenn. Augu þessa likams skulldu vera biscupar varir, þeir er oss skilldu visa á retta leid ok grandsan . . þiodgötu . . . allra villustiga ok sea vel firir allum limum utt i fra. Nasar þessa likams skilldu vera archidiaknir, þeir skilldu þæfnia ok ylma allan sötleik retlætes ok heilags truar. Eyru þessa likams skilldu vera decani ok profastir, er höyra skilldu a vara sakir ok vandendamál heilags kristni. Tunga þessa likams ok varrir skilldu vera prestar varir, þeir er telia skilldu fyrir oss goda kænningar . . . . ok god dæme i sinni . . ferd. Hiarta ok briost þessa likams skilldu vera Konungar, þeir er bera skilldu . . . . ok ætlan ok radagerd, dirfd ok vorn fyrir allum adrum . . . . Hærdar . . ok hryggr þessa likams skilldu vera . . . . . ok storhöfdingiar þeir er . . . . . . ok . . . allan þunga þan er till handa bære. Armleggir þessa likams skolo vera lendirmenn, þeir er vruggir studlar væte bædi briosti ok herdum, Handleggir

Primo vero introitu observabitur, Christum sacramqve ecclesiam corpus perfectum, incolume omnibusqve membris instructum, constituere. Ipse Christus est caput hujus corporis, ecclesia truncus. Pro oculis hujus corporis habendi essent Episcopi nostri, qvorum est nos in rectam tramitem procul a deviis ducere cæterisqve membris probe consulere. Pro naribus hujus corporis habendi essent Archidiaconi, fragrantiam justitiæ et rectæ fidei odoraturi. Pro auribus Decani et Præpositi, qvorum est causis nostris et gravioribus religionis negotiis attendere. Pro lingva et labiis sacerdotes nostri, qvorum est veram doctrinam nobis tradere, exemplaqve salutaria nobis ob oculos sistere. Pro corde et pectore, Reges qvorum est consilia . . . . . et præsidium . . . . Pro humeris et dorso . . . . . . et magnates, qvorum . . . . Pro lacertis habendi essent satrapæ, tanqvam fulcra firma et pectoris et humerorum. Pro brachiis et

ok hendr þessa likams skilldu vera riddarir ok hirdmenn ok adrir hermenn vtt i fra, þeir sem vera skilldu lifdaruapn ok uarner fyrir briosti ok allum adrum limum. Enn kuidr ok innifli þessa likams skolu vera munkar ok reinlifuismenn, þeir er þa eina födzslo skolo nyta ok bergia, er allr likamr skulldi taka næringh ok styrk af. En leggir ok fætr þessa likams skolu vera bændr ok fiölmenne, þeir sem vpp hallde bæde med verknade ok allre atuinnu þenna likama *b*).

En þui er vær, at nu skipta allir limir sinni natturu, þui at huer limr hamnar þeirri syslu ok þionostu er hann skilldi hafua. Augu skælgiazst ok vskygnazst ok er þat sama reistur a fallet a augu biscopa vara, er fæll af augum postola þa natt er Gud var tækin *c*). Sa hin same hofge ok

b) *Notentur variæ tam ecclesiastici qvam civilis ordinis classes, Auctoris nostri ævo extantes. Primi sunt* Biscupar, Archidiaknir, Decani & Profastir, Prestar, Munkar, *Secundi* Konungr, Storhöfdingiar, Lendirmenn, Riddarir, Hirdmenn (Hermenn), Bændur. *Conferatur* Specul. Regale *p.* 278 *ubi inter proceres Regni recensentur,*

manibus eqvites, satellites cæteriqve castra seqventes, reliqvis membris arma protectoria. Pro ventre et intestinis, monachi et vitæ cælibis studiosi, eos solum cibos, qvi ad universi corporis nutrimentum et robur facere possint, sumturi. Pro cruribus dein pedibusqve habendi essent coloni et vulgus, varii generis operibus prædictum corpus sustentantes.

Jam vero proh dolor! omnia membra, naturam mutantia, officia et munera sibi incumbentia omnino negligunt. Oculi limi evadunt et hebescunt. Ejusmodi sqvama, qva oculi Apostolorum nocte qva servator prehensus fuit, Episcoporum nostrorum oculi obducti sunt, simili laborant cali-

Erkibiscupar, Jarlar, Lendirmenn oc Hirdmenn eda Riddarar. *p.* 603. Riddarar *sive alii* Hermenn. *p.* 611. Biscopar, Abotar, Yfirbod, Prestar. *Nomen* Riddari *tunc in Norvegia sat notum erat et synonymum cum* Hirdmadr; *ipse vero ordo eqvestris ibidem longe recentior.*

e) *Ev. Matth. c.* 26.

þungi er nu komen a augu biscopa vara ok sea þeir nu alla luti sem i sæfnorom, er þeir eigi skilia biartleik ne sanna syn. Nasar þæfka nu daun en eigi ylm edr sötleik. Eyru ero nu læmhöyrd ok mego eigi höyra sannyndi ne retta skilningh, þui at nu verda sannyndi huarke höyrd edr seed, ok blindar nu biskopa vara ok adra hofdingia þa er kristni skilldi geta, fesinki, vhof, agirnd, dramb ok ranglæte, ok ero þeir biskupar nu vppkomner er fordom drap Gud sealfur nidr, Ofni ok Finies synir Ely biskops i Silo, þeir firirkomo helgom fornom þeim sem alþyda villdi Gudi föra, ok toko med rane ok herfange af helgo folki Guds allar fornir ok heilogh offir *d*). Nu er komit aat hinum sama hætte. Ver erom krafder tiunda vara ok annara godgerninga, med hotan ok med banne ok stormælom. Ver erom till þröngder kirkiur vp at gera en sidan gorfuar verda, þa erom ver frarræknir sem heidnir menn. Ver erom till þröngder at hafua kostnad firir enn eigi forræde. Syndir ok glöper er menn falla i, þeir ero hafder til bannbola en eigi hirtir med rettum

d) *I. Reg. cap.* 2.

gine, ideoqve omnia qvasi in somnis videntes, nec claram lucem nec veritatem discernunt. Nares non odorem dulce fragrantem, sed fœtorem percipiunt. Aures obsurdescentes veritatem rectumqve sensum audire haud valent; veritati enim et oculi et aures occluduntur. Occœcat jam Episcopos nostros cæterosqve optimates, qvorum est fidem christianam tueri, sordida tenacitas, intemperantia, cupiditas, fastus et injustitia. Prodeunt jam Episcopi, Hophnim et Phiniam filios Eli Episcopi Siloensis referentes, qvos ipse Deus olim perdidit, eo qvod sacrificia ipsi a proprio populo oblata vi sibi vindicare ausi fuissent. Pari ratione nobiscum agitur. Decimæ cæteraqve beneficia minis, excommunicatione et imprecationibus a nobis exiguntur. Templa exstruere cogimur, exstructis tanqvam pagani pellimur; sumtus nobis injunguntur, moderamen adimitur. Peccata culpasqve hominum excommunicatio seqvitur, non

ræfsingum oc a huer kost sinna synda at . . . . gia er vill, þui at þegar verdr ifuir þaglit, er fe verdr firirbodet. Fiarlutir varir sumir verda af oss teknir med rettyndum, en þegar er þrytir þa scal komazst aat fe varo med sakargiptum ok rangyndum, en sa audr er af oss verdr tekinn ok samnadr, þa er fluttr vttan landz till illra kaupferda, þui at hann er sendr till Rumaborgar ok köypt þar med bann ok bolböner *e*), ok er þat aptr sent i mote kristni ok kirkiu vigslu i land vart. Ok ero þær giæfuer ok sendengar oss mote fluttar tiundum varum ok adrum fearlutum varom ok er nu skænkt oss gall firir vin, en eitr firir Guds blod. Munnar ok varrer kennemanna vara taka nu at stamma ok tunga klersist, þui at þeir gera annat huart at þegia med allu ædr mæla værra en ekki. Syna þau ein döme er ill ero ok vtrunadr fylgir, vela konor manna ædr döttur ædr adrar frændkonor med legorde meir en nokor annara skamsynna manna olærdra, ok eigi skam-

e) *Novimus Sverrerum cum Betulopedibus et Episcopis qvi coronationi ejus adfuerunt, excommunicatos fuisse.*

justa poena et qvodlibet delictum, mulcta oblata, illico dissimulatur. Facultates nostræ interdum qvidem ex justa ratione, tali vero deficiente accusatione injusta nobis adimuntur peregreqve devectæ commercio infausto impenduntur; iisdem scilicet Romam transmissis interdictum et excommunicatio comparatur, in præmium fidei servatæ et ecclesiarum consecratarum nos afflictura. Talibus donis decimæ nostræ cæteraqve beneficia rependuntur; ita nobis pro vino fel, pro sangvine Dei venenum præbetur. Ora labiaqve sacerdotum nostrorum balbutire, lingvæqve capi incipiunt, nam vel tacent omnino, vel potius reticenda loqvuntur. Vita eorum, omni ex parte dissoluta, ad irreligiositatem sollicitat; stupro enim, qvantum nemo vel maxime stolidus et indoctus, intenti, uxores, filias, aliasqve propinqvas hominum corrumpunt, nec testimonio falso

mazst þeir at bera lygnitni ok sueria eida vsöra ok sitia i sleitudomum ok i allu ranglegu agirndar kappe, telia þat ranght er rett er, en þat rett er ranght er, ok vilia sva allt folk ok sealfua sek med sinum hegomlegom fortolum. Ok ef þeir gera vid oss illa oc beidumzst ver af þeim ifuirbota, þa segia þeir sva, at þeir eigu oss engo at svara, ne vidr oss at böta, sua sem ver sem till þess skipader at vera firir þeim rettlausir menn ok maklegir at þola af þeim allar skæmder þær sem þeir vilia aat oss gort hafua *f*), med hinum sama hætte sem Ofni ok Finees gerdo vidr folk Guds i Sylo, ædr tueir villu prestar firirdömdo Susannam in Babilonia firir sinnar illzsku saker, en eigi firir hennar tilgærningh. Ok er þat nu openbert at klæde ok daudaband er Gud leysti af andliti Lazari i grafuenne, þa er nu bundit vm andlit lærefædra vara, þui at þeir syna oss engar adrar gatur en daudlegar, firir þvi at sumir sysla bann ok bolböner i land vart, sumir samna her saman ok

f) *Insolentiam et mores cleri dissolutos reprehendunt ipsæ literæ Archiep. Erici. F. Johannæi H. E. Isl. I. p.* 237. 248. 254.

nec perjurio erubescunt; in judicio tricis, qvibus avaritiæ suæ immodicæ satisfacere qveant, utentes, jus pro injuria, injuriam pro jure venditantes et populum et semetipsos vanis sollicitationibus seducunt. Injuriæ illatæ satisfactionem petentes, responsum ferimus, eos nec ad defensionem nec ad mulctam præstandam teneri, ac si nosmet, qvoad eos, omnis juris expertes, qvibuscumqve eorum læsionibus obnoxii essemus, qvemadmodum ab Hophne et Phinea populus Dei in Silo violaretur, vel Susanna in Babylonia a libidinosis presbyteris, vindictæ studio, insons licet, condemnaretur. Manifestum est tegumento illo et vinculo mortis, qvo faciem Lazari in sepulchro exuit Deus, jam obvelari facies doctorum nostrorum, semitas mortiferas unice nobis monstrantium. Aliqvi enim interdicta et excommunicationes in terram nostram pro-

muga, vapn ok skillde, taka af oss fe vart ok frealse, ok etia saman storom mandrapum ok vilia sua huertueggia firirdöma likame vara ok saler *g*). Enn þo at ver liotem auit af Rumaborgar biskupi ædr af kardenalom, þa mægom ver þat ekki pafwa kænna *h*), þui at ekki veit hann hælldr till huat framfer i þesso lande ædr i adru þui er honum liggr i fiærska, hælldr vallda þui biskupar varer ok kænnimenn, þui at þeir bera dröso ok lygi firir pafwa oss till fiandskapar, ok hyggur sidan pafwe at þeir fara med sannyndum, þar sæm þeir fara med falslegom ordom ok lygilegom *i*). Enn Konungr hæfuer sa nokor i lande veret, at allum mönnum er þat kunnikt huart Konungr hafue nokor rangyndi gort heilagre kirkiu ædr lærdom mönnom, þui at þat hyggium ver at faer konungar hafue bætra rett kennemönnum gæfnit ædr trælse, ædr halldet hende ifuer hælgom stadum, en þesse Konungr æf

g) *Intelliguntur, sine dubio, turbæ ab Ep. Nicolao factionis Baglicæ Coryphæo motæ. cf. infra Ann.*

h) *Inter personas pro qvibus Rex preces fundere*

curant, aliqvi turbas armatas cogentes bonis et securitate nos privant, homicidiorum freqventium auctores existunt et sic tam corpora nostra qvam animas perdere student. Attamen reprehensiones, qvibus nos, vel Pontifex romanus vel Cardinales perstringunt, Papæ minime imputamus, utpote cui de terra nostra aliisqve æqve dissitis parum constat, verum potius Episcopis et Presbyteris nostris, qvi obtrectationibus et mendaciis eum, hæc pro veris habentem, nobis iniqvum reddiderint. De qvodam terræ hujus Rege cuivis judicare licet, an Ecclesiam clericosqve injuriis affecerit, necne; nos certe censesemus paucos modo reges, si veritati suus honor habendus, ipso promtiores sacri ordinis viris jura et immunitates concessisse, locaqve sacra validius pro-

monetur, etiam Pontifex romanus nominatur. Spec. Reg. *p.* 611. *cf. p.* 268.

i) *Archiep. Ericus literas excommunicatorias contra Sverrerum obtinuit,* Sverris. S. *p.* 215.

hann skal sannyndum na *k*). En med þui at þesser lutir ero sannir, þa er þat audsynt allum, æf þeir hafua ill tidende or Norege fra Konunginum loret firir pafua, at þeir hafua mædr lygi ok illum prettum framflutt, ok gort bæde Konunginum i þui ok sua allu folke mykin skada, en sealfum ser ekki gögn. En æf pafwe hæfuer nokorn dom a lagdan þa man sa ekki till Konungs taka, ædr enskes saklaus manz i lande *l*), þui at Gud er iæmnan rettdæmr, ok fara þui Guds domar iæmnan æftir rettyndum en engi æftir ranglæte lygina manna ok suikfulra, eftir þui sem enn ber Decretum vitni vm ok heilögh ritningh; af þui at sua mælir Gregorius pafwe, ok . . . . . hinum sama hætte Vrbanus i . . . . gato vm formæle, ... *Sentencia pastoris sive justa sive injusta fuerit semper timenda est m*): en þat er at skilia a vara tungu: "bann biskops þat sem hann gerir, þa ma

k) *Procul dubio R. Sverrerus hic indigitatur. Locus qvidem Sverris S. p.* 302 *reverentiam templorum haud admodum insignem innuere videtur; attamen Gvil. Neubrigensis, ipsi cæteroqvin inimicus, testatur eum ecclesiis*

pugnasse. Qvod si recte se habet, qvivis facile videt, eos, qvi Pontifici romano de R e g e N o r v e g i æ *sinistra suggessere, mendaciter et dolose agendo, Regi et populo insigne damnum, absqve ullo proprio commodo, intulisse. Sententia vero a Papa forsan lata, nec* R e g i *nocet nec alii cuidam popularium nostrorum insonti, nam Dei, utpote justi judicis, sententiæ ad normam justitiæ compositæ, commentis dolosis hominum mendacium et fraudulentorum haud nituntur. Qvod etiamnum testatur Decretum sacraqve scriptura, perhibente Gregorio Papa et . . . . . . eodem modo Urbano in . . . . "Sententia Pastoris, sive justa, sive injusta fuerit, timenda est"; qvæ lingva vernacula ita se habent: "bañ biscops that sem han gerir, tha*

sive monasteriis reverentiam exhibuisse. ibid. p. 431.

l) *cf. Sverris S. p.* 216.

m) *Decreti P. II. Causa XI, Qvæst. II, Cap. I, p.* 860.

"Þat rædazst hvart sem þat er gort edr "rangt edr rett." "Postea nostra decreta determinant autoritates Gregorii et Vrbani; eodem modo Gregorius loqvitur: Sentencia injuste illata non est seruanda sed spernenda *n*). Sic et Vrbanus . . . . ex superbia contemnenda"; er þat at skilia a vara tungu: "at sealf decreta skili þat "sidan huorsu þeir hafwa þat mælt fenget "Gregorius ok Vrbanus, þui at eigi (er) "Gregorius vardueitanda þat han er med "rango er gort, nema þo skall rædazst. "Hina sama lund segir ok Vrbanus, ræd- "azst skall at madr falle eigi i fyrir drambs "saker edr gaumgæfueslöysis, en eigi skall "han sik sua hallda sem sealfuan banz- "sættan, þui at hann er saklaus." Medr hinum sama hætte ber vitni Gelasius pafwe i hinni samu ritningh, þa er han mæler sua: "Cui illata est injusta sentencia, tanto curare eam non debet, qvanto apud Deum et ejus ecclesiam, neminem potest grauare iniqua sentencia. Ita ergo ab ea absolui non desiderat, qvia se nulla-

n) *Hunc et seqventem locum in Decreto reperire neqvii.*

ma that rædazt hvart sem that er gort edr rangt edr rett." *Postea nostra decreta determinant autoritates Gregorii et Vrbani; Eodem modo Gregorius loqvitur: "Senten-"tia injuste illata non est seruanda sed "spernenda. Sic et Vrbanus . . . . "ex superbia contemnenda."* *Hæc nostro idiomate ita exprimuntur: "at sealf decreta skili that sidan, huorsu their hafwa that mælt fenget Gregorius ok Vrbanus, thui at eigi (er) Gregorius vardueitanda that bann er med rango er gort, nema tho skall rædazst. Hina sama lund segir ok Vrbanus, rædazst skall at madr falle eigi i fyrir drambs saker edr gaumgæfueslöysis, en eigi skall han sik sua hallda sem sealfuan banzsættan thui at han er saklaus."* (*neç se, qvippe insontem, pro excommunicato habeat*). *Eadem opere citato testatur Gelasius Papa his verbis: "Cui est illata sententia, si injusta "est, tanto eam curare non debet, quanto "apud Deum et Ecclesiam ejus neminem "potest iniqua grauare sententia. Ita ergo "ea se non absolui desideret, qua se nulla-*

tenus perspicit obligatum" o). En þat er at skilia a vara tungu: "sa er saklaus "verdr fyrir banne ok bolbönom þa skall "þui sidr rökea þat bann, þui at fyrir "Gudi ok heilagre kirkiu bitur engan ne "ofga gæfuer rangsætt bann, ok ekki "skall madr lausnar leita at lata löysa "sik af þui banne er han veit sik sak-"lausan ok ekki i vera bundin, þui at "þat er med rango framflutt." Item Augustinus in eadem causa: "temerarium judicium plerumqve nichil nocet ei de qvo temere judicatum est, ei autem qvi temere judicat, ipsa temeritas est et noceat." Idem: "Qvid obest homini qvod ex illa tabula vult eum delere humana ignorancia, si de libro viuencium eum non deleat iniqva sentencia" p). Þat er at skilia a vara tungu, er hin hælge Augustinus mæler i samo ritningh, þa er hann kuædr sua aat orde: "Illgiærn ok diærflegur domur "gerir ekki mein þeim er bradlega ok "ranglega værdr dömdr. Enn sa er i "dome er bæde hardur ok diarfur ok

o) *Decr. P. II, C. XI, Qv. III. c.* 46 *p.* 878. *Ubiqve versioni, loca Decreti ab Auctore no-*

"*tenus perspicit obligatum.*" *Qvæ lingva patria ita exhibentur:* "*sa er saklaus verdr fyrir banne ok bolbönom, tha skall thui sidr rökeá that bann, thui at fyrir Gudi ok heilagre kirkiu bitur engan ne ofga gæfuer rangsætt bann, ok ekki skall madr lausnar leita at lata löysa sik af thui banne, er han veit sik saklausan ok ekki i vera bundin, thui at that er med rango framflutt.*" *Item Augustinus in eadem causa:* "*Temerarium judicium plerumqve nihil nocet ei, de qvo temere judicatur. Ei autem, qvi temere judicat, ipsa temeritas necesse est, ut noceat.*" *Idem: qvid obest homini qvod ex illa tabula non vult eum recitari humana ignorantia, si de libro vivorum non eum delet iniqva conscientia.*" *Qvæ S. Augustini dicta ita vernacule exprimuntur:* "*Illgiærn ok diærflegur domur gerir ekki mein theim er bradlega ok ranglega værdr dömar. Enn sa er i dome er bæde hardur*

atro allegata et cum Editionibus haud prorsus congrua, ex hisce inserui.

p) *Ibid. C. XI, Qv. III, c.* 49 *et* 50. *p.* 879.

"ranglatur, hans dirfd ok ranglætes do-
"mur fællr a scalfuan han." En lætr
þetta Augustinus fylgia: "Qvi justus est
et injuste maledicitur premium illi reddi-
tur" q). Þat er at skilia a vara tungu:
"Sa er retlatur er ok saklaus verdr fyrir
"banne ok bolbönum, þa er þat hælldr
"gagn en mein." Item ex verbis Calixti
Pape in eadem causa: "Viribus caret sen-
tencia injuste prolata" r). Þat er at skilia
a vara tungu af ordum Calixti pape þa
er hann sua mæler: "Þat bann er med
"rango er gort, hæfuer huarke kraft ne
"afl till enskes meins vid þan er fyrir
"værdr." Item ex verbis Augustini in ea-
dem causa: "illud non temere dixerimus,
qvod si qvisqvam fidelium anatemateza-
tus fuerit injuste, ei pocius oberit qvi fa-
cit, qvam ei qvi hanc patitur injuriam" s).
Þat er at skilia a vara tungu vm þat mal
ok i þeirri sama ritningh af ordom hins
helga Augustini, þa er hann kuædr sua
at ordo: "Þat þori ek diærflega at segia,
"æf einhuær værdr fyrir banne med rang-
"um sakum, þa fællr a þan ban er med

q) *C. XI. Qv. III. c. 90. p. 892.*

ok diarfur ok ranglatur, hans dirfd ok ranglætes domur fællr a sealfuan han." Subjicit dein Augustinus: "Qvi justus est, et "injuste maledicitur; præmium illi reddi- "tur." ɔ: "sa er retlatur er ok saklaus verdr fyrir banne ok bolbönum, tha er that hælldr gagn en mein." Item ex verbis Calixti Papæ in eadem causa: "Viribus caret "sententia injuste prolata." Qvæ Calixti Papæ dicta vernacule ita exprimuntur: "that bann er med rango er gort, hæfuer huarke kraft ne afl til enskes meins vid than er fyrir værdr." Item ex verbis Augustini in eadem causa: "Illud plane non "temere dixerim, qvod si qvisqvam fide- "lium fuerit anathematisatus injuste; po- "tius ei oberit qvi facit, qvam qvi hanc "patitur injuriam." Qvæ S. Augustini verba citata nostro idiomate ita exponere lubet: "that thori ek diærflega at segia, æf einhuer verdr fyrir banne med rangum sakum, tha fællr a than ban er med

r) *ibid. c. 89. p. 892.*
s) *ibid. c. 87. p. 891.*

"rango gerir, en ekki saker þan er fyrir "þeim kinroda vardr þegar han er "sealfur saklaus." Item ex verbis beati Ghicronimi in vicesima quarta causa questione tertia: "Si qvis non recto judicio eorum qvi presunt ecclesiæ depellatur et foras mittatur, si non ita egit ut mereretur exire, nichil leditur in eo qvod non recto judicio ab hominibus videtur expulsus, et ita fit ut interdum ille est foris qvi intus videtur teneri" *t*). Þat er at skilia a vara tungu af ordum hins hælga Jeronimi i hinni tuitughtu causa ok hinni fiordo sok ok hinni þridiu questione, i þeirri sok er han mæler sua: "Ef nokor "værdr fyrir rangom dome edr hatre af "þeim er fyrir ero skipader at gæta heilagrar kirkiu; ok værdr med stormæle "fratekin samsæte annara kristinna manna, "ok er vson sakargift su er honum er "gæfuen, sua at han er ei fyrir þa "sok værdr brott vera rekin fra annara "manna samnöytslu, þa sakar han þat "ekki fyrir Gudi þo at han værde fyrir "rangom dome af monnum, þui at idulega "kan sua at berazst, at sa er brott værdr

t) *ibid, C. XXIV, Qv. III, c.* 4. *p.* 1328.

rango gerir, en ekki sakir than er fyrir theim kinroda værdr thegar han er sealfur saklaus" *Item ex verbis beati Hieronymi in vicesima qvarta causa qvestione tertia: "Si qvis non recto judicio eorum, qvi præ-"sunt ecclesiæ, depellatur, et foras mitta-"tur, si ipse non ante exiit, hoc est si non "ita egit, ut mereretur exire, nihil læditur "in eo, qvod non recto judicio ab homini-"bus videtur expulsus. Et ita fit ut inter-"dum ille; qvi foras mittitur intus sit, et "ille foris qvi intus retineri videtur." Qvæ nostro sermone ita se habent: "Ef nokor værdr fyrir rangom dome edr hatre af theim er fyrir ero skipader at gæta heilagrar kirkiu ok værdr med stormæle fratekin samsæti annara kristinna manna, ok er uson sakargift su er honum er gæfuen, sua at han er ei fyrir tha sok værdr brott vera rekin fra annara manna samnöytslu, tha sakar hann that ekki fyrir Gudi, thò at han værde fyrir rangom dome af mönnom, thui at idulega kan sua at berazst, at sa er brott værdr*

"hatadr af monnum, at þo værdr hann "vyrdr af Gudi i samnöytslu godra manna, "en hin er synizst hallden vera i sam-"nöytslu godra manna fyrir manna aug-"um, han er þo fiærre raunar ok vti-"byrgdr fyrir Gudi." Þesse dæme ok nogh annur bera vitni vm, at eigi ma oss saka ranger domar, þo at flærdsamlegh illskå kennemanna vara hafwe valldet oss þeim kinroda at þeir flyia oss edr land þetta sua sem heidna menn *u*), þui at annat huart er at vitrir stiornadarmenn heilagrar kirkiu ok kristni hafwa engen stormæle gort *v*) þo at þeir hafwe verit eggiader, elligar at stormæle hafua gor veret, þa er vist at stormæle hæfuer a þa fallet er med rangyndum ok illzsku hafua beidzst slikra luta en eigi a oss, er vist hyggiumzst vera saklausir ok vist truum ver oss fra vera skillda allu stormæle *x*). En þo at ver mælom þessa alla luti med breidu atkuæde, nalega sem till allra lærdra manna, þa

u) *cf. infra Pag. ult.*
v) *cfr. supra Ann.* (*h*)
x) "*Gladius Episcopi hebes est, nisi juste vibretur; unde si Episcopus gladio suo aliqvem injuste percutiat, percussorem gravi profecto,*

hatadr af mönnum, at tho værdr han vyrdr af Gudi i samnöytslu godra manna. En hin er synizst hallden vera i samnöytslu godra manna fyrir manna augum, han er tho fiærre raunar ok utibyrgdr fyrir Gudi." Qvæ et plura dicta satis probant sententias injustas nobis minime nocere, tametsi sacerdotes nos et terram nostram velut Paganis habitatam, haud absqve nostro dedecore, dolose et improbe fugerint. Nam sive sanctæ ecclesiæ et Christianismi gubernatores prudentes; anathema sollicitati pronunciarunt sive non pronunciarunt, omnino constat, eos modo anathema strinxisse qvi injuste et scelerate talia postulaverint, minime vero nos, qvi nullius culpæ conscii nulli excommunicationi obnoxii censendi simus. Etsi vero oratione ampla, velut clerum universam compellaturi, hic utimur, sciant tamen

percussum vero nullo afficiet damno." Spec. Reg. *p.* 804. *Qvid de injusta excommunicatione judicavit Comes Sculius, vid.* Torfæi *H. N. IV. p.* 149.

vilium ver þo at menn viti, at till þeirra einna mælom ver, er sin mork kenna a þessom viæmnade a oss vm villu sina ok fals ok suikræde, en vidr þat ero eigi aller kender ok ero þo fleiri en þeim se gagn i edr oss till hagræda. Enn þess vilium ver bidia, at þeir er eigi kenna sin mork a þessom rangyndum vidr oss, þa se vidr at þeir hafwe ekki samþykki vidr hina er nu hafwa i villu rad stigit. En þeir er sin mork kenna a rangyndum vidr oss, þa laate af ok take retlæte i stad ok hage eigi sua at þeir take hatr þessa heims af allum þeim er sea kunnu medfærd þeirra, en salo tion ok fordæmingh af Gudi annars heims. Hugleidi þa luti er þeir mego retdæme aftaka þui at enge bonde sælr af þui saudi sina i hendr saudasueini, at han skal annat huart selia edr sealfur drepa eda fyrir fiall reka edr fætr sundr a þeim briota edr vll er á væx af þeim rifua. Hælldr ero honum saudir till þess i hendr fengner, at vardueita þa till goda haga ok gæta þeirra fyrir allum haska. En ef han tynir einumhuerium, þa skall han med myklu erfuæde ganga alla skoga, þar til er han finnur, en eigi hina fra-

omnes eos modo hic intelligi, qvos falsa doctrina et dolosis consiliis talem injuriam nobis intulisse manifestum est, cujus, si non omnes, certe plures qvam vel nobis vel ipsis conducit, reos esse novimus. Qvocirca etiam eos, qvorum improbitatis, de qva conqverimur, nullæ sunt partes, enixe rogamus, ut tales consiliorum noxiorum auctores vitent, eosqve, qvi nos læserunt, ut ab inceptis desistant, justitiamqve seqvantur, ne omnium, qvibus ratio eorum innotescit, in hac vita odium, et in futura damnationem animæ æternam incurrant. Exempla salutaria sibi ante oculos ponant. Nullus paterfamilias oves pastori eum in finem tradit, ut eosdem hic vel vendat, vel occidat, de monte dejiciat, pedes frangat, lanamve evellat, verum potius a cura ejus expectat, ut eas ad pascua pinqvia ducat, ab omni periculo defendat, et qvamvis forte aberrantem sollicite per sylvas qværat, nec cæteras a

reka er adr hafdu goda haga ok vndan hende bonda ok i mun rifuanda varge. Ok þui skolo þat allir skilia bæde lærder ok vlærder, at eigi ero fyrir lærder leidtogar skipader till þess fyrir folk Guds, veita hadulegh halstigh edr brigsla sarlegar suiuyrdingar edr hafua till ruplanar edr ranglega fearfanga. En ero þeir sidr till þess skipader at visa Guds folke fra Gudi ok till hæluitis, sua sem i mun varge rifuanda, annat huert med rango banne ok bolbönum edr villusamlegom fortolom. En helldr eigu þeir at giæta þeirra med astsemd Gudi till handa, þa er kristnir vilia vera, ok ef nokor er sua heimskr at sealfur gengr a villustiga, þa eigu þeir han aptur at leida med godom fortolom ok blidum kenningum ok öllu astsemdarrade. Þui at sua mæler Gud sealfur vid Petur postula med þrefualldre spurningh *y*): Petur annt þu mer, en Petur suarade: þu veist drotten at ek ann þer vel; ef þu annt mer vel þa gæt þu vel sauda minna. Þa spurdi Gud annat sinni Petur medr samum ordom: annt þu mer vel; Petur suarade ok hinum samum ordom; ef þu annt mer vel þa, gæt þu vel sauda minna. Ok en spurdi Gud med hinum

pascuo pingvi trudi vel a lupo devorari, sinat. Sciant igitur universi tam literati qvam illiterati, ductores populo Dei præfectos, nec contumeliis eundem afficere debere, nec rapinis infestare. Nihilo magis muneri eorum convenit, populum Dei, anathemate hæreticisqve sollicitationibus ab eo ad infernum, qvasi in faucem lupi voracis ablegare; potius eos, qvi Christianismo se profitentur addictos, Deo conservare, et, si qvis forsan tam stultus sit, ut sponte tramites, ad devia ducentes, ineat, blandis admonitionibus consiliisqve benignis eundem in viam rectam revocare. Sic enim ipse Deus Petrum Apostolum ter interrogavit: amasne me Petre? et ille respondit, scis, Domine! qvod te diligam; si me diligis, pasce oves meas. Rogavit Deus iterum Petrum: amasne me? Ille vero eadem; si me diligis, pasce oves meas. Tertio vero cum qværebat

y) *Evang. Johannis cap. XXI.*

sama hætte: Petur annt þu mer vel, þa ræddezst Petur at grand nokot myndi hafwa funnizst i astsæmd hans vid Gud, ok suarade skialuande ok þo ornglega, þui at han vissi aast sina orugga vidr herra sin: Drotten min þu veizst alla luti ok þu veizst at ek ann þer vel. Ok Gud suarade han: ef þu annt mer vel þa gæt þu allual sauda minna. Nu skal af sliku merkia huersu godra ombuna er sa ma ser venta af Gudi, er rækur nauga saudi hans fra godom haga ok sender Guds ouinum, en þat er fra kristni ok till hæluitis, medr ranglego banne edr adrum villu fortolum, þar sem Gud baud Petre þrysuor sinnum i einni rödo, at han skilldi medr iæmmykilli ahyggiu gæta sauda hans, sem han ynni honum mykit till. En medr þessa luti mego eigi lærder menn varir dyliazst, ef þeir skilia sealfuir huat þeir lesa edr syngia i heilagre kirkiu, þui at þetta er ritat i gudspialde ok ero þat eigi annara manna ord helldr ero þat sealfs gudspialldz ord. Þesse villa er su er sumir lærder menn varir ero i stadder, at þeir hyggia ser þat till godz virkis edr sidar gietslo, at þeir fyrirlita Konung sin edr adra landzhöfdingia, þa er honum þiona edr hans

Deus, amasne me Petre! hic vereri cæpit, ut amor suus in Deum sat sincerus deprehensus fuisset, itaqve tremebunda voce, sed intrepide, qvod candidi in Deum amoris sibi conscius fuit, regessit: tu Domine omnia nosti, scis etiam me te diligere; cui Deus: si me diligis, cura ut oves meas pascas. Qvibus facile cognoscitur, qvalem mercedem a Deo sperare possit ille, qvi oves ejus a pascuo bono ad inimicos ejus cogit, seu a Christianismo ad infernum anathemate injusto et perniciosis exhortationibus ablegat, cum Deus ter simul Petro, eo majorem, qvo magis se diligeret, ovium suarum curam mandaret. Horum vero clerici nostri necesse notitiam habeant, si modo, qvæ in templis legunt canuntve ipsi intelligant; etenim in Evangelio scripta extant, nec aliorum hominum sunt sed ipsius Evangelii verba. In eo qvoqve errant qvidam Ecclesiasticorum nostrorum qvod sibi pro merito morumqve conservatione imputant, Regem cæterosqve optimates et ministros ejus, qvi

menn þa er styrkia rikis giætslo med hanum, ok hafua helldr i hatre sua sem Konungr se gagnstadlegur skipadur. Gudi edr heilagre kirkiu. En annathuert er at þeir fara yfroder vm þat mal huat heilogh ritningh bydr þeim, edr elligar falla þeir i tynisamlega ætslan fyrir villu saker ok ofmykillar ofundar. Nu fyrir þui at ver hyggium fleirum ganga fafræde till en illzska, ok mono þo vera huarotueggia, þa er oss naudsyn at leida þau vitni fram af helgom bokom, er þat syni allum till, at skyllda ok Guds bodord leida till þa at hallda trunad vid Konung sin ok gæta hans sæmdar i alla stade, þui at ver hyggium þa openberlega i villu vera stadda er ganga mote Konunge edr konunglegre tighn, allra hællzst ef þeir drega adra menn till slikrar villu med ser ok gefua þeir eigi gaum aat, edr lærder menn adrer er i þesso vrade ero stadder, huat sealfur Gud mæler i helgo gudspialde: "Ve vobis qui regnum claudatis non vos intratis nec alios intrare permittitis" z). Þat er at skilia a vara tungu: "vei verdi ydr "er byrgir himna riki ok gangir ei sealfuir "i ok ei vili þer adra menn lata i ganga."

z) *Ev. Matth. c. XXIII. 13.*

regni cum eo curam agunt, contemtu odioqve prosequi, acsi Rex esset Dei sanctæqve Ecclesiæ adversarius. Verum, aut jussa Sacræ Scripturæ circa hæc ignorant, aut perniciosis ausis se immiscent, hæresi nimiaqve invidia ducti. Cum vero plures ignorantia qvam intentione maligna duci credimus, etsi utraqve cogitari potest causa, necesse habemus ea Sacræ Scripturæ dicta in medium proferre, qvæ probent mandato divino consentaneum esse, fidem Regi servare ejusqve honorem ubivis promovere. Qvi enim Regi regiæqve Majestati adversantur, ex nostra sententia gravi versantur errore, inprimis si alios in eundem trahere studeant, eo qvod nec ii nec cæteri clerici æqve temere agentes observant verba ipsius Dei in sacro Evangelio: "Ve vobis qvi regnum claudatis, non vos intratis, nec alios intrare "permittitis." Qvæ sermone nostro ita dare licet: "Vei verdi ydr er byrgir himna riki ok gangir ei sealfuir i ok ei vili ther adra menn lata i ganga."

Ok þyrpti vel þat at ranzsaka at þeir være tæknir till at vera varir lærefædr, er skilia kynni heilagar ritningar ok være sidan goduiliugire at fylgia þui allu betri er þeir skildi þat sem nytsamleght er, þui at ver hyggium þat eigi rett vera, at þeir se varir meistarir er ekki kunna meira en ver ok eigi hyggium ver þa eiga at standa vidr heilaght altere ok þær fornir framflytia er till heilags alteres byria, nema þeir skilia sealfuir med godre skipan hnat embætti þeim er i hendr fenget, sua sem skiluistlegazst ma finna i ordom Gregorii Pafwa i Decretis in XXV. causa, questione prima, ok þui capitulo er sua mæler: "Hanc consona sanctis patribus diffinicione sancimus ut qui sacris altaribus . . . . . . ignorant ne communionem accipere dignus sit" *æ*). Þat er at skilia a vara tungu: "sua sem ver hafvum i skipan heilagra "fædra, þa stadfæstum ver fram a leid at "þeir sem eigi skilia embættes heilags "alteres edr urækelaga gæta, þa ero þeir "eigi værder at niota þeirra forna er till "heilags alteres byria."

æ) C, XXV. Qv. I. c. 13. p. 1349.

Qvorcica peropus esset eos nobis constitui doctores, qvi Sacræ Scripturæ apprime gnari, et utilitatem nostram sentirent et studio promovere allaborarent. Iniqvum enim censemus, tales, qvi scientia nobis non præstant, magistros nostros appellari, et eos ad sacrum altare cultui divino operari, qvi munus sibi commissum haud satis perspectum habent, ut explicite docet Gregorius Papa in Decreti vicesima qvinta causa, qvæstione prima, capite seqventi: "Hanc consona sanctis "patribus diffinitione sancimus; ut qvi "sacris nescit obedire canonibus, nec sa-"cris administrare, nec communionem ca-"pere sit dignus altaribus." Qvæ idiomate vernaculo ita exponuntur: "sua sem ver hafuum i skipan heilagra fædra, tha stadfæstum ver fram a leid, at their sem eigi skilia embættes heilags alteres edr urækelega gæta, tha ero their eigi værder at niota theirra forna er till heilags alteres byria."

Nu skolo þer vita aller lærder ok vlærder ok skilia, at eigi ero Konungar skipader edr veralldleger höfdingiar gagnstadleger Gudi edr heilagre kirkiu, hælldr samtengur Gud sialfur saman veralldar riki ok embætte heilagrar kirkiu, ok eigu Konungar vald ok gætslo heilagrar kirkiu, ok eigu þadan sidan at krefia mykillar þionostu af hennar embuds monnum ok sua taka, sua sem skirir decreta in tercia causa questione quinta i þui capitulo er sua mæler: "Principes seculi non vnquam intra ecclesiam potestatis adepte culmina tenent, vt per eandem potestatem disciplinam ecclesiasticam muniant" ö). En þat er at þyda a vara tungu: "Höfdingiar verall-"dar hafua at hallda hina hæsto tighn heil-"agrar kirkiu till þess at med þui sama "velde skolo þeir gæta kenningar heilag-"rar kirkiu ok lærengar kristni." En mæler decreta i annat sinn: "Sæpe per regnum terrenum celeste regnum perficit, vt qui contra ecclesiam et disciplinam agant rigore principum conterantur" a). Þat er at skilia a vara tungu: "allopt tekur

ö) *C. XXIII. Qv. V. c.* 20. *p.* 1259.
a) *Ibid. id. cap. p.* 1259.

Scitote jam omnes tam litterati qvam illiterati, tantum abesse ut reges principesve seculares Deo sanctæve ecclesiæ adversentur, ut potius secularem potestatem sanctæqve ecclesiæ munus Deus ipse conjunxerit, regibusqve ecclesiæ moderamen et tutelam addiderit, qvibus exinde jus competit obseqvium ab ejusdem ministris exigendi, qvemadmodum testatur Decretum in tertia causa, qvæstione qvinta, capite cujus hæc sunt verba: "Principes seculi "nonnunqvam intra ecclesiam potestatis "adeptæ culmina tenent; ut per eandem "potestatem disciplinam ecclesiasticam mu-"niant"; qvæ lingva nostra sic exponere licet: "Höfdingiar veralldar hafua at hallda hina hæsto tighn heilagrar kirkiu, till thess at med thui sama velde skolo their gæta kenningar heilagrar kirkiu ok lærengar kristni." Porro habet Decretum: "Sæpe "per regnum terrenum cœleste regnum pro-"ficit; ut qvi (intra ecclesiam positi) contra "fidem et disciplinam ecclesiæ agunt, rigore "principum conterantur"; ɔ: "allopt tekur

"himna riki traust af veralldar riki, þui "at af *b*) vlydinum ero hælgom kenning-"um þeim sem till kristni höfua, þa verda "eigi till fullz stiornader, nema þeir take "retzslo af veralldar hofdingium." En mæler sua i þeirri samo ritningh: "cognoscant principes seculi, Deo se debere racionem esse reddituros propter ecclesiam quam Christo tuendam suscipiunt" *c*). Þat er at skilia a vara tungu: "viti viist "veralldar hofdingiar, at þeir skolu Gudi "giællda skynsæmd fyrir kirkiu hans, þui "at han hæfuir hana sællt vndir þeirra "vorn ok giætslo." En mæler Leo pafue litslu sidar i hinni samo ritningh: "Res omnes tute aliter esse non possunt, que ad divinam confessionem pertinent, nisi regia et sacerdotalis defendat auctoritas." Þat er at skilia a vara tungu *d*): "aller "þeir lutir er byria til æmbættes heilag-"rar kirkiu, mego eigi vera i oruggri stiorn, "nema huertueggia gæte konungdomrenn "ok biscupsdomrenn."

b) *Sensus subobscurus est, licet Codex hic sat distinctus.*

himna riki traust af veralldar riki, thui at af vlydinum ero helgum kænningom theim sem til kristni höfua, tha verda eigi till fullz stiornader nema their take retzslo af veralldar hofdingium." Ibidem deniqve: *"Cognoscant principes seculi Deo debere "se rationem reddere propter ecclesiam, "quam a Christo tuendam suscipiunt."* ɔ: *"viti vist veralldar hofdingiar, at their skolu Gudi g'ællda skynsæmd fyrir kirkiu hans, thui at han hæfuir hana sællt vndir theirra vorn ok giætslo."* Paucis interjectis Leo Papa ita loqvitur: *"Res autem "humanæ aliter tutæ esse non possunt, "nisi qvæ ad divinam confessionem per- "tinent et regia et sacerdotalis defendat "auctoritas"*; ɔ: *"aller their lutir er byria till æmbættes heilagrar kirkiu, mego eigi vera i oruggri stiorn, nema huertueggia gæte konungdomrenn ok biscupsdomrenn."*

c) *Decr. l. et cap. cit., p.* 1259.

d) *Decr, l. c. cap.* 21. *p.* 1260.

En med þui at stiorn ok gætzsla heilagrar kirkiu ero sua miok bunnar hondom Konunga, at þeir skolo Gudi sealfuum suor ok skynsæmd fyrir giællda *e*), þa er þat nu skiliande huern trunad edr tighn lærder menn eigu konungum edr konungdomenom at veita mote þui trausti er þeir taka af honum, at þeir hygdi eigi edr enger adrer at þeir se eigi skylldugir Konunge til þionostu edr fullz trunadar, þui at sua sægir hin hælge Jeronimus i þeirri same ritningh er ek hæfuer fyr leset: "Æterna mercede frandatur (qvi fidem) et reverenciam principibus et potestatibus seruare contempnit" *f*). Þat er at skilia a vara tungu: "sa er eigi vill veita Kon-"unge fullan trunad edr tighn, þa værdr "han fyrir Gudi afspyttr eilifri sæmd." En mæler annat sinni i þeirri samo ritningh: "Quomodo enim fidelis potest esse in substantia Dei qui carnali domino fidem exibere non potuit" *g*). Þat er at skilia a vara tungu: "Huersu ma sa vera

e) "*Episcoporum et Doctorum, qvi una cum Rege ecclesiæ Christianæ curam gerere . . . , debent,*" *mentio fit Spec. Reg. p.* 602. *De*

Ex hoc vero sanctæ Ecclesiæ moderamine et præsidio Regibus incumbente, cujus ipsi Deo rationem reddere tenentur, prono alveo fluit obseqvium et reverentia Regi et regiæ Majestati pro tutela, qvam ipsi ferunt acceptam, a clericis absqve ulla vel horum vel aliorum exemtione præstanda. Talia enim S. Hieronynimus opere citato verba facit: "Æterna mercede fraudatur, qvi fidem "et reverentiam potestatibus seruare con- "temnit;" a: "sa er eigi vill veita Konunge fullan trunad edr tighn, tha værdr han fyrir Gudi afspyttr eilifri sæmd." Porro dicit: "Qvomodo enim potest "fidelis esse in substantia Dei, qvi car- "nali domino fidem exhibere non po- "tuit;" a: "Huersu ma sa vera tryggr

cura Ecclesiæ Regi et Episcopis incumbente et limitibus qvibus cujuscumqve eorum potestas circumscribitur, vid. ibid. p. 798—804.

f) Decr. l. c. cap. 24. *p.* 1260.

g) l. c. id. cap. p. 1260.

"tryggr i Guds audöfuum er ei ma tryggr "vera iærdlegom herra sinum þeim er "yfuer honum er." Eptir hinum sama hætte mæler hin helge Ambrosius in XI. causa questione prima: "Si tributum petit imperator, non negamus, agri ecclesiæ soluant tributum. Si agros desiderat imperator potestatem habet vendicandorum, tollat eos si libitum est, imperatori non dono sed non nego" *h*). Þat er at skilia a vara tungu: "En (ef) Konungr kræfuer skatt af oss, þa löysi eignir "heilagrar kirkiu skatt af oss, en ef Konungr beidizst eignir heilagrar kirkiu, "þa hefuer han vællde at hafwa ef han "vill, take ef han vill, en huerke gere ek "aat, eigi nikuæde ek þat ok eigi gef ek, "þui at þat er ekki mitt." En mæler hin helge Ambrosius litslu sidar i hinni samo ritningh: "Magnum quidem est et speciale documentum quod Christiani viri sublimioribus potestatibus docentur debere esse subjecti, ne quis constitutionem terreni regis putat esse soluendam, si enim censum filius Dei soluit, quis tu tantus es qui non putas esse soluendum" *i*). Þat

h) *Decr. C. XI. Qv. I. cap.* 27. *p.* 849.

i Guds audöfuum er ei ma tryggr vera iærdlegom herra sinum theim er yfuer honum er." Eadem jubet S. Ambrosius, *causa undecima, qvæstione prima: "Si tributum "petit imperator, non negamus; agri eccle- "siæ soluunt tributum. Si agros desiderat "imperator, potestatem habet vendican- "dorum. Tollant eos, si libitum est: im- "peratori non dono sed non nego."* Quæ vernacule ita redduntur: *"En (ef) Konungr kræfuer skatt af oss, tha löysi eignir heilagrar kirkiu skatt af oss, en ef Konungr beidizst eignir heilagrar kirkiu, tha hefuer han vællde at hafwa ef han vill, take ef han vill, en huerke gere ek aat, eigi nikuæde ek that ok eigi gef ek, thui at that er ekki mit."* Paucis interjectis S. Ambrosius ita verba facit: *"Magnum qvidem est, et "spiritale documentum, qvo Christiani viri su- "blimioribus potestatibus docent debere esse "subjecti: ne qvis constitutionem terreni re- "gis putet esset solvendam. Si enim censum "Dei filius solvit, qvi tu tantus es, qvi non*

i) *l. c. cap.* 28. *p.* 849.

er at skilia a vara tungu: "þat er stor-
"mæle ok skilit bodord, at aller kristnir
"menn se till lærder at vera tryggir ok
"lydnir storhöfdingium veralldar, at eigi
"byggi þat menn at sma mæle mege löysa
"þat sem iærdlegr Konungur skipar, edr
"huer er sua mykill madr fyrir ser, at
"hann vili eigi vera undir fullri lydni
"vidr Konung sin, þar sem sealfur Guds
"son gallt skatt ok var undir fullri lydni
"vidr iærdlegan Konung." En mæler i
þeirri samo ritningh hin helge Pall po-
stule, þa er han kuædr sua aat orde:
"Omnis anima potestatibus sublimioribus
subdita sit" *k*). þat er at skilia a vara
tungu: "huer madr se vndir orpen ok
"lydin veralldar hofdingium." En mæler
hin helge Petur postule till allra krist-
inna manna ok kuædr sua aat orde:
"Estote subditi dominis vestris sive regi
quasi præcellenti, sive ducibus tamquam
ab eo missis ad vindictam malorum lau-
dem vero bonorum" *l*). þat er at skilia
a vara tungu: "Vere þer lydnir ok trygg-
"uir lafwardum ydrum sua Konunge sem

k) *l. c. cap.* 28. *p.* 849. *conf. V. Vulg. Rom.* *XIII*, 1.

"putes esse soluendum." *Quæ ita interpretari licet: "That er stormæle ok skilit bódord at aller kristnir menn se till lærder at verä-tryggir ok lydnir storhöfdingium veralldar, at eigi hyggi that menn at sma mæle mege löysa that sem iærdlegr Konungr skipar, edr huer er sua mykill madr fyrir ser, at han vill eigi vera undir fullri lydni vidr Konung sin, thar sem sealfur Guds son gallt skatt ok var undir fullri lydni vidr iærdlegan Konung." Porro ibidem jubet Paulus Apostolus: "Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita "sit;" ɔ: "Huer madr se vndir orpen ok lydin veralldar hofdingium." Item Petrus Apostolus omnibus Christianis scribit: "Estote subditi dominis "vestris, sive regi, quasi præcellenti, "sive ducibus tanquam ab eo missis ad "vindictam malefactorum, laudem vero "bonorum;" ɔ: "Vere ther lydnir ok trygguir lafwardum ydrum sua Konunge*

l) I. Petri. II. 13. it. Decr. C. XI. Qv. I. cap. XXVIII. p. 849.

"Keisara sua ädrum hofdingium þeim "sem af Konunginum verda sender sua "sem scalfuum hanum, þui at þeir ero "skipader at refsa illuirki ok gæta rett-"ynda." En mæler Pall postule *m*) annat sinni ok kuædr sua at orde: "Serui subditi estote in omni timore dominis vestris non tantum bonis sed etiam distolis." Þat er at skilia ä vara tungu: "Aller "hinir smærre menn vere vndir örpner "ok lydnir i allum lutum lafwardum ydr-"um, eigi at eins höguærom, nema iæmvæl "bradlyndum." En mæler Pall postule litslu sidar ok kuædr sua aat orde: "Reddite omnibus debita, cui tributum, tributum, cui vectigal vectigal, cui honorem, honorem" *n*). Þat er at skilia a vara tungu: "Giællde þat huerium er hafwa a, þeim "skatt er þat a, þeim skulldartoll er þat "a at hafua, þeim tign og sömd er þat a "at hafua." En mæler Gud sealfur i gudspiallde ok kuædr sua aat orde: "Reddite que sunt cesaris cesari et que sunt Dei Deo" *o*). Þat er at skilia a vara tungu:

m) *Pro Paulo legendum Petrus. vid. V. Vulg.* 1. *Petri. II.* 18.

n) *Rom. XIII.* 7.

sem Keisara sua adrum hofdingium theim sem af Konungum verda sender sua sem sealfuum honum, thui at their ero skipader at refsa illuirki ok gœta rettynda." *Iterum hæc refert Paulus (Petrus) Apostolus: "Serui subditi estote in omni ti-"more dominis vestris, non tantum bonis "sed etiam distolis"; ɔ: "Aller hinir smærre menn vere vndir orpner ok lydnir i allum lutum lafwardum ydrum eigi at eins hoguærom, nema iœmvæl bradlyndum."* *Paucis interjectis scribit Paulus Apostolus: "Reddite omnibus debi-"ta, cui tributum, tributum, cui vecti-"gal, vectigal, cui honorem, honorem"; ɔ: "Giœlldi that huerium er hafwa a, theim skatt er that a, theim skulldartoll er that a at hafua, theim tign ok sœmd er that a at hafua."* *Imo Deus ipse in Evangelio jubet: "Reddite "qvæ sunt Cæsaris, Cæsari, et qvæ "sunt Dei Deo"; ɔ: "Giœllder that*

o) *Math. XXII. 21. Marc. XII. 17. Luc. XX. 25.*

"Giællder þat Keisará er han a at hafwa, "en þat Gudi er han a at hafwa." þessa lydui fylti sealfur Guds son vidr veralldar Konung, þa er ytt var boden skattr a Jorsalalande at giælda Keisara, þa gek oll allþyda vndir, en þat var ym þa daga er Gud sealfur var med monnum her i verolldo ok villdi giærna þa lærder eigi vera i þessare lydni med ylærdom monnom ok vildu þatfrelse hafwa at þeir skilldu enga lydni veita iærdlegom hofdingium, þui at þeir kalladezst Gudi einum vilia þiona en eigi monnum a iordu. þa toko þeir þat til rads, at þeir gengo til Guds sonar ok spurdu hann huert þat myndi vera rett edr eigi, at þeir gylldi Keisara skatt ok veitti lydni iærdlegom hofdinga. En Guds son baud þeim at syna ser þan peningh, er till skatsens var ætladr, en þeir syndu honum þan peningh. þa spurdi han huers mot edr mark a var þeim peningi. En þeir sagdu, at mark Keisarans være a peninginum. þa suarade Gud þeim hinum samo ordom er fyr varo lesen ok mælte: sua giællde þat Keisaranom er han a at hafwa, en þat Gudi er han a at hafwa. En syndi Gud þetta openberade (openberande?) fyrir monnum fram

Keisara er han a at hafwa, en that Gudi er han a at hafwa." Qvam obedientiam ipse filius Dei principi seculari præstitit, cum, tempore qvo in hoc mundo commoratus est, tributum Cæsari debitum ab universo populo exigebatur itemqve solvebatur. Clerici vero eodemqvo laici officio obstringi recusantes, immunitatem ab obseqvio principibus terrenis præstando sibi vindicarunt, divinoqve unice, non humano imperio, se subjectos esse asseruerunt. Tunc, consilio inito, filium Dei aggressi interrogarunt eum, an liceret Cæsari censum pendere principiqve terreno obseqvium præstare, necne. Filius vero Dei, ut nummum tributarium sibi ostenderent, postulans, eo viso rogavit, cujusnam esset imago et epigraphe nummi, Cæsarisqve esse comperiens verbis jam allatis respondit: Solvite tunc qvæ sunt Cæsaris, Cæsari, qvæ sunt Dei, Deo. Porro Deus omnibus notum fecit, neminem ab

a leid at allir skilldi þat vita till sanz at engen skildi vera vttan lydni vidr veralldar hofdingia, þui at han mælte vidr Petur postula sin þan hin sama er nu er kennemanzdomrenn af halldan: "Accipe hamum tuum et mitte in aquam, et primum piscem quem capis aperias os ejus et inuenies in ore ejus denarium, redde illum pro me et pro te Cesari in tributum" *p*). Þat er at skilia a vara tungu: "tak þu angul "þin ok kasta i diupt vatn ok þan hin "fyrsta fisk er þu tækur, þa skallt þu vp-"lata mun hans ok mant þu þar finna ein "pening, þan hin sama peningh skalltu i "skatt giælda firir mik ok þik, þui at eigi "skolom vid vera fyrir vttan retta lydni "vidr Keisaran helldr en adrir menn" *q*). Nu mega varir lærder menn eigi þesso nikuæda edr dylia, vidr þui at þetta er i helgo gudspiællde ritat ok leset i heilagre kirkiu. Þo skolo þat aller vita, at i þan tima er Gud baud Petur postula þessa lydni ok sealfum ser at hallda vidr Keisaran edr Kongdo-

p) *Matth. XVII.* 27.

q) *Idem argumentum ex S. S. pro obseqvio Majestati regiæ præstando adhibet Spec. Reg. p.* 489.

obedientia principi seculari præstanda exemtum iri, Petrum nimirum Apostolum suum, a qvo sacerdotalis ordo deducitur, sic allocutus: "Accipe hamum tuum et mitte in "aquam et primùm piscem quem capis ape-"rias os ejus et inuenias in ore ejus de-"narium, redde illum pro me et pro te "Cæsari in tributum"; ɔ: "Tak thu angul thin ok kasta i diupt vatn ok than hin fyrsta fisk er thu tækur, tha skallt thu vplata mun haus, ok mant thu thar finna ein pening, than hin sama peningh skalltu i skatt giælldu fyrir mik ok thik, thui at eigi skolom vid vera fyrir vttan rettu lydni vidr Keisaran heldr en adrir menn." (*eodem enim, qvo omnes alii, obseqvio Cæsari præstando, obstricti sumus.*) *Hæc qvidem Clerici nostri nec inficiari nec celare valent, utpote qvæ sacra evangelia referunt, in Ecclesiis prælegenda. Sciant insuper universi, tempore qvo Deus se ipsum Petrumqve Apostulum Cæsari imperioqve obtemperaturos pronuntiavit, et*

menn, þa var huertueggia heidin Keisaren ok aller hofdingiar i heiminum allum, ok er þui vndarleght huadan þeir dræga þau dæme at fyrirlita Konung edr hans menn, er hann er kristin. En Gud villdi þa eigi fyrirlita tighn konungdomsens er Konungar varo heidnir. Þui at sua mykill dæma fiolde syna openbærlega, at huerium liggur salotion vidr, er eigi gæter fullz trunadar edr konunglegar tignar ok rettrar lydni, þui at kongdomur er skipadr æftir Guds bodorde, en eigi æftir manna sætningh, ok fær enge konungdom neina med gudlegre forsio. En eigi være Konungr oflugare ædr maatkare en adrer menn, æf eigi hæfde Gud han hærra sættan en adra menn i sinni þionusto, þui at Gudi þionar han i sinum kongdome en eigi sealfuum ser. Nu medr þui at skyllda drægur till suor at veita ok skynsæmd Gudi sealfuum fyrir vorn ok giætslo heilagrar kirkiu, sua sem fyr var leset i ritningh r), edr drægur ok skyllda till þionostuman heilagrar kirkiu at vera Konunge lydin ok fulla tighn ok flærdalausan trunad at veita, þa megom ver þat eigi skilia med huerri skynsæmd er varer lærder menn vilia

r) *vid. supra p.* 40.

Cæsarem et cæteros mundi principes ethnicos fuisse, unde operæ pretium esset rationes investigare, qvibus inducti, Regem tametsi Christianum ejusqve ministros despicere audent, cum Deus ne paganorum qvidem Regum Majestati reverentiam detrectaret. Etenim tanta argumentorum copia manifeste evincit, qvemvis, qvi Majestati regiæ reverentiam et obseqvium denegat, animæ certe damnum facturum, cum scilicet auctoritas regia mandato divino, non constitutione hominum, fundata, nemini nisi ex Dei gratia tribuatur. Nec cæteris Rex vi et potestate præstaret, ni excelsiorem ipsi, inter ministros suos, locum Deus assignasset, cujus qvippe, non proprio nomine, sceptra tenet. Cum vero, juxta nuper allata, et Regis sit sanctæ Ecclesiæ tutelæ et præsidii Deo rationem reddere, et Viri ecclesiastici Regem veneratione incorruptaqve fide proseqvi, nescimus qvonam argumento freti clerici nostri curam ecclesiæ, qvam ipsi injunxit Deus cujusqve ratio-

fra bægia þeirre forsio er han a at hafwa firir heilagre kirkiu, ok Gud bydr honum suara fyrir, medr þui at ver vitum vist, at smærre menn eigu at hafwa nokot valld fyrir heilagre kirkiu en Konungr sealfur, þui at riddarar ok hirdmenn ok sua böndr eigu fyrir heilagre kirkiu forsio at hafwa, ef þeir ero hennar vphalldzmenn, ok værdr þrenne tillgongh, at madr værdr forsiomadr heilagrar kirkiu.

Ein ero þau, er han værdr arfwe þeirrar eignar æftir fodur edr adra frendr, ef kirkiu vphalld fylgir þeirri ærfd.

Annur ero þau tillgongh, ef madr kaupir þær eignir vndir sik, er kirkiu vphalld fylgir þeim iordum er han köypti.

Þau ero hin þridiu, ef madr gerir vp kirkiu med starfne sealfs sins ok kostnade ok leggr sidan fram a leid eignir till þeirrar kirkiu, henne till vpheldes *s*). Ok er þat nu skyranda sua at allum skilizst till fullz, huerla forsio er þeir eigu at hafwa med retto er nu hafuum ver næmda, fyrir heilagre kirkiu, sua sem i XVI. causa ok vltima questione ejusdem causæ ok adrum stad i

s) *Et legibus antiqvis et longo temporum usu fas erat Regi et Colonis, templa, modo vellent,*

nem repetit, ipsi subtrahere audeant. Qvem enim latet, Rege admodum inferioribus templi moderamen interdum competere, qvales sunt eqvites, satellites, imo coloni, si ejus curatores sunt. Triplici omnino modo tale jus patronatus comparatur.

Primum, aditione hæreditatis a patre, matre aliisve cognatis relictæ, qvacum templi curatela conjuncta est.

Secundo, prædiorum, qvibus templi curatela inhæret, emtione.

Tertio, ædem sacram propriis sumtibus exstruendo et facultates eidem conferendo. Jam vero omnes facile perspectum habent, qvænam Ecclesiæ cura nuper commemoratis incumbit, prout extat in sedecima causa et ultima ejusdem causæ qvæstione, insuperqve in ipsis

suis in prædiis fundare, in qvæ patronatus et investituræ jure deincept gaudebant. Sverr. S. p. 204.

ritningum sealfra postulanna hittazst, er sua mæla: "Filiis nepotibus ac honestioribus propinquis, qui construxerint vel ditauerint ecclesiam, licitum sit hanc habere sollerciam, vt, si sacerdotem aliquid de collatis rebus defraudare præuiderint, aud honesta conuencione compescant aud Episcopo vel iudici corrigenda denunciant. Si Episcopu stalia agere contempnat, metropolitano suo hoc insinuare procurent. Si vero metropolitanus talia gerat, Regis hoc auribus intimare non differant" *t*). Þat er at skilia a vara tungu: "Þessa "forsio eign, synir edr sonar synir fyrir "heilagre kirkiu, edr adrer höfueleger erf- "wingiar þess manz er gort hæfuer kir- "kiu edr vpphalldzmadr hæfuer veret, þa "skolo þeir gefua gaum aat er erfwingiar "ero retter at enger lutir verde þeir fra

t) *l. c. C. XVI. Qv. VII. c.* 31. *p.* 1093.

*) *Seqventia amplius et qvodammodo paraphrastice translata, iterum latine ad verbum interpretari necesse habeo: . . . . "probe caveant, ne facultates ecclesiæ a fundatoribus olim collatæ, eidem dolose subtrahantur. Qvæcunque enim sive proventibus sacerdotis, sive pici,*

Apostolorum scriptis ita monentibus: "Fi-"liis, vel nepotibus ac honestioribus pro-"pinqvis ejus, qvi construxit vel ditavit "ecclesiam, licitum sit hanc bonæ intentio-"nis habere solertiam; ut si sacerdotem seu "ministrum aliquid ex collatis rebus prævi-"derint defraudare; aut commonitionis ho-"nestæ conventione compescant, aut Epi-"scopo vel judici corrigenda denuntient. "Quod si talia Episcopus agere tentet, me-"tropolitano ejus hæc insinuare procurent. "Si autem metropolitanus talia gerat, Re-"gis hæc auribus intimare non differant." Quæ vernacule ita dare licet: "Thessa forsio eigo synir edr sonar-synir fyrir hei-lagre kirkiu, edr adrer hæfueleger erfwin-giar thess manz er gort hæfuer kirkiu edr vphalldzmadr hæfuer veret, tha skolo their gefua gaum aat er erfwingiar ero retter) at*

candelis ornamentisqve ecclesiæ comparandis destinata sunt, inviolata maneant. Si vero sacerdos circa facultates sic oblatas mutatio-nem ecclesiæ noxiam facere sustinet, patroni jam commemorati Episcopo id significabunt, rogantes ut malo, cui medendo ipsi impares

"kiptir heilagre kirkiu med, enskes flærd "edr fradrætte, er vphalldzmenn skipado "till fyrir anduerdo, liggi þat till pro"uento prests, er þar var at anduerdo "skipat till, en þat kirkiu till brads ok "till liòs ok, till skrudrs er fyrir anduerdo "var tillskipat; en ef prestur vill nökor "brigdi a þui gera er fyrir andverdo var "skipat, sua at kirkiu se skade aat, þa "skolo þesser vphalldzmenn er nu hæf"uer ek talda, biscupi kunnict gera, bidia "hann bötir a rada; ef þeir fa eigi sealf"uer bötir a radet, en ef biscup vill eigi "bötir a rada edr scalfur gerir þessa luti "er nu hæfuer ek vm rætt, þa skolo vp"halldzmenn kunnict gera Erkibiskupi ok "bidia hann bætir a rada; vill ok eigi "Erkibiscup bötir a rada edr gerir þetta "sealfur, þa skolo vphalldzmenn fyrir "Konung bera þetta mal, ok lata han "retta med þui vællde, er Gud hefuer "honum i hendr fenget." Nu ber her vitni vm at Konungr er skipadr ifuer

sunt, occurreret, quod si Episcopus denreget, vel ipse talis iniquitatis auctor existat, Archiepiscopo iisdem cum precibus rem aperiant,

enger lutir verde their fraklptir heilagre kirkiu, med enskes flærd edr fradrætte er vphalldzmenn skipado till fyrir anduerdo, liggi that till prouento prests er thar var at anduerdo skipat till, en that kirkiu till brads ok till lios ok till skrudrs er fyrir anduerdo var tillskipat; en ef prestur vill nokor brigdi a thui gera er fyrir andverdo var skipat, sua at kirkiu se skade aat, tha skolo thesser vphalldzmenn er nu hæfuer ek talda biscupi kunnict gera, bidia han bötir a rada, ef their fa eigi sealfuir bötir a radit, en ef biskup vill eigi bötir a rada edr sealfur gerir thessa luti er nu hæfuer ek vm rætt, tha skolo vphalldzmenn kunnict gera Erkibiskupi ok bidia han bætir a rada, vill ok eigi Erkibiscup bötir a rada edr gerir thetta sealfur, tha skolo vphalldzmenn fyrir Konung bera thetta mal ok lata han retta med thui vællde, er Gud hefuer honum i hendr fenget." Regiam vero majestatem

qvo etiam recusante rem coram Rege deferent cujus est, vi auctoritatis sibi a Deo commissæ, eam decernere."

allar adrar tignir, þui at Konungr skall her stiorna till rettlætes biscupi edr Erkibiskupi, ef þeir vilia eigi sealfuer gæta retlætes, ok er þo þetta vm stiorn ok gætslo heilagrar kirkiu, en eigi vm þau loghbrot annur er till kunnu at falla er till veralldar luta horfua; ok er þat nu markande at, huorsu mykit valld er Konungr man hafua af þeim lutum er till veralldar luta horfwa, þar sem han a at sitia i hinu hæsta domsæte vm þa luti er horfwa till heilagrar kirkiu ok sua myndi synazst at vndir biskups stiorn ætte þesser lutir at liggia, adr en menn höyrdi þessi döme. En ræder vm forsio þeirra fleiri manna er vphalldzmenn ero heilagrar kirkiu, þui at decreta mæler sua in XII. causa questione tertia i ofuanuerdo þui capitulo er sua mæler *u*): "Si autem conuictus fuerit construxisse monasterium de ecclesiasticis redditibus, tradat idem ecclesie ipsum monasterium." þat er at skilia a vara tungu: "ef biscup værdr "sannr aat þui, at hann gerir eitt huært "klaustur af kirkiu audæfuum, vttan þeirra "rad ok löyfui er vphalldzmenn ero kir- "kiu, þa eignazst kirkia klaustur en eigi "klaustur kirkiuna." En ef vphalldzmenn

omnibus aliis dignitatibus præstare, hinc patet, qvod delictorum ab Episcopo vel Archiepiscopo commissorum, non solum secularium verum etiam ecclesiasticorum reprehensio, ad Regem devolvitur. Quanta vero in rebus secularibus Regi tribuenda sit auctoritas, qvivis facile videat, cum in causis ecclesiasticis et qvæ ad Episcopum alioqvin deferendæ viderentur, judicis primarii munus sustineat. Porro de plurium ecclesiarum patronorum officiis ita loqvitur Decretum in causa duodecima, qvæstione tertia, initio Capitis: "Si autem convictus fuerit construxisse "monasterium de ecclesiasticis reditibus, "tradat idem ecclesiæ ipsum monaste-"rium"; o: "Ef biscup værdr sannr aat thui at han gerir eitthuært klaustur af kirkiu audæfuum, vttan theirrä rad ok löyfui er vphalldzmenn ero kirkiu (*absqve consilio et permissione patronorum*), *tha eignazst kirkia klaustur en egi klaustur kirkiuna.*" [u] *Si vero Ecclesiæ pa-*

u) *Hunc locum in Decreto invenire neqvii.*

kirkiu lofua at hon se till klaustrs gæfuen, ok verder klaustur vpptimbrat af hennar audöfuum edr fearlutum, edr elligar gæfuer madr eignir sinar till at gera klaustur af med sinna erfwingia lofue, sua synir han in XVIII. causa, questione secunda af ordum Pelagii pafwa i þui capitulo ok er sua mæler: "Abbatem in monasterio illum volumus ordinare, qvem sibi de sua congregacione et monacorum electio et possessionis dominus et quod magis obseruandum est, ordo vite et meritum poscant ordinari" *v*). Þat er at skilia a vara tungu: "Þan vilium ver abota hafwa till klausturs, "er kosen værdr med skynsœmd ok samþycki "allra brödra ok med iayrdi þess er laf-"wardr er ifuir eighn þeirre er sa stadr er "vp gor af, ok þa luti hæfuer ok med ser "allramest er sidsemi ok verdleika heilags "lifs, eftir skipan þeirrar reglu er han a at "gæta." En mæler sua decreta vm kirkiu vphalldzmenn in XVI. causa, questione septima, eftir þui sem tekit var a stæfnu allra biscopa i þeirre borgh er toletana heitir i þui capitulo er sua mæler: "Decernimus ut qvamdiu fundatores ecclesia-

v) *C. XVII. Qv. II. c.* 4. *p.* 1121.

troni permittunt monasterium ex facultatibus ecclesiæ exstrui et ditari, aut si aliqvis, hæredibus consentientibus, opes suas monasterio fundando destinat, attendant verbis Pelagii Papæ in causa decima octava, qvæstione secunda, capite seqvente: "Abbatem in monasterio "illum volumus ordinari, qvem sibi de "sua congregatione et monachorum elec- "tio, et possessionis dominus, et (qvod "magis observandum est) ordo vitæ, ac "meritum pboposcerit ordinari"; ɔ: Than vilium ver abota hafwa till klausturs, er kosen værdr med skynsæmd ok samthycki allra brödra ok med jayrdi thess er lafwardr er ifuir eighn theirri, er sa stadr er vp gor af, ok tha luti hæfuer ok med ser allramest er sidsemi ok verdleika heilags lifs eftir skipan theirrar reglu er han a at gæta." Porro de patron's ecclesiarum in causa sedecima, qvæstione septima, ex concilio Toletano hæc leguntur: "Decernimus ut qvam- "diu fundatores ecclesiarum in hac vita

rum in hac vita superstites fuerint, pro eisdem locis curam habeant solicitam atque rectores ydoneos in eisdem basilicis idem episcopo ipsi offerant ordinandos. Quod si spretis eisdem fundatoribus, rectores ibidem in alios episcopus presumpserit ordinare, ordinacionem suam noucrit irritam et ad verecundiam suam alios ordinat in eodem loco, quos ipsi fundatores elegerunt ordinari" x). Þat er at skilia a vara tungu: "Þat stadfestum ver skiluislèga, sua længe "sem nokorir lifwa af þeirra ætt, er grund- "uallar menn varo aat einhuerri kirkiu ok "med laghum ber vphalld vndir hina er "þa lifwa eftir, þa skolo þeir iæmnan "hafwa till fynd till þessarar kirkiu ok "þessa giætzslo, sia till þess, at engen "verde frakipt, þui sem till hennar vp- "halldz byriar, finna henne þan kænne- "mann, er henne se hofwelegur ok söme- "legur at hafwa edr elligar annan höue- "legan lærdan mann, þan sem biskup vigir "till þessarar kirkiu, eftir þeirra beidslu. "En ef biscup vill eigi þan vigia er þeir "vilia, ok vill helldr annan vigia æftir

x) *C. XVI. Qv. VII. c.* 32. *p.* 1094.

"superstites exstiterint, pro eisdem locis "curam permittantur habere solicitam, at-"qve rectores idoneos in eisdem basilicis "iisdem ipsi offerant Episcopis ordinandos. "Quod si spretis eisdem fundatoribus, rec-"tores ibidem præsumpserit Episcopus ordi-"nare et ordinationem suam irritam nouerit "esse, et ad verecundiam suam alios in "eorum loco (quos iisdem ipsi fundatores "condignos elegerint) ordinari." Qvæ vernacule ita exprimuntur: *"That stadfestum ver skiluislega, sua lenge sem nokorir lifwa af theirra ætt, er grunduallarmenn varo aat einhuerri kirkiu ok med laghum ber vphalld vndir hina er tha lifwa eftir, tha skolo their iæmnan hafwa till fynd till thessarar kirkiu ok thessa gætzslo, sia till at engen verde frakipt thui sem till hennar vphalldz byriar, finna henne than kænnemann, er henne se hofwelegur ok sömelegur at hafwa, edr elligar annan höuelegan lærdan mann, than sem biscup vigir till thessarar kirkiu eftir theirra beidslu. En ef biscup vill eigi than vigia er their vilia, ok vill helldr annan*

"sinn lunderni till kirkiu, mote vilia vþ-
"halldzmanna, þa skall sa biscup sik
"sekian vita mote þessara ritningh, ok þo
"at honum þikki nokor neisa i vera ok
"suiuirding, at lata han fra er adr hæfuer
"biscup till kirkiu sættan, þa skall han
"þan fra lata ok hin i stad setia, er vp-
"halldzmenn kirkiu vilia, ef menn sea at
"sa se iæmuel till fallen firir manvitz
"saker ok lærdoms." En mæler sua i
samo ritningh: "Racionis ordo non patitur ut monasterium contra voluntatem fundatorum ab eorundem dispocitione ad arbitrium suum quis debeat vendicare" *y*). Þat er at skilia a vara tungu: "Skyn-
"semdar skipan ma eigi þola, at einhuerr
"mæge drega æftir sinni ætslan klaustr
"edr kirkiu, i gægn vilia vphalldzmanna
"ok þeirra forrædom." En mæler sua Gracianus, er oll decreta skipade sua sem med alyctardome, ok kuædr sua aat orde: "Hic distinquendum est, quid iuris fundatores ecclesiarum in eis habeant vel quid non habeant, ius consulendi et prouidendi et sacerdotem inueniendi, sed non

y) *ibid*. *c*. 34. *p*. 1095.

vigia æftir sinni lunderni till kirkiu mote vilia vphalldzmanna, tha skall sa biskup sik sekian vita mote thessare ritningh, ok tho at konum thikki nokor neisa i vera ok suiuirdingh at lata han fra, er adr hæfuer biscup till kirkiu sættan, tha skall han than fra lata ok hin i stad setia, er vphalldzmenn kirkiu vilia, ef menn sea at sa se iæmvel till fallen firir manvitz saker ok lærdoms." *Plura hac de re idem liber refert: "Rationis ordo non patitur, vt monasterium contra voluntatem fundatorum ab "eorum dispositione ad abitrium suum qvis "debeat vendicare"; ɔ: "Skynsemdar skipan ma eigi thola, at einhuerr mæge drega æftir sinni ætslan klaustr edr kirkiu, i gægn vilia vphalldzmanna ok theirra forrædom." Itidem Gratianus, qvi omnia decreta, in uno corpore congesta, sua qvasi sententia defiuitiva corroboravit, ita jubet: "Hic autem "distinqvendum est, quid iuris fundatores "ecclesiarum in eis habent, vel quid non. "Habent ius prouidendi et consulendi et "sacerdotem inveniendi: sed non habent*

habent ius vendendi vel donandi vel vtendi tamquam propriis" z). Þat er at skilia a vara tungu: "Her er nu med retto at "skilia hnat vallde, er vphalldzmenn hei-"lagrar kirkiu eigu a þeim at hafua, þeir "eigu valld till forræda ok forsiö ok prest "till finna, en eigi eigu þeir valld at gef-"wa edr selia edr nöytslu af taka, sem "af sinum eignum."

Eftir sua vaxnu male, sem nu huarfuar mellim Konungs ok Biscopa ok kennemanna, þa eigu nu þat vitrir menn skilia, huarir rettare hafwa edr sakum vallda, ef kristnispell verdr i lande varo, þui at þessar hafwa þeir sakar giftir mote Konunge at drega þessa luti vndan honum æ), er helgar bækur visa vndir hans forræde, er minni ero firir ser en Konungr, ok telia þat firir mönnum at se kristnispell ok kalla at Konungr vill allt þetta land heidit gera ö), þui at han vill a hallda ok till gæta þess sem sealfur Gud bydur hònum ok konungdomrenn skall han suara firir, ef han gætir eigi, ok maa sliku marka at þeir hafwa villubodord i munni, þui at þeir bioda þat ranght

z) *C. XVI. Qv. VII. post. c.* 30. *p.* 1093.
æ) *cfr. Sverris S. p.* 204.

"ius vendendi, vel donandi, vel vtendi, "tamquam propriis"; ɔ: "Her er nu med retto at skilia huat vallde, er vphalldzmenn heilagrar kirkiu eigu a theim at hafua, their eigu valld till forræda ok forsio ok prest till finna, en eigi eigu their valld at gefwa edr selia edr nöytslu af taka, sem af sinum eignum."

Verum in contentione Regem inter et Episcopos sacerdotesqve jam obtinente, qvivis cordatus facile videbit, qvænam pars jure gaudeat, cuinam fidei christianæ jactura imputanda sit. Negotia, qvæ hominum, Rege longe inferiorum, curæ commissa esse sacri commentarii testantur, illi subducentes, rationes afferunt jacturam religionis, propositumqve terram nostram paganam reddendi, qvod utrumqve Regi objiciunt, eo qvod ille jussa divina exseqvi et imperium sibi a Deo demandatum, cujus incuria reprehensionem afferat, gubernare conatur. Patet hinc eos jus pro injuria, injuriamqve pro jure venditantes,

ö) *cfr. supra p. 2. ut et infra.*

er rett er, en þat rett er ranght er. En ver hafuum idulega höyrt ord þeirra manna, at þeir hafua ser þat till malsbota funnit, at Konungr hafwe þetta valld vndan ser gefuit ok vndir þa *a*). En þat megho allir skilia þeir sem Gud hefuir nokot vit i brioste gæfuit, þo at Konungr villdi þetta vndan ser gefua, þa mætte þeir eigi gefuet fa, þar sem þeir skolo skylldir suarum vpp at hallda vid Gud, eftir þui sem skilade firir i þessare ritningh; þui at allir þeir lutir, er Gud hefuer skipat vndir konungdomen, þa beidizst han af Konunge svara firir, en allt þat, er Gud hefuir skipat vndir biscopsdom, þa beidizt han af þeim suara firir *b*), ok mego þui huaregir skipa vndan adrum, huarke med giæfuum edr þavgum, þui at þat er imote þui, er Gud hefuir skipat ok gegn hans bodorde. En ef Konungar være sua frafrodir, at þeir vissi eigi þessar ritningar ok hefde þeir firir þa sok þesso iattat, þat sem þeir matto eigi gefwa ok þo være hinum glæp i ok synd er þess beiddizst, er imote var Guds skipan, ok vissi þat adr, at huarke matte standa beidsla

a) *Indigitantur hic Privilegia Clero Norvegiæ a R. Magno Erlingida concessa.*

tum ipsos errore versari tum alios seducere. Percepimus qvidem sæpenumero eosdem jactantes, hanc auctoritatem ipsum Regem ad eos transtulisse. Qvivis autem, modo leviter acutus, facile videt eosdem, si vel maxime Rex suæ auctoritati renunciaverit, hanc tamen accipere neqviisse, ob rationem, ex nuper allatis, Deo reddendam. Negotiorum enim, qvæ imperio regio Deus subjecit, a Rege, eorumqve qvæ administrationi Episcopi commisit, ab hoc rationem repetit. Talia ergo munera et transferre et accipere vetunt constitutiones legesqve divinæ. Si vero Reges, ex juris canonici ignorantia ea indulserunt, qvæ nec his concedere, nec illis petere licebat, utraqve pars culpa versatur, haud scilicet memor utriusqve et petitum et assen-

b) *Regis et Episcopi auctoritatem certis limitibus ab invicem distinctam esse testatur* Spec. Reg. p. 784. 798.

hans ne skipan edr iatkuæde mote gudlegre skipan ok heilagre sætningh. En ver hyggium vist Konunga aldre iattat hafwa, þui at þeir matto eigi firir þui at ver vitum till vist at frekare er saght en iayrdi Konunga hafwa verit, en Konungar gafwo þo mykit at eigi være saghd frekare giof þeirra en var *c*), þui at ver erom sanfroder vm þa sidueniu, er her var fordom i þesso lande, þui at su siduenia var þa, at Konungar gafuo hueria kirkiu af sinni hende er þeir villdu gefuit hafwa *d*). Sua var ok vm biscopa ok abota þa kusu þeir þan til er þeim syntizst ok visado till þeirra biscopsdoma er þeir villdu, firir vttan oll vmræde lærdra manna. En þá var i þan tima at flestum biscopstolom enge fiolde lærdra manna ok korsbrædra till slikra vmræda ok skipado firir þui Konungar sem þeir villdu, ok stod þessi siduenia allt ifra vphafue kristninar; eftir þui var vm daga hins helga Olafs Konungs ok iæmnan

c) *Episcopis ab Hacone Haconis fil. coronationem ambiente, incrementum privilegiorum postulantibus, Rex respondit: "Privilegia certe majores nostri Reges tam magnifica et ampla vobis, o Præsules, indulserunt, ut haud par*

sum mandato divino sacrisqve legibus adversari. Attamen persvasi sumus Reges talia nunqvam indulsisse, sed potius privilegia ab iisdem concessa nimis extensive, imo præter mentem ipsorum donantium, explicata fuisse. Innotuit sane nobis convetudo in h o c r e g n o *olim obtinens, juxta qvam Regum fuit, non solum sacerdotem cuivis ecclesiæ, pro lubitu, præficere, verum etiam Episcopos et Abbates ex proprio arbitrio constituere, munusqve episcopale cuicumqve vellent, clericis inconsultis, conferre. Cum enim in plurimis Diocesibus Clericorum et Canonicorum, qvibuscum in talibus negotiis consultandum foret, sufficiens deesset numerus, ipsi reges pro arbitrio hæc ordinarunt, eaqve cosvetudo recepta fuit a Christianismi introductione, per tempora Regis* O l a v i

sit a nobis ea ulterius augeri. Sed nec vos ea in usum interpretari vestrum qvacunqve occasione, sæpe etiam præter donantium ipsorum mentem, neglexistis." T o r f æ i *H. N. T. IV.* p. 243.

d) *S v e r r i s S.* p. 204.

sidan allt till þeirra dagha Haraldz sona Öysteins ok Siughurdar ok Inga. En sidan er palleum kom i Noregh eftir Konunga vmrædum þeim er nu ero næfndir ok Erchibiscopstoll var skipadr i Norege *e*), þa varo profwentor skipadar aat biscopstolom ok korsbrædr till sættir, ok var þeirrar giafuar beizst af Konungum at þeir skilldu huertueggia kirkiu ok kosnenga lata fara sem likazst være þui, er finna mætte i helgum ritningum ok allra helzst var firir þess lutar sakar mest beist at þa varo þrir Konungar at lande, ok var helldr liklæght till at sundrþyckni myndi þeirra i mellim gerazst, sem nu bar raun a sidan ok syndozst þat vitrum monnum haskasamleght, ef einhuer biscopstoll tömdezst, at þa kysi huer konunganna sin klærk till biscops at þeim stad, ok vyrde þa þrir hofdingiar kosner till eins stadar ok huer framhallden med kappe, ef eigi være samþyki Konunga imellim, sem sidan bar raun a ok gerduzst dæme till i Biörgwin, er Eystein kaus Pal till biscops kapalin sin, eftir frafall Siugurdar biscops. En Ingi rak Pal fra þeim stad ok kaus till Nicholas Peturs son i Soghne. Nu

sancti usqve ad dies Haraldi filiorum Eysteini, Sigurdi et Ingii. Pallio vero, prædictorum Regum auspicio, Norvegiæ indulto, sedeqve Archiepiscopali fundata, proventus sedibus additi canoniciqve constituti fuerunt, tuncqve a Regibus petitum fuit, ut ad juris canonici præcepta Ecclesiæ negotia tractori et imprimis munera conferri, sinerent. Cujus petiti causa inprimis extitit metus dissidii inter tres Reges coimperantes forte oriundi, qvem eventus qvoqve excusavit. Prudentioribus nimirum periculosum videbatur, sedi Episcopali vacanti Regum qvemlibet clerisum suum præficere et vi propugnare, tribus sic candidatis unicam sedem expetentibus; id qvod posthac evenit, cum Eysteinus Paulo Capellano suo sedem Bergensem, Sigurdi morte vacantem, assignaret, qvo iterum expulso, Ingius Nicolaum Petri f. de Sognia substituit.

e) *A. C.* 1152.

kan þat vera, at Konungannir hafwe þar nokor iayrdi a þui gort er þeir vrdu eigi samsattir, medan þeir være aller i senn Konungar, at þat skilldi vera nokot i vmræde vitra manna ok sua lærdra, ok mann þo minna hafwa iattat været en beizst var. Enda var þo þa þess enskes beizst er a mote helgum ritningum se, edr adrum rettyndum þo at þat sæge nu varer lærder menn. En þat er þo vitni till, at Konunganner iattado engo valdeno vndan ser, þui sem þeir vrdu samsatter a, þui at þa er Ingi ein lifdi eftir frafall brödra sinna ok Jon Erchibiscop var frafallen i Nidarose, þa kaus Inge Eystein kapalin sin till Erchibiscopsstols ok fehirdi, sua at han spurdi engan lærdan mann aat er i var Þrondeimi ok eigi hielldr korsbrödr en adra *f*), ok þa rak han Pal biscop fra biscopstolenom i Biorgwin, ok sætte i staden Nicholas Peturs son. Nu var þesse aatburdr skammo at marger menn mægo þat muna, ok þarf þar engar frettir till at hafwa en i minni þeirra manna er en lifwa *g*), ok ero þat drösor ok hegomlegh ord, er biscopar ok lærder

f) *cfr. Suhms og Schönings Forbedringer. p.* 414.

Forsan tum Reges, qvamdiu simul imperarunt, inter se dissidentes, de consiliis virorum prudentum circa hæc negotia adhibendis consenserunt, certe vero nec qvævis postulata, nec legibus canonicis et juri universali adversantia indulserunt, ut nunc contendat clerus nostra. Reges vero auctoritatem, de qva nil inter ipsos dissidii, haudqvaqvam alienasse exinde probatur, qvod Ingius, *fratribus defunctis solus regnans,* Eysteinum *Capellanum suum et Thesaurarium sedi Archiepiscopali, morte* Johannis *Archiepiscopi vacanti, clericis canonicisqve* Nidrosiensibus *inconsultis, imposuit, et simul* Paulum *Episcopum sede* Bergensi *detrudens,* Nicolaum Petri *filium ejus loco substituit. Hæc nuper eventa multi adhuc recenti memoria tenent, qvocirca eadem aliunde exqvirere haud opus est. Notanda vero in his vaniloqventia et stulta ostentatio Episcoporum et Clericorum nostrorum,*

g) *Hæc manifeste evincunt, tractatum hunc ævo Sverreri jure adscribendum esse.*

menn gera ser ok till enskes værda, nema med false ok suikrædom mæla þeir slik ord er allum monnum værdr vro aat, ok þat er vist openbær syn at þeir vilia nu vera bæde biscopar ok Konungar, þar sem sua mykin döma fiolda ma finnazst i gægn þeim ok þeirra bodorde. Sua hafuum ver ok höyrt þa þat mæla, at þeir kalla Konunga stadfæst hafwa ser þessar giæfuer *h*). Sua kallazst þeir ok hafwa priuilegia pafwa *g*) till þeirrar samo stadfæsto. En ver ætslum vist þessa luti med lygi framborna, en þat at þeir hafwa nokor sannyndi till, þa lata þeir fram firir oss i fiolda ok lata sea ok ranzsaka med huerium hætte þat er; finnazst þeir lutir þar i, at þau bref ero retlega fengen ok med skynsæmdar atkuædom ok med allum þeim lutum, er skyrir in decretis edr in sacris legibus, þa er þat rett at Konungar hallde huer æftir annan, er med skynsæmd hæfuer været skipat ok med retto hæfuer beizst. En ef beizst hæfuer været mote heilagre laga sætningh ædr adrum

h) *Scilicet filii Haraldi Gillii* (*Wilh. Abb. Epp. in S. R. D. IV. p* 20. "*Ecclesiæ nostræ instrumentis etc.*" *cf. Suhmii H. Dan. VIII, p.* 275.) *et Magnus Erlingi f.*

nobis omnibus molestiam facessentium; qvos et episcopalem et regiam dignitatem sibi arrogare velle, copia dictorum, contra eos eorumqve mandata facientium, satis superqve evincit. Audivimus qvidem eos affirmantes, hæcce beneficia regia auctoritate, privilegiisqve papalibus confirmata fuisse; credimus vero mendacium huic asserto subesse. Fidem sibi habendam exigentes, singula documenta proferent nostræqve explorationi subjicient, qva si probaretur tales literas indulgentiales rite impetratas et rationibus sufficientibus, juxta Decretorum et sacrarum legum tenorem, suffultas esse, fas sit Regum qvemlibet tales indulgentias recte datas et impetratas confirmare. Eisdem vero contra juris canonici aliorumqve sacrorum librorum præ-

i) *In controversia cum R. Sverrero Archiepiscopus* Ericus *diplomata a Papa data, ejusqve munita sigillo, allegavit.* Sverris S. p. 204.

hælgum ritningum ædr flærdsamlegom slögdom ædr med skadasamlegre agirnd, þa er þat retleght, at hof ok sannyndi rindi aftir bæde flærd ok vhofue, þui at sua mæler siolf regla ok skipan heilagra laga: "Rescripta que contra ius fuerint impetrata, nisi talia fuerint quæ illis quibus data sunt prosint et nullo obsint, nullius momenti esse censentur" *k*). Þat er at skilia a vara tungu: "Bref þau, er med "flærd verda aflad mote heilagre ok logh-"legre skipan, þa eigu þau at vera enskes "værd, nema þau se aflat, sua at engom "se skade i edr tion en hinum se þo gaghn "aat er fær." En mæler Gregorius pafwe annat sin i Registro sinu, sua sem segir in XXV. causa, questione secunda, i þui capitulo er sua mæler: "Imperiale constituciones sancitum est aperte vt ea quæ contra leges fiunt non solum inutilia sed etiam pro infectis habeantur" *l*). Þat er at skilia a vara tungu: "sua er stadfest i "helgo loghmale af Keisara hende open-"berlega, at þeir lutir, er aflader verda

k) *Hoc citatum in Decreto reperire neqvii, conf. tamen C. XXV. Qv. II. C. 15. p. 1356.*

cepta dolo et avaritia impetratis, dolum et immoderatam cupidinem moderatio veritasqve reprimet, juxta constitutiones ipsarum legum canonicarum: "Rescripta "quæ contra ius fuerint impetrata, nisi "talia fuerint qvæ illis qvibus data sunt "prosint et nulli obsint, nullius momenti "esse censentur"; ɔ: "Bref thau, er med flærd verda aflad mote heilagre og loghlegre skipan, thá eigu thau at vera enskes værd, nemá thau se aflat, sua at engom se skade i edr tion en hinum se tho gaghn aat er fær." *Itidem perhibet Gregorius Papa in suo Registro, prout extat in Causa vicesima qvinta, Qvæstione secunda, capite seqvente: "Imperiali con"stitutione aperte sancitum est, vt ea "qvæ contra leges fiunt, non solum inu"tilia, sed etiam pro infectis habenda "sint"; ɔ: "sua er stadfest i helgo loghmale af Keisara hende openberlega, at their lutir, er aflader verda mote hæl-*

l) *C. XXV. Qv. II. c.* 13. *p.* 1356.

"mote hælgum sætningum, þa skolo eigi "at eins þeim vnyt vera er afla, nema "helldr dömazst i þui nidrfalle sem alldre "hafue aflader veret." Þui at en mæler sua i þeirri samo ritningh: "Nec damnosa fisco nec iuri contraria postulari oportet" m). Þat er at skilia a vara tungu: "Engra luta skall þeirra beidazst med stad-"festo, er annat huert se skade konung-"legre fehirdslu edr i geghn loglegre ski-"pan." En mæler Simplicius pafwe in LXXIV. causa n), ok þo i morghum stadum adrum in decretis mæla med hinum sama hætte, ok kuæda sua aat orde: "Preuilegium meretur omnino amittere, qui sibi permissa abutitur potestate." Þat er at skyra a vara tungu: "Sa er med allu "værdr at laata sitt preuilegium, er han "vill þess nöyta med afle ok kappe, er "honum værdr veitt medr milldi ok götz-"sko." En mæler Constantinus Keisare sua i þeirri samo ritningh o), er mest vællde hæfuer gæfuit været heilagre kirkiu iardlegra Konunga: "Rescripta contra ius li-

m) *C. XXV. Qv. II. c. 14. p. 1356.*

n) *Mendosa est hæc citatio. Sit Distinct. LXXXIV. c. 7. p. 338. cfr. etiam C. XI.*

gum sœtningum, tha skolo eigi at eins theim vnyt vera er afla, nema helldr dömazst i thui nidrfalle, sem alldre hafue aflader veret." Porro enim in eodem Codice extat: "*Nec damnosa fisco nec iuri* "*contraria postulari oportet*"; ɔ: "*engra luta skall theirra beidazst med stadfesto, er annat huært se skade konunglegra fehirdslu edr i geghn loglegre skipan.*" Eadem testatur Simplicius Papa in Causa (Distinctione) LXXIVta, qvae pluribi in Decretis repetita occurrunt: "*Privilegium omnino* "*meretur amittere, qui permissa sibi abu-* "*titur potestate*"; ɔ: "*sa er med allu vœrdr at laata sitt preuilegium er han vill thess nöyta med afle ok kappe er honum vœrdr veitt medr milldi ok götzsko.*" Porro Constantinus Imperator, cui omnium Regum secularium maxima rerum ecclesiasticarum auctoritas concessa fuit, ità: "*Rescripta*

Qv. III. c. 63. p. 883. C. XXV. Qv. II. c. 23. p. 1360.

o) *Non Constantinus sed Theodosius et Valentinianus.* C. XXV. Qv. II. c. 15. p. 1356.

cita ab omnibus iudicibus præcipimus refutari, nisi forte sit aliqvid quod non lædat et prosit petenti." þat er at skilia a vara tungu: "þat biodum ver allum hofdingi-"um, at firirdöma oll bref er fengen værda "mote loghlegrum sætningum, nema þau "se sua gor, at engom manne stande mein "af ne skade, ok se hinum þo gagn aat "er fenget hæfuir." En mæler sua regla ok skipan laga: "Ea que sub recepcione vel falsis precibus forsitan inpetrantur nullum suplicationibus possunt ferre remedium" *p*). þat er at skilia a vara tungu: "Aller þeir lutir, er aflader verda med "flærdsamlegra vel edr suiklæghre beidslu, "þa mego enga nytsemd gæfua þeim er "fenget hafwa." En mæler annat sin heilaght loghmal i hinni samo ritningh: "Rescripta siue sint annotaciones siue pragmatice sanctiones, expressam debent habere in se condicionem si precum vertantur. Mendax enim precator hoc debet carere impetratis et quibus scripta diriguntur sunt puniendi, si precum mendacia venerint argui" *q*). þat er at skilia a vara

p) *C. XXV. Qv. II. c.* 16. *p.* 1356.

"contra ius elicita, ab omnibus iudicibus "præcipimus refutari: nisi forte aliquid "est, quod non lædat alium, et prosit pe- "tenti"; ɔ: *"That biodum ver allum hofdingium, at firirdöma oll bref er fengen værda mote loghlegrum sætningum, nema thau se sua gor at engom manne stande mein af ne skade, ok se hinum tho gagn aat er fenget hæfuir."* Porro mandant leges canonicæ: *"Ea quæ subreptione, vel "falsis precibus forsitan impetrantur, nul- "lum supplicationibus possunt ferre reme- "dium"*; ɔ: *"Allir their lutir, er aflader verda med flærdsamlegre vel edr suiklæghre beidslu, tha mego enga nytsemd gæfua theim er fenget hafwa."* Itidem in Codice juris canonici extat: *"Rescripta "siue sint adnotationes, sive pragmaticæ "sanctiones, expressam debent in se ha- "bere conditionem si preces veritate nitan- "tur. Mendax enim precator debet carere "impetratis: et quibus scripta diriguntur, "sunt puniendi, si precum mendacia vetue-*

q) C. XXV. Qv. II. post. c. 16. p. 1356.

tungu: "Öll bref edr adrar stadfæstor eigu "a ser skiluisilegh mork, at þeir se aflader "med beidzslu ok sanlegom bönom, þui "at flærdsamur edr lygin beidzslumadr a "at tyna þui er han hæfuir fenget med "flærdsamlegri list. En þeir ero vist ræf-"singar værdir, er flærdsamlegh bref ero "till send, ef þeir vilia eigi refsa lygilega "flærd." En mæler Constantinus Keisare annat sinni i þeirri samo ritningh: "Puniri jubemus decem librarum iudices qui metuerint precum argui falsitatem" r). Þat er at skilia a vara tungu: "Þeir hof-"dingiar, er eigi gaat refsa flærdsamlega "beidslumenn, þa biodum ver, at þeir "giallde i skatt X pund gullz firir sina "vrökt." En mæler þeir i samo ritningh Theodosius Keisare ok Valerianus Keisare: "Et si legibus consentaneum sacrum oraculum mendax precator attulerit, careat penitus impetratis, et si minima mencientis inuenitur improbitas eciam severitati subiaceat iudicantis" s). Þat er at skilia a vara tungu: "Þo at vælin beidzslu-"madr hafue fenget bref, ok stadfestur

r) *C. XXV. Qv. II. post. c. 16. p. 1357.*

"rint argui"; ɔ: "Öll bref edr adrar stadfæstor eigu a ser skiluisilegh mork, at their se aflader med beidzslu ok sanlegom bönom, thui at flærdsamur edr lygin beidzslumadr a at tyna thui er han hæfuir fenget med flærdsamlegri list. En their ero vist refsingar værdir, er flærdsamlegh bref ero till send, ef their vilia eigi refsa lygilega flærd." Itidem eodem loco Constantinus Imperator sic loquitur: "Puniri jubemus decem libra-"rum auri mulcta iudices qui voluerint pre-"cum argui falsitatem"; ɔ: "Their höfdingiar, er eigi gaat refsa flærdsamlegra beidzslumenn, tha biodum ver at their giallde i skatt X pund gullz firir sina vrökt." Porro eodem Codice Theodosius et Valerianus (Valentinus?) Imperatores: "Et si legibus consentaneum sacrum ora-"culum mendax precator attulerit, preca-"tor careat penitus impetratis, et si nimia "mentientis inueniatur improbitas, etiam "severitati subjaceat iudicantis"; ɔ: "Tho at vælin beidzslumadr hafue fenget bref ok

s) C. XXV. Qv. II. post. c. 16. p. 1357.

"þær sem loglegar þikkia vera, þa skall "han þo tyna med allu, ef med nokore "flærd ero aflader, ok ef han er funnin "med þeirri lygi er stor skade stendr af, "þa a han at liggia vndir hardum dome "refsingarmanz." En mæler Constantinus Keisare vm þat sama mal: "Si qua beneficia sine die et consule fuerint deprehensa auctoritate careant" *t*). Þat er at skilia a vara tungu: "Þo at þau bref se er rettlega se aflad ok þarnæst þau skiluislegan dagh nær þau varo gor, þa skolo "enskes vera værd." En mæler Siluius pafue vm þat sama mal in XXV. causa questione secunda, ok tækur sua till ordz: "Sic decet fidem sanctorum patrum in ecclesia seruari catholica, vt quod habet amittat, qui inprobabili temeritate quod non accepit asumpserit" *u*). Þat er at skilia a vara tungu: "Sua byriar at vardueita rettlæte heilagra fædra i heilagre kirkiu, at "sa einhuer, er sealfur hæfuer vptækit till "nokorar nytsæmdar einahueria stadfæstu "er han mæge eigi syna med skiluislegre "dirfd ok mensko, þa late han þat allt,

t) *C. XXV. Qv. II. post. c.* 16. *p.* 1358.
u) *C. XXV. Qv. II. post. c.* 22. *p.* 1360.

stadfestur thær sem loglegar thikkia vera, tha skal han tho tyna med allu, ef med nokore flærd ero aflader, ok ef han er funnin med theirri lygi er stor skade stendr af, tha a han at liggia vndir hardum dome refsingarmanz." De eodem deinceps perhibet Constantinus Imperator: "*Si qua beneficia personalia sine die et* "*consule fuerint deprehensa auctoritate* "*careant*"; ɔ: "*Tho at thau bref se er retlega se aflad ok tharnazst thau skiluislegan dagh nær thau varo gor, tha skolo enskes vera værd.*" Porro de eodem negotio Siluius (Siluerius) Papa talia verba facit: "*Sic decet fidem sanctorum patrum* "*in ecclesia seruari catholica: vt, quod* "*habuit, amittat, qui improbabili temeri-* "*tate, quod non accepit, assumpserit*"; ɔ: "*Sua byriar at vardveita retlæte heilagra fædra i heilagre kirkiu, at sa einhuer, er sealfur hæfuer vptækit till nokorar nytsæmdar einahueria stadfæstu er han mæge eigi syna med skiluislegre dirfd ok menzsko, tha lata han that allt, er*

"er han hæfuir." Þessar lutir aller er nu hafuum ver talda huertuæggia skilningh heilagra loghmala ok sealf decreta, þa ero oll skrifuad i einni bok med adrum morghom dömum þeim sem þessom dömum bera fullt vitni med opnum stadfæstum, þo at þau se nu eigi her scrifuod. En þesser lutir ero ritader ok fylltir till varar tungu, at þeir er eigi skildu medan i bokmale stod, at þo skili þeir nu sidan er Ritningh er framlæsen a vara tungu, huart sem þeir ero lærder edr vlærder, ok virdi nu huer i hugh ser med sannyndum, en eigi med grimleik, huadan su vro er er nu er i lande varo, med þui at þeir lærder menn varir, er vpp hæfuia þessa vro kenna Konunge at hann vill kristni spilla *v*). En allir lutir ero sua till þydingar drægnir, sem rett skilningh malsens stendr, þo at sumir lutir hafua annur ord a atkuæde helldr en latino sealfre gegnir i þydingu *x*). En ef sa er nokor er þat segir, at ver hafuum eigi þessa luti till rettrar skilningar flutt, þa leiti han, ef han vill, vidr oss, ok lata ser sidan skil-

v) *cfr. supra p.* 2, 12.

x) *Innuit scilicet Auctor versionem locorum allegatorum paraphrasticam magis, qvam ad ipsum archetypum presse accommodatam esse.*

hann hæfuir." Universa dicta probantia tum ex commentariis in leges canonicas, tum ex ipsis Decretis superius allata uno Codice comprehenduntur, multa itidem alia argumenta, hic tamen omissa, qvibus testimonia nostra porro et probantur et corroborantur, exhibente. Quæ nostro sermone exposita sunt, eum in finem, ut singuli et literati et illiterati, qvi ipsum juris Codicem haud intelligebant, eadem jam, lingva vernacula versa, comprehendere qveant, et sine ira et studio judicare, qvibus tribuentur turbae inter nos ortae, qvoniam clerici nostri, horum motuum veri auctores, R e g e m *animi, fidem Christianam exstirpandi, insimulant. Omnia loca ad verum sensum archetypi translata sunt, licet interdum vocabulis et modis loqvendi latinum idioma haud omnino exprimentibus. Si qvis vero contendat, a genuino textus sensu hic aberratum esse, nos ipsos, qvæsumus, adeat, et si objectiones ejus refu-*

iazst, ef ver faam honum med skynsemd suarat, þui at eigi þikiumzst ver þessa luti till kaps hafua gort vidr einhuern, nema helldr firir naudsyniar saker ok færa vm rætt en skilningin sealf vill hafua eftir er ranzsakat, ok ma nu marka huart helldr velldr at Konungr kallar till þess, er þeir eigu ok þeirra sæmd vndan þeim kippa, edr þretta þeir till Konungs sæmdar ok vilia vndan drega ok gera Konunginn sæmdarlausan y). En ef þesse vro kan i villur at snuazst, sem ofliklegt er nu till, þa er þess von at þedan kome enn villa ok kristnispell, sem fyr hefuer komet, þui at eigi vitum ver þau morgh dæme, at Konunganner hafue villur vphafdar, helldr vitum ver þau morgh dæme, at Konunganner hafua nidrfeldar villunnar en biscupannir vphafdar, sua sem nu ma höyra nofn þeirra, er villumenn hafua verit med ymsum hattom.

Su hin hæsta ok hin mesta villa er þeir gerdo a Jorsalalande, Anna ok Kayphas biscopar, þeir er firidæmdo Gud sealfuan, ok eggiado till þess mugh ok margmenne, at han skilldi dræpin vera, þo at þeir sæ

y) *conf. Spec. Reg. p. 798—99.*

tare contigerit, victas det manus. Sciant enim omnes non ex infenso in qvemcunqvè animo sed qvadam necessitate adactos, nos, qvæ legum investigatione assecuti sumus, in lucem protulisse. Jamqve speramus, perspicuum fore, utrum R e x *jura ipsis competentia sibi vindicare et dignitatem ipsis detrahere allaboret, an potius ii Regem honore debito spoliare gestiant. Si autem hæ turbæ, qvod proh dolor! metuendum, in hæresin verterentur, hæc certe a parte, unde olim idem obvenit, nos invadet; rariora enim adsunt exempla Regum hæreseos auctorum, multa econtrario testantur Reges errores graves ab Episcopis inchoatos exstirpasse, prout monstret hæreticorum variorum succincta commemoratio.*

Nefandissimi maleficii rei extiterunt Episcopi Hierosolymitani Anna et Caiphas, ipsum Deum damnando populumqve, ut supplicium ejus flagitarent, hortando, spretis tot miraculis qvotidie ab eo factis,

vm daga hans iærteignir, þær sem han gerde, bæde at han gaf blindum syn ok reinsade likþra ok gaf daudum lif med margfallegom adrum iærteignum, ok virdu þeir honum þat till illuirkia en eigi til goduirkia. Herodes Konungr i Galilea, Pilatus iarll i Jorsalaborg mælto han vndan dauda ok kuadozst eigi finna loglegar saker a hendr honum, þær sem han være dauda firir verdr. Biscopanner bader samnado saman fiolda ok fafrodom mugh ok kuadozst tynazst mundu rett bodord firir folkeno, ef eigi være Kristr dræpin. Folket trudi þeim sem lærefedrum en eigi sem villumonnum, ok var sua flutt þeirra bodord z). Sua ok sidan er postular Guds hafdu bodat kristni vm allan heim ok kristni tok at styrkiazst ok stadfestazst, þa gerduzst biscopar villumenn, ok ero þau en i dagh nokor lond heidin, er biscopannir spilltu kristni firir villu saker. Sua sem Arrius biscop i Alexandria, er snere allu folke till villu ok fra kristni, ok er hans biscopsdomur allur i dagh heidin ok myndi þa villa hafwa genget vm allan heim, ef eigi hæfde Konstantinus Keisare

z) *Ev. Lucæ c. XXIII. Joh. XI. XVIII.*

cæcis scilicet visum impertiendo, leprosos sanando, mortuos exsuscitando et qvæ sunt alia, imo ipsi potius peccati instar qvam meriti imputatis. Herodes Rex Galilææ et Pilatus Satrapa Hierosolymitanus, eum qvidem innocentem nec capitali supplicio obnoxium censebant; Episcopi vero, plebe stolida coacta, veram religionem violari clamarunt ni Christus capite lueret, populoqve eos tanqvam Doctores suos suspiciente, sententia eorum prævaluit. Postqvam deinceps Apostoli fidem christianam per totum orbem terrarum præd caverant, eaqve increscere et vires capere cœperat, Episcopi hæresin moverunt, hodieqve adhuc regiones paganæ extant, in qvibus eorum erroribus fides perdita fuit. Exempli instar commemorare licet Arium Alexandrinum, qvi universum populum a Christianismo ad hæresin seduxit, qva diocesis ejus hodieqve adhuc submersa est, qvæqve totum inundavisset mundum, ni Con-

mote honum snyzst med þeim biscopum er gæta villdu rettrar truar, ok var han firirdæmdr. Þa var Macedonius en i Myklagarda er snere allu folke till villu, þar till er Theodosius Keisare snerezst i mote, ok var han sua firirdæmdr *æ*). Þa var Nestorius biscop en i Myklagarde er allt folk vilti, þar till er Theodosius hin yngre snerezst mote honum medr myklum fiölda ouiltra biscopa, ok var han sua firirdæmdr *ö*). Þa var Eodex abote en i Myklagarde er folke snere till villu, þar till er Marcianus agætr madr ok mykill hofdingi snerezst mote honum, ok var hans villa sua nidrfelld *a*). Nestorius biscop i Alexandria varde þetta mal med abota ok sagde sua, at han baud rett bodord, ok varo þeir bader firidæmder vndir hofdingia *b*). Þa var Makarius biscup i Antiokia er allu folke

æ) *Macedonius Episcopus Constantinopolitanus vixit circa A. C.* 340, *adeoqve sub Imp. Constantio non, ut Author noster, sub Theodosio.*

ö) *Nestorius Patriarcha Constantinopolitanus, Synodo Ephesiensi A.* 431. *damnatus.*

stantinus Imperator cum Episcopis veræ fidei studiosis, eum impugnasset damnassetqve. Extitere porro, Macedonius Byzantinus, qvi in populo hæresin divulgavit, usqvedum a Theodosio Imperatore repressus fuit et damnatus; Nestorius Episcopus Byzantinus, qvi errores suos disseminavit, usqve dum Theodosio juniori, ope multorum Episcoporum orthodoxorum, eos delere contingeret; Eodex Abbas Byzantinus populum hæreticis principiis imbuere conatus, ab illustri optimate Marciano demum extinctis; Nestorius Episcopus Alexandrinus causam ejus suscipiens, doctrinamqve veram pronuncians, una cum eo a dicto optimate damnatus; et postremo, Macarius Episcopus Antiochenus

a) *Indigitatur hic Eutyches Abbas Monasterii prope Constantinopolin A. 448 in Synodo Constantinopolitano ab Episcopo Constant. Floriano (hic Marciano?) damnatus.*

b) *Forsan ex lapsu memoriæ vel ignorantia, auctor hic posuit Nestorium pro Dioscuro Patriarcha Alexandrino doctrinæ Eutychianæ sectatore.*

kom till villu, þar till er Justinianus Keisare samnade saman retlatom biscopom ok var hans villa nidrfelld *c*). Marger varo adrer biscopar villumenn þeir sem kristni spilltu, ok ver vilium nefna med skiotre talu, sua sem varo Socianus biscop i Gallo-Grecia *d*) edr Donatus biscop i Numidia *e*), en han villti nalega þridiungh heims, ok (ero) flester aller en heidnir i dagh firir hans bodorda saker. En Pricianus var i Spania ok snere folke þar till villu *f*), þa var Nonacus cardinalis villumadr i Rumaborgh *g*), þa var Appollinarius biscop villumadr *h*), þa var Luciferus villumadr *i*), þa var Tertullianus profuastur villumadr, er tungu hefuer haft suikalazsta allra villumanna *k*), þa var Pelagius munkr villumadr *l*), þa varo þeir biscupar villumenn Theodosius, en annar het Gayá-

c) *De hoc Macario nil investigare potui.*

d) *Nihilo magis de hocce Sociano.*

e) *Donatus Episcopus Carthaginensis.*

f) *Priscillianus (hic Priscianus) Episcopus Avilæ omnium hæreticorum primus capite damnatus circa A. 384.*

g) *Qvinam fuerit hic Nonacus, nescio.*

qvi hæresin excitavit, ab Imperatore Justiniano[g] *Episcopisqve veræ fidei studiosis, demum extinctam. Plures insuper Episcopos, erroribus hæreticis fidem depravantes, brèviter enumerare juvat, qvales fuere: Socianus Episcopus Gallogræciæ; Donatus Episcopus Numidiæ, trientem prope orbis seducens cujus plurimi habitatores hodieqve pagani sunt; Pricianus in Hispania hæreseos auctor; Nonacus Cardinalis hæreticus Romanus; Appollinarius Episcopus hæreticus; Luciferus hæreticus; Tertullianus præpositus omnium hæreticorum lingva fallacissima pollens; idemqve Episcopi Theodosius et*

h) *Apollinaris s. Apollinarius Episcop. Laodiceæ circa A. 362. de qvo tamen, an inter hæreticos numerandus esset, recentiores disceptarunt.*

i) *Luciferus Episcopus Calari (Sardinia) ob. post A. 371.*

k) *Tertullianus Doctor Carthaginensis, ob. circa 220; inter Montanistas numeratus.*

l) *Pelagius Monachus britannicus Synodo Carthaginensi A. 418 damnatus.*

nus, er bader varo ein dagh vigdir till biscopa ok vurdu sidan villumenn *m*).

En þo at ver hafuem þessa tallda, þa ero margir vnæfndir þeir sem þa varo villumenn er mykill stod skade af þeirra villu; en var sa ein vestr er mestr stod skade af er Nicholas Aduena var kalladr, er var læresuein drottens sealfs ok sidan var biscup a Serklande, ok er nu kalladr Maumett, ok stendr su villa sua hatt, er han bodade i sinum biscupsdome, at nalega annar hælfuing heims truir a han ok kalla han Gud vera. Ver hafuum halzste marga þa lærda menn talda er villa hæfuer afstadet, þo at ver vitim fleiri. En ver hafuum firir þui þessa luti talda, at menn skili þat ok viti, at optar hæfuer villa komet af biscupum en af Konungum, þui at eigi munu þeir þa Konunga almarga hitta, er villa hefuir af stadet, þui at Konungar ræda iæmnan vm riki sitt, vm konungdom sin ok vm varner firir londom sinum. En biscupar ero till þess sættir, at bioda tru ok kristni, huert sem þeir telia i kirkiu edr a þingum, þa telia þeir þat firir folke, at þui

m) *Hi æqve ignoti sunt ac alii qvidam supra commemorati.*

Gayanus uterqve uno die Episcopus consecratus et postea hæreticus.

Verum præter hos modo nominatos, multi extitere temporis anteacti hæretici, qvorum falsa doctrina insigne attulit damnum, et inter eos perniciosissimus fuit Nicolaus Advena ipsius salvatoris discipulus postea Episcopus Saracenicus, jam vero nomine Mahometis famosus, cujus hæresis a diocesi ejus ita diffundebatur, ut dimidia prope orbis pars eum pro Deo agnoscat et veneretur. In clericis hæreseos auctoribus recensendis, nimis forsan copiosi fuimus, etsi plures ejusmodi nobis innotuere. Hæc vero a nobis edita sunt, ut universi noscant, hæresin ab Episcopis sæpius qvam a Regibus excitatam fuisse. Ex his enim paucos modo deprehendere licet hæreseos auctores, utpote qvi in auctoritatis suæ exercitio regniqve gubernatione et defensione toti sint. Episcopi vero, qvibus religionis christianae prædicatio incumbit, sive in templo sive in foro verba faciunt, populum semper mo-

skall allu fylgia er þeir bioda, ok kalla þat ranght ok mote kristni, ef eigi er allt eftir þui gort sem þeir telia. Ok finnazst firir þui stundum villumenn i þeirra flokke, at eigi hafua þeir iæmnan rett at eins bodord framme haft, sua sem ver hafuum nu nokora nefnda af þui lidi, þo skolo menn þat vita, at eigi hafua þesser villzst aller med einum hætte, helldr hafua þeir iammarga villistigu genget sem nu hafua veret nefndir till, þui at i þa villistigu fell annar er ei fell annar. En iæmnan hefuir villa aftur veret rundin med afle ok rikdome godra manna, þegar hon hefuer været med nokore afla vppreist. En þau ord, er ver hafuum samansett af ritningum heilagra boka edr skipan heilagra loghmala, þa hafuum ver eigi firir þui gort, at lærder menn skolo þar nokora suiuird af taka edr heilagh kirkia nokorn ostyrk edr nidrfall af liota, helldr hafuum ver firir þui þessa luti ritada ok flutta vndir skilningh varar tungu, at þeir er vfroder ero, ok adr gengo vm slika luti viltir, þa skili nu till fullz ok viti till sannynda, huorsu slikum lutum er skipat manna i mællim i heilagre ritningh, ok

nent, ut præceptis suis obediat, omniaqve ad hæc non accommodata, tanqvam religioni christianæ obversantia, vituperant. Etsi jam ex hoc ordine idcirco qvidam hæretici prodiere, qvorum aliqvot hic commemoravimus, qvod non semper rectam doctrinam prædicarunt, universis tamen constabit, eorum non omnes æqvali errore abreptos fuisse, sed qvemvis suam qvasi semitam in hæresi calcasse; ipsa autem hæresis, vix exorta, optimatum auctoritate semper repressa et extincta fuit. Qvæ vero vel ex sacra scriptura vel ex juris canonici praeceptis, hic in lucem prolata sunt, nec in opprobrium clericorum, nec in detrimentum sacrosanctæ ecclesiæ sed eum in finem lingva nostra edidimus, ut imprudentes antehac et errabundi probe et distincte jam intelligant, qvomodo nos in his versari jubeat sacra scrip-

huorsu þat a at standa. Nu latét laust vhof þetta er veret hefuer vm ridir manna i mællim ok veret huertueggia retter vidr adra, þui at þa hafua huarir sitt frelse, er eftir þui fer er stendr i heilagre ritningh. En huarir sem ifuir þat vilia stiga, þa hallda þeir a rangyndum ok man huertueggia þeim aptr rinda Gud ok goder menn ok sanzsyni. Nu aller þesser lutir, er ver hafuum ritat ok vpp læsit vm iayrdi þau er lærder menn kalla vndir sik gefuen vera, edr einir huerir adrir þeir sem ser kueda ymisa luti gefna vera, þa hafwe menn nu minningh ok skilningh huersu aat iayrdum edr giafuum skall komazst, ef eigi skall riufazst, þui at sua hafua vitrir hofdingiar sett, at eigi ma lyda at huer drage till sin af konungdomenom slikt er fa mætte med flærdsamlegra vel, ok eignade ser sidan sua sem han hefdi vel aflat, þui at bratt myndi þar korungdomr verda vndir adrum monnum en eigi vndir sealfuum ser, ef þat skilldi lyda. Sua ok adra luti, þa er ver hafuum skyrda firir ydr, þa hugleidi menn med godre skilningh, huertueggia vm kirkiu vphalld edr lydni vidr Konung sin, edr vm rangflutt bann ok stormæle, þa

tura. Exuite igitur hanc intemperantiam dudum obtinentem, et suum cuiqve tribuite, tunc enim, cum sacra scriptura pro norma habetur, qvisqve libertate sua fruetur. Qvicunqve vero hæc jussa spernunt, injuriam committunt, a Deo, honesto qvolibet et æqvitate ipsa reprehendendi. His vero de privilegiis, qvæ tam clerici nostri, qvam alii sibi concessa jactant, expositis, universi jam rite perpendant, qvomodo privilegia et dona acqviri debeant, ni irrita fiant; prudentes enim principes intellexerunt, haud successurum, si regiæ potestati dolose subtrahere, sibiqve qvasi justo titulo acqvisita vindicare cuiqve liceret, qvo scilicet auctoritas regia cito in alienos devolveretur. Attendite qvoqve cæteris a nobis allatis, de Ecclesiarum sustentatione, de obseqvio Regi præstando, de anathemate et excommunicatione injusta, qvam unice ob peccata

megom ver þat rædazst firir synda vara saker edr kinroda þan er ver liotum af þui adru folke, er spyr till þeirrar suivyrdingar er varer lærder menn gera vidr oss *n*). En þat hafuum ver eigi at rædazst, at ver værdem af Gudi rangdömder, þui han dömer engan annan dom en rettan, ok þui nærre er hans rettdöme till hialpar huerium manne, er meir verdr þröngdr med rangdöme af mönnum.

nostra et verecundiam aliarum gentium, qvibus ignominia nobis a clericis nostris illata innotescit, expavescimus. Sententiæ vero divinæ nulla nos formido vexat, utpote qvæ semper justa eo citius unumqvemqve in integrum restituat, qvo magis ab hominibus injuste damnatus fuerit.

n) *cfr. pag.* 26.

CORRIGENDA.

Proleg. p. L. Lin. 12. natus l. iratus.
— p. LI. Lin. 12-13. 1794 vel 1795, l. 1194 vel 1195.
— p. LIII. Lin. 14. solvetur, l. solveretur,
— p. LXI. Lin. 4. a fine. Bienne, l. Biennio.

Pag. 80. Lin. 10. (g) l. (i).

ADDENDUM.

Ad Proleg. p. LXI. Literis fundationis monasterii Sorensis per Absalonem (anno incerto) renovatis, cum pluribus subscripserunt Ericus Nidrosiensis Archiepiscopus, Nicolaus Asloensis, Nigallus Stavangrensis, Ivarus Hammerensis Episcopi. Scr. Rer. Dan. T. IV. p. 534.

